

श्रीआचार्य कुंथुसागर ग्रन्थमाला.

सूचना— परमपूज्यआचार्यश्रीके द्वारा रचित ग्रंथोंका प्रकाशन व प्रचार करना व अनुमूल्यताके अनुसार हद मर्यादित केन्द्रग्रंथोंका उद्धार तथा प्रकाशन करना है।

सामान्य नियम.

- १ इस ग्रंथमालाको जो सज्जन अधिकसे अधिक सहायता देना चाहेंगे वह सर्व स्वीकार की जायगी।
- २ जो सज्जन १०१) या अधिक देकर इस ग्रंथमालाका स्थायी समासद बनेंगे उनको ग्रंथमालासे प्रकाशित सर्वग्रंथ पोस्टेज स्वर्ध लेकर विनामूल्य दिये जायेंगे।
- ३ जो सज्जन ५१) या अधिक देकर दितचितक बनेंगे उनको पोस्टेज व अर्धमूल्य लेकर प्रकाशित ग्रंथ दिये जायेंगे।
- ४ जो सज्जन २५) या अधिक देकर सहायक बनेंगे उनको पोस्टेज व उचितमूल्य लेकर प्रकाशित ग्रंथ दिये जायेंगे।
- ५ अन्य सज्जनोंको निम्नितमूल्यसे दिये जायेंगे।
- ६ ग्रंथके मूल्यसे आई हुई रकमका उपयोग ग्रंथमालाके द्वारा प्रकाशित होनेवाले ग्रंथोंके उद्धार में ही होगा।
- ७ भुविनिधिकी व्यवस्था होने के बाद सुयोग्य सज्जनोंके सत्याधानमें इसका दृष्ट कराय जायगा।

सहायता भेजनेका पता—सैठ गोविंदजी रावजी दोशी

ठि. रावजी सखाराम दोशी, मंगलवार पेठ, सोलापुर.
ग्रंथमालासंबंधी सर्व प्रकारका पत्रव्यवहार नीचे लिखे पतेपर करें

वर्द्धमान पार्श्वनाथ शास्त्री

मंत्री—आचार्य कुंथुसागर ग्रंथमाला, सोलापुर.

શ્રીઆચાર્ય કુંયુસાગરગ્રંથમાલા પુષ્પ નં० ૨૭

॥ ॐ ॥

શ્રીકૃષ્ણમૂર્ત્ય વિદ્વન્નિરોમણિ પ્રાતઃસ્મરણીય દિગંબર
જૈનાચાર્યશ્રીકુંયુસાગરજીમહારાજવિરાલિત

—મોક્ષમાર્ગપ્રદીપ—

[ગુજરાતી-અનુવાદસહ]

પ્રકાશક,

વર્ષમાન પાર્શ્વનાથ શાસ્ત્રી

ઓં મંત્રી— શ્રીઆચાર્ય કુંયુસાગરગ્રંથમાલા.

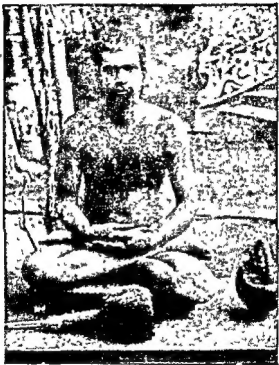
All rights reserved by the Granthamala.

પ્રતિ	}	વી. સંવત્ ૨૪૬૭	{	મુદ્રય
૧૦૦૦		સન્ ૧૯૪૧		૦-૬-૦

मोक्षमार्गदर्शक —

—श्रीपरमपूज्य, विश्वबंध, आचार्य—
श्रीकुन्धुसागरजी महाराज.

અન્યકર્તાનો પરિચય.

આ ગ્રંથની રચના શ્રી ૧૦૮ આચાર્ય કુંઘુસાગરજી મહા-
મુનિશાસ્ત્રીએ કરી છે. આપ વીતરાગી, પરમ પ્રતિભાશાલી અને
વિદ્વાન્ આચાર્ય મહર્ષિ છે.

આપની જન્મભૂમિ કર્ણાટક પ્રાંત છે. કે જેને મયમ કેટલાયે
મહર્ષિઓએ અલંકૃત કરી જનધર્મ વધુ ઉજ્જવલ કરેલા છે.

કર્ણાટક પ્રાંતના બેલગાંમ જિલ્લામાં એનાપુર નામે એક મુંદર
ગ્રામ છે. તથા અત્યંત શાંત સ્વભાવને ધારણ કરનાર સાતપ્ષા નામે
શ્રાવકોત્તમ રહેતા હતા. જેમનાં ધર્મપત્ની સાક્ષી સરસ્વતીની જેમ
સદ્ગુણસમ્પન્ન હતાં. ખરેખર તેમનું સરસ્વતી નામ યેથન હતું.
ધર્મપ્રેમી સાતપ્ષા અને સરસ્વતી અત્યંત પ્રેમ અને ઉત્સાહથી દેવ-
પૂજા, મુરુપ્રસિદ્ધ વિગેરે સત્કાર્યમાં સદા મગ્ન રહેતાં હતાં. ધર્મકાર્યને
તેઓ પોતાનું પ્રધાન કામ માનતાં હતાં. એમના હૃદયમાં આંતરિક
ધાર્મિક શ્રદ્ધા હતી. શ્રીમતી સૌં સરસ્વતીદેવીએ વીર સં. ૨૪૨૦ માં
એક પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો. એ પુત્રનો જન્મ સુદપક્ષની ખીજવા
દિવસે થયો એથી સુદ પક્ષના ચંદ્રમાની સમાન દિવસે દિવસે મોટા
થવા લાગ્યા. માતાપિતાઓએ પુત્રનું જીવન સંસ્કૃતિમય થાય એવા
સુવિચારથી જન્મથીજ આગમોક્ત સંસ્કારથી સંસ્કૃત જીવન કર્યું.
જાતકર્મ સંસ્કાર બાદ શુભમુહૂર્તમાં નામકરણ સંસ્કાર કરવામાં આવ્યો.
જે વખતે એમનું નામ રામચંદ્ર રાખવામાં આવ્યું. પછી ચૈત્રકર્મ,
અક્ષરાભ્યાસ, પુસ્તક ગ્રંથણ વગેરે સંસ્કારોથી સંસ્કૃત કરી સદ્વિદ્યાનુ
અધ્યયન કરાવ્યું. શ્રી રામચંદ્રના હૃદયમાં બાળપણથીજ વિનય, શીલ
અને સદાચાર વિગેરે ભાવો જાગૃત હતા. જેમને જોઈને લોક આશ્ચર્ય

અથવા સતુષ્ઠ થતા હતા. રામચંદ્રને બાલ્યવસ્થાથીજ સાધુ મંથનિઓના દર્શન માટે ઉત્કૃષ્ટ ઇચ્છા રહેતી હતી. કોઈ સાધુ ઐનાપુરમાં આવતા તો એ બાળક દોડીને તુરંતજ એમની વંદના કરવા ઉપડી જતા. બાળપણથીજ તેમના હૃદયમાં ધર્મની જગૃતિ હતી. હંમેશાં પોતાના સહધર્મીઓ સાથે તત્વચર્ચા કરવામાં તેઓ પોતાનો સમય બીતાવતા હતા. એ પ્રમાણે તેમનાં સોળા વર્ષ પૂર્ણ થયાં.

હવે માતાપિતાનો વિચાર રામચંદ્રની વિવાહ કરવા માટે થયો. કદરતી ગુણથી પ્રેરિત થઈ એ રામચંદ્ર કુમારે વિવાહની નિર્ણય કર્યો અને માર્થના કરી કે “ પિતાજી, આ લૈકિક વિવાહથી મને સંતોષ નહિ થાય. હું અલૈકિક વિવાહ એટલે મોક્ષલક્ષ્મી સાથે વિવાહ કરવા ચાહું છું. માતાપિતાએ આગ્રહ કર્યો કે “ પુત્ર ! તમારે લૈકિક વિવાહ કરીને અમારી ઇચ્છા તૃપ્ત કરવી નોંધએ ” માતાપિતાની આજ્ઞાના ઉલ્લંઘનના ભયથી ઇચ્છા ન હોવા છતાં પણ રામચંદ્રે વિવાહ સ્વીકાર કર્યો. માતાપિતાઓએ વિવાહ કર્યો. રામચંદ્રને અનુભવ થયો કે હું લગ્ન કરીને ઘણા વિકટ બંધનમાં જકડાઈ ગયો છું.

વિશેષ બાબત એમ છે કે બાલ્યકાલથીજ સંસ્કારોથી મુદ્દ હોવાથી યૌવન અવસ્થામાં પણ તેમને કોઈ વ્યસન ન હતું. વ્યસન હતું તો ક્રૂર ધર્મચર્ચા, સત્સંગતિ અને શાસ્ત્રસ્વાધ્યાયનું બાકી દુર્વ્યસનના તેમનાથી દુર નાસી જતાં હતાં. આ પ્રમાણે પચ્ચીસ વર્ષ સુધી રામચંદ્રે ઘરમાં વાસ કર્યો તે છતાં એમની ભાવના તો એવીજ રહેતી કે, હે ભગવન્ ! હું આ મૃહબંધનસે ક્યારે છુટ્ટુ ? જિનદીક્ષા ધારણ કરવાનું બાલ્ય ક્યારે મેલે ? એવો દિન ક્યારે મળશે કે જ્યારે સર્વ મહારના પરિગ્રહનો ત્યાગ કરીને હું સ્વપર કલ્યાણ કરી શકું.

ભાગ્યવશાત્—એવામાં માતાપિતાનો સ્વર્ગવાસ થયો. વિકરાલ

કાલની કૃપાથી ભાઈ અને બહેન પણ વિદાય થયાં. આથી રામચંદ્ર ઘણા ઉદાસ થયા. અને બંધનથી છુટા થઈ ગયા. ત્યારે સંસારની અસ્થિરતાનું એમણે સ્વાનુભવકર યાદો નિશ્ચય કરીને ધર્મમાર્ગઉપર વધુ સ્થિર થયા.

રામચંદ્રના સસુર પણ ધનવાન હતા. એમની પાસે પુષ્કળ સંપત્તિ હતી. પરંતુ એમની કાંઈ પણ સંતાન ન હતું. તેઓ શ્રીરામચંદ્રને ઘણીવાર કહેતા હતા કે આ સંપત્તિ (ઘર વિગેરે) તમેજ સ્વીકારો. મારો અર્પિયાનો સર્વ કારોબાર તમે ચલાવો. રામચંદ્રના સસરાને દુઃખ ન લાગે તેવા વિચારથી કેટલાક દિવસ રહ્યા પણ ખરા, પરંતુ મનમાં હંમેશા એજ વિચાર કરતા કે હું મારી આ ઘરની પરિગ્રહરૂપી સંપત્તિને છોડવા ઇચ્છું છું. તો શા માટે એમની સંપત્તિ મારે સ્વીકારવી. રામચંદ્રના આ વિચારથી તેમના સસરાને ઘણું દુઃખ થતું હતું. પરંતુ રામચંદ્ર દિલગીર હતા. જ્યારે તેમણે સર્વથા ગૃહત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કરી દીધો ત્યારે તેમના સસરાને મહાદુઃખ થયું.

એવામાં બાગ્યેદયથી એનાપુરમાં પ્રતાપ સમરણીય, પૂન્યપાદા આચાર્ય શ્રીરામંતિસાગરના મહારાજ પંધાર્યાં. વીતરાગી, તપોધન મુનિરાજને જ્ઞેષ્ઠિ તે રામચંદ્રના દિલમાં સંસારભાગથી વિરહિત થઈ ગઈ મળેલા સત્સમાગમનો ગુમાવવો એવું ન લાગવાથી એમણે શ્રી આચાર્ય ચરણમાં આજ્ઞાનમ શ્રવચર્યવ્રત ધારણ કર્યું.

ઈ. સન્ ૧૯૨૫ ના ફેબ્રુઆરી માસમાં શ્રવણગેલગોડા મહાદેવમાં શ્રી બાહુબલિ સ્વામીના મસ્તકાભિષેક હતો. એ મહાભિષેકના સમાચાર મળતાં પ્રજાચારીઓએ તથા જ્યાં ઇચ્છા કરી. ‘ શ્રવણગેલગોડા ’ જતા પહેલાં પોતાની પાસે જે કાંઈ સંપત્તિ હતી તેના દાનધર્મ વિગેરેમાં સદુપયોગ કર્યો. પછી શ્રવણગેલગોડામાં આચાર્ય મહારાજ શ્રી ૧૦૮

શાંતિસાગર પાસેથી સુલક દીક્ષા ધારણ કરી. એ વખતે આપનું નામ છુઠ પાર્શ્વકીર્તિ રાખવામાં આવ્યું. ધ્યાન, અધ્યયનાદિ કાર્યોમાં પોતાના ચિત્તને પરોજીને પોતાના ચારિત્રની વૃદ્ધિ કરી, અને શ્રીઆચાર્યના ચરણકમલો પાસે રહેવા લાગ્યા.

ચાર વર્ષ પછી શ્રીઆચાર્યપાદનું જોમાસુ કુંભોજ (ખાહુખલિ પહાડ) ઉપર થયું. એ વખતે આચાર્ય મહારાજે સુલકેશનું નિર્માણ ચારિત્ર જોઈ એમને એલક કે ને શ્રાવકપદમાં ઉત્તમ સ્થાન છે તેની દીક્ષા આપી.

ખાહુખલિ પહાડ ઉપર એક ખાસ ઘટના એ ખની કે સંઘમક્ત રિગેમણિ શેઠ પુનમચંદ ઘાસીલાલ આચાર્યવંદના માટે આવ્યા; અને આચાર્ય મહારાજને માર્થના કરી કે હું સમ્રોદશિખરે સુધીના સંઘ કાઢવા ઇચ્છા રાખું છું. આપશ્રી તમારા સંઘસહિત પધારો અને સેવા કરવાનો અવસર અમને આપો. આચાર્યશ્રીએ સમ્મતિ આપી. એલક પાર્શ્વકીર્તિએ પણ સંઘ સાથે વિહાર કર્યો સંઘ શ્રીસિદ્ધસેત્ર સમ્રોદશિખરે પર પહોંચતાં તથા વિરાટ મહાઉત્સવથયે. મહાસભા અને રાસ્ટ્રીપરિષદનું આધિવેશન પણ થયું આ ઉત્સવ અબૂતપૂર્વ હતો. સ્થાવર તીર્થોની સાથે જંગમતીર્થોનું તથા એકત્ર સંગઠન જણાતું હતું.

સંઘને અનેક સ્થળોએ પ્રમંવર્ષ કરતાં કરતાં કટનીમાં ચાતુર્માસ કર્યો બીજા વર્ષે લલિતપુરમાં ચાતુર્માસ થયો. આચાર્ય મહારાજના સંઘમાં સદા ધર્મધ્યાનની દિનચર્યા ચાલુ હતી. પણ નિયમપૂર્વક અધ્યયન અત્રેથી શુર થયું. સંઘમાં સુલક જ્ઞાનસાગરે ને આજ મુનિરાજ સ્વ. સુધર્મસાગરના નામથી સુપ્રસિદ્ધ છે તે ઘણાવિદ્વાન અને આદર્શ સાધુ હતા. એમની પાસે પ્રત્યેક સાધુ અધ્યયન કરતા હતા. આ ગ્રંથના કર્તા સુલક પાર્શ્વકીર્તિ પણ એમની પાસેથી સિદ્ધાંત વ્યાકરણ અને ન્યાય ઉપર અધ્યયન શુરૂ કર્યું.

આપને તત્વજ્ઞાનમાં પ્રયત્નથીજ અભિરૂચિ, સ્વાભાવિક બુદ્ધિમાં ચતુર, અધ્યયનની લગની હતીજ અને વળી વિદ્વાન્ સંયમી વિદ્યા-ગુરુનો સંગ મળ્યો પછી શું બાકી ? આપ ઘણા પોણકજ ઠાઠમમાં નિપણાત વિદ્વાન્ થયા. એવામાં સોનાગિરિ સિદ્ધક્ષેત્ર ઉપરને આપને આચાર્ય મહારાજ શ્રીશાંતિસાગરજીએ મુનિદીક્ષા આપી અને આપનું શુભનામ મુનિરાજ કુંથુસાગર રાખવામાં આવ્યું. લલિતપુરના ચાતુર્મોસથી તે આજ સુધી આપશ્રીએ નિરંતર જિનાગમ અધ્યયન વ્યાસુજ રાખેલ છે. અત્યારે આપ એક ઉચ્ચ કોટિના વિદ્વાન્ આચાર્ય ગુરુવર્ય છે. આપની વિદ્વતા ત્યાથીજ સ્પષ્ટ છે કે આપ સંસ્કૃતભાષામાં અંધો બનાવેા છો. કેટલાંય વર્ષોસુધી અધ્યયન કરી મોટી મોટી ઉપાધિઓ મેળવેલા વિદ્વાનો પણ આપની બરાબરી કરી રાકે તેમ નથી કારણકે આપનામાં રૂઝા ઉત્તમ જ્ઞાનજ છે એમ નહિ પણ જ્ઞાનકે જે ઉત્તમ ચારિત્રનું રૂજ છે. તે પૂર્ણ આધિકૃત ચારિત્ર સાધેનું ઉત્તમ વિદ્વત્તાબર્યું જ્ઞાન આપશ્રીમાં વિદ્યમાન છે.

આપશ્રીમાં સ્વપર કલ્યાણકારી નિર્મલજ્ઞાન હોવાથી આપ ગુરુવર્યે સર્વજન પૂજ્ય છે. આપ જે પ્રમાણે તરતજ સંસ્કૃતમાં અંધનિર્માણ કરો છો તેથીજ સીધ વક્તૃત્વકલા પણ આપમાં રહેલી છે. શ્રોતાઓના હૃદયને આકર્ષણ કરવાને અને વસ્તુસ્થિતિનું નિરૂપણ કરી ભવ્યજીવેન સંસારથી તિરસ્કારનો વિચાર ઉત્પન્ન કરાવી તેમને તારવાનો ઉત્તમ વિચાર આપશ્રીમાં મૈજાદ છે. આપના ગુણ, સંયમ, શુદ્ધચારિત્ર વગેરે જોઈને એમ કહ્યા વિના નથી રહેવાતું કે આચાર્ય મહારાજ શ્રીશાંતિસાગરજી આપનું નામ “કુંથુસાગર” બહુજ વિચારપૂર્વક અલંકૃત કરેલું છે.

આપશ્રીએ આપની એલક અને સુલક અવસ્થામાં ધર્મમજાવનાનું ઘણુંજ ઉત્તમ કાર્ય કર્યું છે. સંસ્કારેના મચાર માટે ઉત્તમ અને

સતત પ્રયત્ન ચાલુ છે. આપે મુનિઅવસ્થામાં ઉત્તરપ્રાંતના અનેક સ્થાનોમાં વિહાર કરી ત્રણ ચાર લાખ આદમીઓને યજ્ઞોપવીત સંસ્કારથી સંસ્કૃત કર્યા છે. અને લાંબા લોકોના હૃદયમાં મધ, માંસ, મધ્ય અને પાંચ ઉદ્ધમર ફોનોના ત્યાગ કરાવી ઉત્તમ આવકપદનું જ્ઞાન કરાવ્યું છે. હજારો લોકોને મિથ્યાત્વથી છોડાવી સમ્યક્માર્ગમાં પ્રવૃત્ત કર્યા છે. યુગ્મરાજ પ્રાંત કે જે ચારિત્ર અને સંયમની દૃષ્ટિથી ઘણાજ પાછળ હતો તે પ્રાંતના નાના નાના ગામડાઓમાં પણ વિહાર કરીને લોકોને ધર્મમાં સ્થિર કર્યા છે. યુગ્મરાજના જૈન અને અજૈન લોકોના મુખથી આજ આપને માટે હરહંમેશા એવા ઉદ્ગારો નિકળે છે કે " સાધુ હો તો આવજા હો. "

આપે આપશ્રીનાં માતાજી સરસ્વતીનું નામ સાર્થક કર્યું છે, કારણ કે આપ પોતાના નામ પ્રમાણે કામમાં સરસ્વતી-પુત્રજ છો. ચતુર્વિરાતિ જિનસ્તુતિ, શાંતિસાગર ચરિત્ર, બોધામૃતસાર, નિજલત્મશુદ્ધિભાવના, મોક્ષમાર્ગમંદીપ, જ્ઞાનામૃતસાર, સ્વરૂપદર્શનસૂર્ય, તરેશધર્મદર્પણ વગેરે નીતિપૂર્ણ તત્ત્વગર્ભિત ગ્રંથોની રચના આપ કરી રહ્યા છે. અને કેટલાય સદ્જ્ઞાનથી ભરેલા ગ્રંથો ભવિષ્યમાં બહાર પડશે.

આપની દુર્લભ સંસ્કૃતભાષાની વિદ્વત્ત ઉપર મોટા મોટા વિદ્વાનો, પંડિતો પણ મુગ્ધ થઈ જાય છે. અપની ગ્રંથ નિર્માણ શૈલી પણ અપૂર્વ છે. વર્ણન કરવાની ચતુરાઈ આપનામાં અત્યંત વિકસેલી છે. શાસ્ત્ર વિષયોને આધુનિક જમાનામાં સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આપ ઉત્તમ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત છો કે જેથી ઉત્તમ પ્રભાવ મનુષ્યો પર તાત્કાલિક પડે છે. આપની મૃદુ મિયવાણી જ્યારે ભાષણ વખતે આપ બોલો છો ત્યારે ભલભલા નૃપતિઓનાં મસ્તકે આપના ચરણકમલોમાં ઝૂકે છે. અત્યારમુધીમાં હજારોની સંખ્યામાં જૈનતરો આપના સદુપદેશથી પ્રભાવિત થઈ ત્રણ પ્રકાર (મધ, માંસ, મદિરા) ના નિયમી અને યમી

બનેલા છે. ગુજરાત માંનાં આપત્રીએ જે ધર્મપ્રખ્યાવના કરી છે. અને અત્યારે થઈ રહી છે તે હિંદુમના પાનાંમાં મુચ્છાંકિતોથી ચિર-કાલ મુખી આંકેલ રહેશે.

ગુજરાતમાં કેટલાએ સંસ્થાનિકોએ પોતાના સભ્યમાં એ તપા-ધનના જન્મદિનની સમજણાઈ સર્વજનિક છૂટી અને સાર્વત્રિક આદિ-સાધિવસ મનાવવા માટે ફરમાન કાઢવામાં આવેલા છે. મુદાસણા રહેલા મળવત્સલ નરેશ તો એટલા ભક્ત બની ગયા છે કે ઘણું કરીને જ્યાં જ્યાં મહારાજને વિદ્યાર પાપ છે ત્યાં ઘણું કરીને તેઓથી પધારેલ હોય છે. કેટલાક અનિવાર્ય સભ્યકાર્યમાં પર-વશ થવાથી મહારાજની વિદાય સેવાના પ્રસંગે જાણથી છૂટા પડતાં પુત્રની મધક નરેશની આંખમાંથી આંસુ બહે છે. મન્ય છે એવી શુભશ્રિતિ ! મુરશાજ કુમાર સહેબ રણુલ્લાસેદલ પૂજ્યવર્ષના પરમ ભક્ત છે, તેઓ જામુ કેટલીએ વેળા મહારાજની સેવામાં હાજર થઈ આત્મહિતના તત્વોની ચર્ચા કરતાં કરતાં સમય વ્યતીત કરે છે. તારં-ગાલથી વિદ્યાર શ્રી ૧૦૮ મહારાજ કન્ધુસવમરલનો થતો જાણીને કુમાર સહેબથી રહેવાયું નહિ તેઓ પૂજ્યશ્રીના ચગડેમાં ઉપરિધિ થઈ (અશુભન કરતાં કરતાં) નિવેદન કરવા લાગ્યા કે સ્વામિનું ! હિર શી હવે ક્યારે હસન મહો ? કેટલી આશુન ભક્તિ ! પૂજ્યશ્રીએ ગુજરાતમાં જૈનધર્મની એવી જાગૃતિ કરી છે કે જે ન મૃતો ન મરિણ્યતિ નેમ છે.

ગુજરાતમાં નહિ કે ફક્ત જૈન પણ જૈનોએ, હરેક કામના ઉચ્ચ વિદાને પૂજ્યવર્ષના ચરણોના ભકત છે. આજકાલ પૂજ્યશ્રીનું સ્થાન ઘણુંજ ઉંચું છે. આપ પૂજ્યવર્ષ જગત્ શિરોમાણી વિદાન પરમપૂજ્ય આચાર્ય છે. આપની કીર્તિનું ધું વર્ણન કરી રહાય ! આપે જે પ્રખ્યાવના કરી છે તેનું વર્ણન જીદુ જીદુ કરવામાં આવે તો

એક જુદાજ અંચ લખી રાકાય પણ સંસારમાં હું નીચે મુજબ આપત્રીના આમ વ્યાખ્યાને ને ગુજરાતમાં થયાં છે તેનું વર્ણન યથાશક્તિ આપું છું. આપત્રીએ ન્યારે ઇડરમાં એમાંનું કરેલ ત્યારે ત્યાંથી વીર સંવત્ ૨૪૬૪ ના પોસ સુદ ૬ ને રાત્રના રોજ ગિરનાર તરફ સંઘે મથાણું કર્યું હતું. સંઘમાં લગભગ ૭૫ માણસો હતાં. સંઘપતિ સેઠ જીભલાલ પ્રેમચંદ હતા. સંઘ ઇડરથી જહુર, આગ-લેડ, કોલવાડી, કડી, વીરમગામ થઈને લખતર પહોંચ્યો. અત્રે રવેતાંબર ભાઈએ અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું. ત્યાં લહાણમાં રવેતાંબર ભાઈએ પાંચ માણ પતાસાં વહેંચ્યા હતા. તે ઉપરથી વ્યાખ્યાનમાં ફેટલી સંખ્યા હાજર હશે તેના ખ્યાલ આવી શકે છે. ત્યાંથી તા. ૨૧-૧-૩૮ ના રોજ વડવાણ સંઘ આવ્યો. અત્રે જહોર વ્યાખ્યાન આપવામાં આવ્યું. સંઘનો મુકામ વડવાણ કેમ્પમાં હતો. દોઢા ઉપર મહારાજની વાણીને લઈ અપૂર્વ પ્રભાવ પડ્યો હતો. ત્યાંથી મુઢી થઈ સંઘ તા. ૨૪-૧-૩૮ ના રોજ એટીલા પહોંચ્યો. ત્યાંથી તા. ૨૫-૧-૩૮ ના રોજ આનંદપુર આવ્યા. ન્યાં સંઘનું સારું સ્વાગત થયું હતું ત્યાંથી સરધાર, નેતપુર, વડાલ થઈ તા. ૧-૨-૩૮ ના માતઃકાંત્રે સંઘ ગિરનારના સિદ્ધેશ ઉપર પહોંચ્યો. તા. ૧-૨-૩૮ ના રોજ સંઘ પાછો ફર્યો. અપૂર્વ ધર્મપ્રભાવના અને ન્યાં ન્યાં સંઘે મુકામ કર્યો છે ત્યાં ત્યાં જૈનધર્મની ઉપર વિદ્વાલયો પૂજ્યવર્યનાં ભાષણોએ માનવમેદની ઉપર અત્યંત આકર્ષણ કરેલું છે. ત્યાંથી ગુજરાતનાં નાનાં નાનાં ગામડાંઓમાં વિહાર કરી ખીલ સાથે તારંગાળ પર મદા-મેજો ભરવાની પ્રસંગ ઉભો કર્યો હતો. તારંગાળ માનરેતંબ વિગે-રેની અપૂર્વ રચના કરવામાં આવી હતી અને દરેક જૈન અજૈન વ્યક્તિઓએ અપૂર્વ લાભ ઉઠાવ્યો હતો. ત્યાંથી મધ્યગુજરાતમાં વિહાર કરી ખીલ સાથે પાવાગઢ ચાલુમાંસ કર્યો હતો. ત્યાં પણ

અત્યંત ધર્મપ્રભાવના થઈ હતી. ત્યાંથી વિદ્યાર વખતે તા. ૩૧-૧૨-૩૬ ના રોજ ન્યાયમંદિરમાં વડોદરામાં "વિધર્મ" ઉપર જાહેર વ્યાખ્યાન આપવામાં આવ્યું હતું. જેમાં પ્રમુખ સ્થાન સર કે. ટી. કૃષ્ણભાગ્યાર્થ નેક નામદાર દિવાન સહિત સી. આર્ચ. ઇ. વડોદરા-વાળાએ સ્વીકાર્યું હતું. ત્યાંથી મુનિસદે પાદરા વિદ્યાર કર્યો. ત્યાં વડોદરાના નિવૃત્ત દિવાન શા. બ. ગોવિંદભાઈ દાણીભાઈના સમાપ-નિત્વમાં તા. ૨૮-૧-૪૦ ના રોજ આમ વ્યાખ્યાન કરવામાં આવ્યું. ત્યાંથી વડુગામે તા. ૧૮-૨-૪૦ ના રોજ આમ વ્યાખ્યાન થયું. ત્યાંથી હમકા, ભાદરણ, ખોરસદ થઈ અનેક બીજા નાના નાના ગામોમાં વિદ્યાર કરી પાવાગઢ માનસતાંબની પ્રતિષ્ઠાવખતે સંધે વિદ્યાર કર્યો. ત્યાંથી હાલોલ, દાલોલ, વેળાપુર, ગોધરા, રોગાલીઆ, ઇલાલી ચીખ-લોડ, કપડવંજ થઈ તા. ૭-૫-૪૦ ના રોજ વિદ્વદર્થ આચાર્ય મહારાજ વૈરાગ્ય વડી કે ના રોજ જાહેર ગામમાં પંચાયત અને આપ પૂજ્યવર્થ ચાલુ વૈષ્ણુ ચાતુર્માસ કરેલ છે. આપના મંભાવથી ભીસ ખરસથી વરસી રહેલાં પૈર અને બેદ લોકો મૂડી ગયા છે. ખરેખર આપે જાહેર ગામને ફુલવડી સમાન બનાવ્યું છે. પર્ણિપણપૂર્વ વખતે પણ અપૂર્વ ધર્મપ્રભાવના અને થઈ રહી છે, આપના તપની અપૂર્વ મહિમા છે. અને તે નીચેના ૭ શ્લોકપરથી જાણી શકાય છે કે બીજા માંતેમાં જિજ્ઞાસુઓને લીધે ગઈ સાડા ફુકાળ જેવું હતું પણ ગુજરાત ઉપર દુઃકાળ જેવી વસ્તુસ્થિતિ રહિત નથી.

પાંચિની રાજહંસાશ્ચ નિર્મયાશ્ચ તપોધનાઃ ।

યં દેશમુપસરંખિત દુર્મિશં તત્ર નો ભવેત્ ॥ ૧ ॥

આપના ચરણસંપર્કસ્થિતિ—

અમૃતલાલ કેશવલાલ શાહ, ઉત્તરીઆવાલા

॥ श्री परितराय नमः ॥

मुनिराज श्री कुंयुसागरविरचितः मोक्षमार्गप्रदीपः ।

(भंगलाचरણ)

चत्वारिंशद्गुणैः पद्मिषुर्गुणैर्नित्यं विभूषितम् ।

श्रीजिनेशं कृपासिंधुं, वाञ्छितार्थप्रदं स्तुवे ॥ १ ॥

અર્થ:—જે અરહંત પરમેશી હેતાલીમ (૪૬) ગુણેથી સદા મુશ્લેખિત રહેલા છે, જે કૃપાના આગર છે, અને ઇચ્છા અનુસાર ફક્ત આપનાર છે એવા ભગવાન અરહંતદેવની હું (આચાર્ય શ્રીકુંયુસાગર) મુનિ કરું છું ॥ ૧ ॥

અષ્ટકર્મવિનિર્મુક્ત, યુક્તપદ્મગુણૈઃ સદા ।

નિત્યં નિરુપમં શુદ્ધં, સિદ્ધં નૌપિ મુસીરુપદમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ:—જે નિઃકર્મ પરમેશી જ્ઞાનાવસ્થા વિગેરે આઠ કર્મોથી ગદ્ગિત છે તથા એ આઠ કર્મોના નાશ થવાથી ઉત્પન્ન થએલા અવિનાશી અનંતજ્ઞાનાદિ આઠ ઉત્તમ ગુણે વડે મુશ્લેખિત છે, જે ઉપમા-રહિત છે, નિત્ય છે, શુદ્ધ છે, અને જે પોતાનું આત્મજન્ય અનંત સુખ આપવાવાળા છે એવા શ્રી મિઠ્ઠ પરમેશીની હું સ્તુતિ કરું છું.

ભાવાર્થ:—જ્ઞાનાવસ્થા, દર્શનાવસ્થા, વેદનીય, મેહુનીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય આ આઠ કર્મો હવેને દુઃખ દે છે. તેઓ મદા મંસરીઓને પોતાની ખાશમાં જકડી રાખે છે. પાણુ સિદ્ધ હોવાએ એ આઠ દુષ્ટ શત્રુઓને નાશ કરેલા છે ને તેમને બદલે અનુક્રમે

અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અધ્યાત્માય, સમ્યક્ત્વ, અવમાહન, સૂક્ષ્મત્વ, અશુક્લત્વ, અનંતવીર્ય, એ આઠ ઉત્તમ અવિનાશી ગુણો પ્રાપ્ત કરેલા છે. તેથી એવા સિદ્ધ પરમેશી સર્વજીવો વડે સદા વંદનીય છે. આ

પદ્વિંશત્તુલ્કે પૂતપાચાર્યે જ્ઞાન્તિદાયકમ્ ।

ચિદાનન્દં સમાસિન્ધું દીક્ષાશિક્ષાપદં મમે ॥ ૩ ॥

અર્થ:—જે આચાર્યમહારાજ બાર પ્રકારનાં તપ, (અનશન, ઉનાદર વિગેરે) પાંચ આચાર, ત્રણ ગુપ્તિ, છ આવશ્યક અને દસ ધર્મ એ છત્રીસ ગુણોથી પવિત્ર છે, જે સર્વે જીવોને શાન્તિ આપનાર છે, જે ચૈતન્યમય શુદ્ધ આત્મામાં હૃમેશને માટે લીન રહે છે, જેથી તેઓ આનંદ સ્વરૂપ રહે છે એટલે કે સંકલ્પ વિકલ્પ, સંગ, દેષ, ચિન્તા, આતુરતા વિગેરે જે દુઃખનાં કારણો છે તેનાથી વિમુખ રહે છે, દૂર રહે છે, તેનાથી રહિત છે, જે ઉત્તમ સમાના તેમ અપાર સાગર છે, અને જેઓ શ્રી ભવ્યજીવોને જૈનેશ્વરી દીક્ષા અથવા શિક્ષા આપનારા છે, તે હૃમેશને માટે સર્વ સંસારી જીવોથી પૂજનીય છે. એવા શ્રી આચાર્ય પરમેશીને હું પૂજા કરું છું ॥ ૩ ॥

અવિદ્યાધ્વંસકં પૂતં, પાઠકં સ્વાન્યસોધકમ્ ।

વિજ્ઞાતિપ્રમિતૈર્યુક્તં, શુભેઃ પંચાધિકૈર્યમે ॥ ૪ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય પરમેશી અજ્ઞાનને સર્વથા નાશ કરનારા છે, જે પોતાના આત્માને અને બીજા ભવ્યજીવોના આત્માને (સમ્યક્) જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય એવા બોધ આપે છે, જે અગીઆર અંગ અને ચૌદ પૂર્વ મળી પચ્ચીસ ગુણોને ધારણ કરનારા છે, (આ ચૌદ પૂર્વ તે બારમાં અંગના બે છે. તેથી ઉપાધ્યાય દ્વાદશાંગપાત્રી પણ ગણાય છે) એવા શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેશીની હું પૂજા કરું છું ॥ ૪ ॥

સ્વાધ્યાયધ્યાનસંકલ્પપટ્ટાવિંશતિમિર્ગુણૈઃ ।

યુક્તં સાધુવરં નૌમિ, સ્વાત્મરક્તં તપોધનમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ—જે સાધુ પરમેશ્વી સદા સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનમાં લીન રહે છે, પોતાના આત્મામાં નિત્ય લવલીન રહે છે જે તપશ્ચર્યાનેજ પોતાનું ધન સમજે છે, જે પાંચ મહાબ્રત, પાંચ સમિતી, પાંચ ધન્દિયોના નિગ્રહ, ૭ આવસ્થક, કેશલેચ નિમગ્ન, જમીનપર સુષુપ્તે, સ્નાન ન કરવું તે, દંતધાવન ત્યાગ, દિવસમાં એક વખત બોજન લેવું તે, ઉમા ઉમા બોજન લેવું તે અશ્વત્થામ મૂલગુણોપી મુગ્ધાભિત છે, એવા શ્રી સાધુ પરમેશ્વીને હું સ્તુતિ કરું છું ॥ ૫ ॥

જગદ્વંધ્યાનદં પંચ, પરમેષ્ઠિમહોદયન્ ।

આમિવંધ્ય મુદા તેર્ષા વર્ણયે ગુણકીર્તનમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ—એ પ્રભાણે ત્રણે લોકોના વડે વંદનીય પરમ પૂજ્ય પાંચે પરમેશ્વીઓને હું નમસ્કાર કરીને એ પાંચે પરમેશ્વીઓના ગુણોનું વર્ણન કરું છું. કીર્તન કરું છું ॥ ૬ ॥

શ્રી અરહંત દેવના છેતાક્ષીસ ગુણોનું વર્ણનઃ—

વિશ્વવંધોદયાસિન્ધોર્થવ્યધાનોર્જગત્પતેઃ ।

અર્હતઃ પ્રથમં વક્ષ્યે, જન્મતોઽતિગ્રપાન્ દશ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ—જે અરહંત પરમેશ્વી આખા વિશ્વના એટલે કે સમસ્તા જગતનાં બંધુ છે દયાના અનુપમ, પૂર્ણ, ગંભીર સમુદ્ર છે, લવ્યદ્રવ્ય રૂપી કમળોને વિકસાવનારા, ખિલવનારા લાલુ કહેતાં સૂર્ય સમાન છે, અને જે દુનિયાના લોકોના પ્રયુ છે, ત્રણે લોકના સ્વામી છે એવા શ્રી અરહંત પરમેશ્વીના સૌથી પ્રથમ જન્મના દસ અતિરાયોનું હું હવે નરૂપણ કરીશ વર્ણન કરી ખલાવીશ ॥ ૭ ॥

મર્દનઃ સુંદરં શાન્તં, નૃમુરાગુરુપૃથિતમ્ ।

વૈષ્ણોરયશૂષણં દિવ્યં, વપુર્જાતં મર્નોદરમ્ ॥ ૮ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરુદાંત દેવનુ શરીર જાન્યપીત્ર અત્યંત મનોહર હોય છે. મનુષ્ય, દેવ, ગુણમ વિગેરે મર્ત જીવો વડે પુણ્ય છે, જોગે શાંતિમાં આભૂષણ અપ હોય છે, અને અન્યત રહ્ય હોય છે. એ પ્રમાણે અરુદાંત પરમેશ્વરનુ શરીર જોગે શાંતિમાં મર્તથી અધિક સુંદર મનોહર અને દિવ્ય હોય છે. (આ જાન્યને પોદેદ અનિરાય છે) ૮

દિવ્યૈઃ સુગન્ધિમદ્દ્રવ્યૈઃ, શુદૈર્નિર્ગુપ્તસ્તથા ।

જાયતે પુણ્યસારં દિ મયો રુપરિતં વપુઃ ॥ ૯ ॥

અર્થ:—સર્વ પ્રકારના ગ્રંથથી રહિત છે અને સર્વ પુણ્યનું સારભૂત એકું શ્રી અરુદાંત ભગવાનનું શરીર અનેક ઉપમા-એથી રહિત છે, શુદ્ધ છે. અને અન્યત દિવ્ય એવાં સુગન્ધિમદ્ દ્રવ્યથી ભનેયુ છે. એટલે કે અરુદાંત ભગવાનનુ શરીર અનિરાય સુગન્ધમય છે. આ જાન્યને ત્રીજે અનિરાય છે ॥ ૯ ॥

શુદ્ધં સ્પટિકસંકાશ, સ્વેદમૃત્તં નિરાપયમ્ ।

મરુત્વૃન્દમર્નોદારિ, ક્રાશ્વં પૂતં વપુઃ મયોઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:—સ્પટિકમણિની મહાન શ્રી અરુદાંત દેવનુ શરીર અત્યંત શુદ્ધ છે પરમેશ્વરથી રહિત છે. બધા મેઝથી પણ રહિત એકું નિરાપય છે. ભગવાનના શરીર જાન્યપીત્ર કદી પણ પરમેશ્વર પતો નથી. આથી ભવ્યગુણોને તે ધાતુના મનોહર અને દિવ્ય માત્રુમ પડે છે. વળી તે પ્રશંસા કરવા જેવો છે, વખાણ કરવા જેવો છે, વળી તે શરીર ધાતું પવિત્ર જમવામાં આવે છે, આ જાન્યને ત્રીજે અનિરાય છે ॥ ૧૦ ॥

મહામૂરેઃ સદામુક્તં, સુન્દરં ચન્દ્રવદ્રુચિ ।

પુણ્યપુંજં વપુર્જાતમ્, પાપદર્તુઃ સુસ્તમદમ્ ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ—સમસ્ત પાપોના નાશ કરનાર શ્રી અરહંત ભગવાનનું શરીર ચન્દ્રમાની માફક અત્યંત આનંદ આપનારું હોય છે. અત્યંત દિવ્ય અને સુંદર છે. પુણ્યના અદ્ભુત ખજાનો છે. બધાં છવોને સુખ આપનાર છે. હૃદયેશ મત્ર, મૂત્ર વિગેરેથી રહિત એવું પવિત્ર શરીર ભગવાનનું હોય છે. મત્રમૂત્ર રહિત પવિત્ર શરીર હોવું એ ભગવાનના ચોખ્ખા અનિશ્ચય છે ॥ ૧૧ ॥

દિતં મિતં મિયં સત્યં, વૈરદર્તુ સુશાન્તિદમ્ ।

કૈશાપહારિ સુસ્વદં, જાયલં દિ વચઃ પ્રમાઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ—અહા ! ભગવાનનાં કેવાં શાંતિદાયક વચન ! મર્ષ છવોનું દિત કરનારો વચન, આવશ્યકતાનુસાર જ ઉચ્ચારનાં વચન, અને સર્વ છવોને મિત્ર, વફાલાં શેષ એવાં વચન (વાણી) શ્રી ભગવાનનાં હોય છે. તે છવોના વૈર વિગેરેના નાશ કરનાર છે, ઘણી શાન્તિ (અમૂલ્ય, અનુપમ શાન્તિ) આપનાર છે, ક્રિયાને પણ નાશ કરનાર છે, સુખ આપવાવાળાં છે, એવાં વચન હૃદયેશ મત્રના મુખથી નિકળે છે જેથી ભવ્ય છવોના આત્મકલ્યાણને માર્ગ ખુલ્લો થાય છે. આમ દિત, મિત્ર અને મિત્ર સત્ય વચનનું હોવું તે ભગવાનના પાંચમો અનિશ્ચય છે ॥ ૧૨ ॥

અર્જયં કામદં વાદં, સમર્થં કર્મમંજને ।

નિરાતંકં શલં જાતં, વ્યાધ્યાદિ રહિતં પ્રમાઃ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ—ભગવાનના શરીરનું બધું એટલું બધું હોય છે કે તે કોઈનાથી છતી ન શકાય તેવું અજેય છે. ઇન્ધ્રાનુમાર ફક્ત આપવા-

વાળું છે. ઉત્તમ સહનન ધારણ કરે છે, બધાં કર્મોન્ને નાશ કરવા માટે સમર્થ છે. દોષપણ પ્રકારની બાધા-વિકૃત્તાથી રહિત છે. આધિ વ્યાધિ, ઉપાધિ, રોગ, રોગક વિગેરેથી પણ રહિત છે. અને અતુલબલ શરીરમાં દિવ્યજ થાય છે. આ અતુલબલ નામનો છદ્દે અતિશય છે. ૧૩

યસ્માંગે રુધિરં શુદ્ધં, શુષ્કં સ્વચ્છં हि दृग्भवत् ।

पुण्यमूर्तेः सदा दीप्तं, स्तुत्यं श्रेष्ठं मनोहरम् ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:—પ્રાણપ્રતિરૂપ શ્રી અરહંત ભગવાનનું શરીર પ્રાણ પવિત્ર છે. કારણ કે તે શરીરમાનું લોહી દુધની જેમ નિર્મલ અને સફત હોય છે, શુદ્ધ હોય છે, સ્વચ્છ હોય છે, સદા દીપ્તિમાન હોય છે. સ્તુતિ કરવા યોગ્ય, શ્રેષ્ઠ અને મનોહર હોય છે. આમ ભગવાનનું દિવ્ય શરીર નિર્મલ, સફેદ લોહીથી ભરપૂર થવું તે જન્મનો ભગવાનનો સાતમે અતિશય છે ॥ ૧૪ ॥

भक्ष्यानां शान्तिदं नित्यं नरामरमुसेवितम् ।

समचतुरसंध्यानं प्रभोजितं मनोहरम् ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—જે ભવ્યભવોને શાંતિ આપનાર છે, હુમેશાં માણસો અને દેવોથી સદ્ભાવ અને શુભેચ્છાથી પૂજાએણું છે એવું સમચતુર સંસ્થાન દિવ્ય અને અત્યંત મનોહર શ્રી અરહંત ભગવાનને જન્મના દરા અતિશય વખતે પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રભુની સુંદર ક્રાયા આ સંસ્થાનને લઈને અધિકતર દીપ્તિ છે. આ શ્રી અરહંત ભગવાનનો જન્મનો આઠમે અતિશય છે ॥ ૧૫ ॥

अष्टभिः साधिकेनापि, सदस्रेण युते प्रभोः ।

उत्तमेन सदा पूष्यं, सुखदं कामदं वपुः ॥૧૬॥

અર્થ:—શ્રી અરહંત ભગવાનનું શરીર ૧૦૦૮ (એકહજાર અને આઠ) લક્ષણોથી યુક્ત હોય છે. તે એક હજાર અને આઠ લક્ષણો નર, નારી અને ઇન્દ્ર આદિ દેવતાઓથી પણ પૂર્ણનીય છે. તે લક્ષણોથી શરીર અધિક શોભે છે, ધર્મનું દિગ્ગમ ક્ષણ આપે છે, અને ૧૦૦૮ લક્ષણયુક્ત શ્રી ભગવાનનું શરીર સુખ દેનાર છે. મનો-પાંચિત કામ કરી આપનાર છે. આ ભગવાનનો જન્મનો નવમો અતિશય છે ॥ ૧૬ ॥

તદ્વચ્ચર્ષમનારાચ સંદનનં જગત્પ્રભોઃ ।

કર્પારિભેદનં પ્રૌઢં, નિતાન્તં કીર્યમૂચકમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:—ત્રણે લોકોના સ્વામી શ્રી ભગવાનનું શરીર વચ્ચર્ષમ નારાય નામના સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રથમ સંદનનથી અધિક શોભાયમાન થાય છે, એથી તે ઈર્ષ્યો રાત્રીઓને નાશ કરવા માટે સમર્થ થાય છે. તે અનુલવીર્ય (બળ) ખતાવવાવાળું મૃત્યુ-નિશાન છે. વચ્ચર્ષમનારાય સંદનનનું થવું આ ભગવાનનો જન્મનો દસમો અતિશય છે ॥ ૧૭ ॥

एवं सुपुण्यपाकेन, लब्ध्वा आनन्ददायकाः ।

जन्मतो दश पूज्यस्य प्रभोरतिशयाः स्मृताः ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:—જગત્પૂજ્ય શ્રી અરહંત ભગવાનને અત્યંત પુણ્યને લાભને પ્રાપ્ત થએલા અને સર્વ જીવોને અધિક આનંદ દેનારા ઉપર લાખ્યા મુજબના દસ અતિશયો તે જન્મના દસ અતિશયો કહેવાય છે. આ દસે અતિશય ભગવાનનો જન્મ થતાંજ પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૧૮ ॥

કેવલજ્ઞાનના દસ અતિશય.

जगद्वन्द्यार्दतां नूनं, पूर्वपुण्यस्य सूचकः ।

दशकेवलबोधस्य, वर्षवैतिशयाः स्फुटम् ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:—જગત્પંથ શ્રી અરહંત ભગવાનને કેવલજ્ઞાન મગટ થતી વખતે એમના પૂર્વભવના પુણ્યને સૂચિત કરનાર દસ અતિશય મગટ થાય છે. ખરેખર તે પુણ્ય અને ધર્મનું ફલ આપનાર છે. હવે અહીંથી એ કેવલજ્ઞાનના દસ અતિશયો કહેવામાં આવે છે ॥ ૧૯ ॥

શતયોજનદેશેઽમૃત, સુમિસં જનશર્મદમ્ ।

વાઙ્મિત્તાર્યમદં પૂર્વ-પુણ્યોગાર્જનમ્ચક્રમ્ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:—જ્યાં આગળ ભગવાન વિસજ્જાન હોય છે તે દશમ, ચારે બાજુ સૌ યોજનના વિસ્તારમાં ઇચ્છાનુસાર ફલ આપનાર, માણસોને સર્વ મકારનું સુખ આપનાર, અને પૂર્વ ભવમાં તેમણે કરેલ પુણ્યોપાર્જન ને સૂચિત કરનાર સુક્રાંત સર્વત્ર પ્રસરે છે, જેથી ત્યાંની મજા ઘણીજ સુખી રહે છે. આ કેવલજ્ઞાનનો શ્રી અરહંત ભગવાનનો પ્રથમ અતિશય છે ॥ ૨૦ ॥

નરામરેન્દ્રધારં મૃઃ, સોદું શક્તા યતો નહિ ।

કથં મેઽનન્તવીર્યસ્ય સહેતેતિ ચવાચ ર્વે ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:—આ પૃથ્વી મનુષ્ય, દેવ અને ઇન્દ્રોના ભાર સહન કરવા માટે પ્રથમથીજ અસમર્થ છે. પછી ખરેખર, તે અનંત બલને ધારણ કરનાર શ્રી અરહંત પરમેશ્વરના બોજ કેવી રીતે સહન કરી શકશે. મતલબકે શ્રી ભગવાનનો આ પૃથ્વી પરના સર્વ પદાર્થોનું સ્પષ્ટ જ્ઞાન થયેલા છે. તેથી કોઈપણ પદાર્થ પર બોહ રહેતો નથી. આથી ભગવાન પૃથ્વીથી ઉચ્ચ આકાશગમન કરે છે. આ ભગવાનનો કેવલજ્ઞાનજન્ય બીજો અતિશય છે ॥ ૨૧ ॥

ધાતિકર્મણશાશ્વઃ, માત્સાનન્તચતુષ્ટયઃ ।

શ્રીમતે ચતુરાસ્યાય, તસ્મૈ મગવતે નમઃ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:—ઘાતિયા કર્મોને નારા થવાથી જિન મનુને અનંત-ચતુષ્પથ પ્રાપ્ત થયા છે, જે એજ અંતરંગ બહિરંગ લક્ષ્મીને ધારણ કરનાર છે અને એ બંધાં કારણેથી જોમને ચાર મુખ મળ્યા થયા છે એવા ભગવાન શ્રી અરહંત દેવને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૨॥

ભાવાર્થ:—જ્ઞાનાવસ્થાથી, દર્શનાવસ્થાથી, મોહનીય અને અંત-ગમ્ય આ ચાર ઘાતિયા કર્મોને નારા થવાથી ચાર અનંત ચતુષ્પથ શ્રી ભગવાનને પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી એક મુખ પામ્ ચારે બાજુ દેખાય છે. શ્રી ભગવાન અરહંત પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખી વિગતમાન થાય છે પરંતુ જોતું મુખ પૂર્વ દિશામાં ખેંચેલા છત્રોને દેખાય છે તેવુંજ મુખ દક્ષિણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશામાં આવેલા છત્રોને દેખાય છે. આ તેમના કેવલજ્ઞાનજન્ય ત્રીજો અતિશય છે ॥ ૨૨ ॥

દયાબ્ધંસ્તવ સાસિર્ધ્ય, પ્રાપ્તા ગૌવાસ્ત્યમન્તિ નૈ ।

પરસ્પરં દૃઢં વૈરં દિર્ઘાં ચ મ્યસ્વમાવગામ્ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંત પરમેષ્ઠી દયાના સાગર છે તેથી એમની પાસે જઈને મૈં છત્રો પોતાનું એક બીજા મત્થેનું દુષ્ટ મનપ્રયુત્ત વેર છોડી દે છે. પોતાના સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થયેલી હિંસાને છોડી દે છે.

ભાવાર્થ:—શ્રી અરહંત ભગવાનના મનોસરણમાં જન્મથી વેર ધારણ કરનાર કુતરો અને બિલાડી, સિંહ અને હરણ, ગરુડ અને સાપ વિગેરે છત્રો હિંસા તથા દર્ષ પરસ્પર મિત્રભાવ રાખે છે. આ કેવલજ્ઞાનનો ચોથો અતિશય છે ॥ ૨૩ ॥

રોગાઃ કેડ્પ્યુપસર્ગાથિ, ન જાયન્તે જગત્પથોઃ ।

પ્રસાદેન દયાસિન્ધોઃ મુખ્યશાન્તિર્મવેદ્શુભિ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવ દયાના સાગર છે. અને ત્રણે લોકના સ્વામી છે. તેથી એ જ્યાં વિરાજમાન હોય છે ત્યાં કોઈપણ પ્રકારનો રોગ હોતો નથી તેમના પ્રુણનો અતિરાય પ્રભાવ આથી દેખાય છે. વળી કોઈપણ પ્રકારનો ઉપસર્ગ પણ હોતો નથી. ભગવાનની કૃપાથી જે ભૂમિ ઉપર તે વિરાજમાન થાય છે તેના ઉપર સુખ અને અનુપમ શાંતિ ફેલાઈ રહે છે. આ કેવલજ્ઞાનનો પાંચમો અતિરાય છે ॥ ૨૪ ॥

અસાતાવેદનીયં हि समूलं नाशितं त्वया ।

सतो भुक्तिर्न ते स्वामिन् इव सुखामृतभोजिनः ॥ २५ ॥

અર્થ:—હે પ્રભો ! આપ આત્મજન્ય સુખરૂપી ફક્ત અમૃતનું જોજન કરનાર છે. અને આપ શ્રીએ હુણ્ટ હુણ્ટર અસાતાવેદનીય કર્મનો જડભૂજથી નાશ કર્યો છે. તેથી હે દેવ ! આપ શ્રી કેવલાહાર (કોળીએ કોળીએ આહાર લેવો તે) શ્રદ્ધા કરતા નથી.

આવાર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવને કેવલાહાર હોતો નથી. એમનું શરીર તો હજી સમયમાં આવતી નૈઋત્ય કર્મવર્ગણાઓથી ઢકી રહે છે. તેથી તેમને સંસારી છવોની માફક કેવલાહાર કે કોઈપણ આહારની જરૂર હોતી નથી. આ કેવલજ્ઞાનનો છઠ્ઠો અતિરાય છે ॥ ૨૫ ॥

हानावरणनिर्नाशादर्शनावरणक्षयात् ।

सर्वविश्वेश्वरत्वं हि प्राप्ताय प्रभवै नमः ॥ २६ ॥

અર્થ:—જે ભગવાન અરહંતદેવ જ્ઞાનાવરણ કર્મનો નાશ થવાથી અને દર્શનાવરણ કર્મનો પણ નાશ થવાથી સમસ્ત વિશ્વ-ઓના સ્વામી પદને પ્રાપ્ત થયેલા છે એવા અરહંતદેવને હું નમસ્કાર કરું છું.

ભાવાર્થ:—અરહંતદેવને ત્યારે કેવલજ્ઞાન થાય છે ત્યારે ઘાતિઆકર્ષેના નાશ થઈ ગયા હોય છે. તેથી સર્વજ્ઞાન અને દર્શન એટલે કે સર્વ ખ્યારની વિધાઓનું સ્વામિત્વ, માલિકીપદનું આપો-આપ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. સર્વ પદાર્થનું જ્ઞાન રૂઝડિકની જેમ રપધ ઝિકીસાથે ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળનું, તેમને ભાસિત થાય છે. આ કેવલજ્ઞાનનન્ય સ્વતંત્રો અનિરાય છે ॥ ૨૬ ॥

વપુર્મહસયાદેવ ન શુદિર્નલ્લકેશયોઃ ।

તસ્ય નયો મગવતં નલ્લકેશવિનાશિને ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:—મગવાનનું શરીર પરમોદરિક હોય છે. તેથી ઝિમના શરીરમાંથી સર્વ ખ્યારનો મલ દૂર થઈ જાય છે. તેને તેમના વાજ અને નખની વૃદ્ધિ પતી નથી. આ પ્રમાણે જેઓ નખ અને ફેરાની વૃદ્ધિનો નાશ કરનારા છે એવા અરહંત દેવને હું નમસ્કાર કરું છું.

ભાવાર્થ:—કેવલજ્ઞાન થયા પછી ભગવાનના નખ અને ફેરા વધતા નથી. આ ભગવાનને કેવલજ્ઞાનનન્ય આત્મો અનિરાય છે ॥ ૨૭ ॥

મોહકર્ષસપાત્તસ્ય નિર્લ્પંદ્રો ન દિ નેપયોઃ ।

ત્રીવઞ્જેશમવદંવસ્તસ્ય મગવતે નમઃ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:—મોહનીય કર્મોના સર્વથા નાશ થવાથી ભગવાન શ્રી અરહંતદેવની બને આંખિમાં પલકારો થતો નથી, એટલે કે બને આંખો જરાપણુ ઉંચીનીચી પલકતી નથી. આમ શ્રી ભગવાન હવન અવરથામાંજ દેવપદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. એથી હું એવા શ્રી અરહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું.

ભાવાર્થ:—નેત્રોના પલકારો ન થવો તે ભગવાનને કેવલ-જ્ઞાનનો નવમો અનિરાય છે ॥ ૨૮ ॥

અરજાયત્વગુણઃ પ્રાપ્તઃ પરમૌદારિકે તર્જા ।

યસ્ય તં પરમાત્માનમર્દન્તં ચ સદા સ્તુવે ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ—જે ભગવાનના પરમૌદારિક શરીરમાં અહાયત્વ ઐશ્વર્યે ઊંચે ન પડવાનો ગુણ પ્રાપ્ત થયે છે એવા શ્રી અરહંત ભગવાન પરમાત્માની હું સ્તુતિ કરું છું.

ભાવાર્થઃ—ભગવાનના શરીરનો પડછાયો પડતો નથી. કૃત શરીરાકૃતિજ નિશ્ચય છે. આ કેવલજ્ઞાનનો દર્શનો અતિશય છે ॥૨૬॥

ઘાતિકર્મક્ષયાદેવ લોકાલોકપ્રકાશિનઃ ।

કેવલજ્ઞાનસંપાન્નો દશ ચાતિશયાઃ સ્મૃતાઃ ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ—લોક અને અલોકને પ્રકાશિત કરનાર શ્રી ભગવાન અરહંતદેવને જ્યારે ઘાતિયા કર્મોનો નાશ થવાથી કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે તે સમયે જાણ્યા મુજબના કેવલજ્ઞાનના દશ અનિશય તેઓને પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૩૦ ॥

દેવકૃત ચૌદ અતિશય.

કેવલજ્ઞાનસંપાન્નો પ્રવન્ત્યાતિશયાઃ પ્રભોઃ ।

ચતુર્દશપ્રમાણાસ્તુ વર્ણ્યન્તે નિર્જરૈઃ કૃતાઃ ॥ ૩૧ ॥

અર્થઃ—ભગવાન અરહંતદેવને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા બાદ દેવકૃત (દેવતા દ્વારા થએલા) ચૌદ અતિશયો પ્રગટ થાય છે. જેમનું હવે પછી વર્ણન કરવામાં આવશે. જે ભગવાનના પૂર્વકૃત પુણ્યનો મહિમા વધારનાર છે અને સુખ દેનાર છે ॥ ૩૧ ॥

યોગનદ્રાદશે સેત્રે પ્રમોવિસ્તારિતા સૃરૈઃ ।

સર્વભાષામયી વાણી મિધ્યાત્વજ્વરનાશિની ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:—દેવલોકો મિથ્યાત્વથી જ્વરનો નાશ કરવા માટે ભગવાન અરહંતદેવની સમસ્ત ભાષાઓમાં સમલ શકાય એવી રચિકર વાણીને આર યોજનના વિસ્તારમાં ચૌદિશ કલાકે છે.

સમવસરણની રચના આર યોજનમાં હોય છે તેથી ત્યાં સુધી ભગવાનની વાણી વિના અડચણે સાંભળી શકાય છે. આમ આઅર્હ-માગધી ભાષાનું થયું એ પ્રથમ દેવકૃત અતિશય છે ॥ ૩૨ ॥

ત્વત્માદિધ્યાન્મૃગાઃ સર્વે ચૈરં જહાતિ જન્મનઃ ।

પુત્રપુત્ર્યા સ્પૃશદ્વ્યાર્ધા મૃગં ઘ્યાઘં મૃગી તથા ॥૩૩॥

અર્થ:—હે પ્રભો ! આપની સમીપે સર્વે છવો પોતપોતાનું પરસ્પરનું જન્મનું ચૈર તરતજ છોડી દે છે. વાધાણ પોતાના પુત્ર સમલ હરણને સ્પર્શ કરે છે. તેવીજ રીતે હરણી પોતાનો પુત્ર સમલ વાધને સ્પર્શે છે. આમ સર્વ છવોમાં પરસ્પર મિત્રભાવ થવો તે બીજી અતિશય છે ॥ ૩૩ ॥

ત્વજ્જન્મનઃ પ્રમાવાદિ ત્રૈલોક્યે સુસ્તિનોઽપ્સવન્ ।

પ્રાણિનો નારકાયા ચૈ રિતિ જાતા દિશોઽપ્સલાઃ ॥૩૪॥

અર્થ:—હે પ્રભો ! આપના જન્મના મજાવધીન ત્રણે લોકના છવ સુખી થઈ જાય છે. એટલા સુખી કે નરકગતિના નારકીઓના પાણું એ વખતે મુખી થઈ ગયા હતા એમ સમલ આપને કેવલજ્ઞાન થતાંજ સર્વે દિશાએ નિર્મલ થઈ જાય છે. આ દિશાઓનું નિર્મલ થયું તે દેવકૃત ત્રીજી અતિશય છે ॥ ૩૪ ॥

પ્રમૌ તિષ્ઠતિ નાગ્ધાનં તિષ્ઠેદગ્ર દ્વ દુર્દિનમ્ ।

દૂરતો વિરજો જાતં નિરમ્બં નિર્પલં નમઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંત દેવ ન્યાં હોય છે ત્યાં અજ્ઞાન

જરાવાર પણ રહી રહેતું નથી તો પછી ખરેખર, એવા સ્થાન પર દુર્દિન (વાદળાંથી ઘેરાએલું આકાશ) કેવી રીતે હોઈ શકે ! આમ માની ત્યાંનું આકાશ બિલકુલ ધૂળ તથા વાદળો વિના નિર્મલ થઈ જાય છે. આકાશનું નિર્મલ થવું તે એવો અતિશય છે. ॥ ૩૫ ॥

તરતસ્ત્વત્મભાવાદિ સર્વર્થફલપુષ્પદાઃ ।

મુન્દરાઃ સુમિયા જાતાઃ સર્વેમંગલકારકાઃ ॥ ૩૬ ॥

અર્થઃ—હે મુખો ! આપના મલાવથી ત્યાંનાં વૃક્ષ સર્વે ઋતુ-એનાં ફૂલ ફૂલ આપવાવાળાં થઈ જાય છે. તથા મુંદર, અત્યંત મિય, અને દરેક જાતનાં મંગલસુખને દર્શાવતાં જાણે બિલ્લબિલ હોય છે.

સર્વ ઋતુઓનું ફૂલ, ફૂલ, ધ્યાન્ય વગેરે એડી સાથે ફળવું અને ફૂલવું-ખિલવું તે દેવકૃત પાંચમો અતિશય ॥ ૩૬ ॥

પ્રકયોજનમાત્રા તુ દ્વાસીદ્ રત્નમયી મહી ।

દિવ્યા સ્ફટિકવચ્છુદ્ધા ત્વત્પસાદાન્મનોદરા ॥ ૩૭ ॥

અર્થઃ—હે મુખ ! આપની કૃપાથી સમવસરસુખમાં એક ધોળન મુખીની પૃથ્વી રત્નમયી થઈ જાય છે. તથા દિવ્ય સ્ફટિકની માફક શુદ્ધ અને અત્યંત મનોહર થઈ જાય છે.

એક ધોળન મુખી પૃથ્વીનું દર્પણની સમાન નિર્મલ થવું દેવકૃત છઠો અતિશય છે ॥ ૩૭ ॥

ત્વત્પાદયોર્દિ સાન્નિધ્યાત્માત્મં દેમમયં વપુઃ ।

જ્ઞાત્વાઽચિન્ત્યં ફલં મક્તેસ્તલં તિષ્ઠતિ નીરજમ્ ॥ ૩૮ ॥

અર્થઃ—હે મુખો ! આપના ચરણકમલોની સમીપતાથી કમ-લોનું શરીર સુપાર્ણમય કૃતિવાળું થઈ જાય છે. આમ કમલોએ

પોતાની ભક્તિનું અચિન્ત્ય આયુષ્ય હિલુષ્ટ રૂઢ મંત્રેનું જોઈ તે આપ
ગ્રીના ચરણરૂપી કેમચોનો નીચે રહેવા લાગ્યાં.

ગમન કરતી વખતે ભગવાનના ચરણોનો નીચે દેવો મુવર્ણમય
કેમચોની રચના કરે છે. આ ભગવાનના દેવકૃત સત્તમે અતિરાય
છે ॥ ૩૮ ॥

सर्वे जपस्वनि देवाः कुर्वन्ति गमनांगणे ।

शानिद् श्रीमस्तु सर्वे नमस्त्विति कृतेरणाः ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:—સમવસરણની ઉપર આકાશરૂપી આંગણમાં સર્વ
મકારના દેવો “ ભગવનુ નય હે, નય હે, ” એવો નય નય જ્વનિ
ઉચ્ચાર્યા કરે છે, એ સમયે સર્વે દેવો એમ આયુષ્ય પડે છે કે જાણે
ભવ્યજીવોની એવી મેશ્વર કરી રહ્યા હોય છે કે હે ભવ્યજીવો ! રૂઢ
અરહંતદેવજ શાંતિ આપનાર છે, માટે તમે સર્વ લોકો એમનેજ
આવીને નમસ્કાર ભાવપૂર્વક કરો. આકાશમાં “ નય નય ” રાખીને
યવું તે આઠમે અતિરાય છે ॥ ૩૯ ॥

स्वप्नसक्तेः सुगंधानां पूरां प्राप्ति सुगंधिदः ।

पवनश्चावहर्हिसंधारिव मंगो मनोहरः ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:—હે મનો ! આપની સમીપતાથી સુગંધીના પૂરની માફક
અનંત મધુર સુગંધી ફલાવનારો. અધિક પવન શાંતિ મંદમંદ લહેરો
સાથે શોભતો ફૂંકાય છે. એવો એ પવન તે વખતે એમ આયુષ્ય પડે
છે કે જાણે સુગંધિત અને મનોહર સમુદ્રની લહેરો ઉછળી રહી છે.

આ મંદ સુગંધ પવનનું યવું તે દેવકૃત નવમે અતિરાય છે ॥ ૪૦ ॥

इन्द्रम्यानुश्रया देवैः कृतानंद विधापिनी ।

गंधोदकमयी वृष्टिः संसारावपहारिणी ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:—ભગવાનના સમક્ષરણમાં ઇન્દ્રદેવની આજ્ઞાથી દેવો સંસારનાં આતપ એટલે સંતાપ દુઃખ, નિરાશા વિગેરેના નાશ કરવા-વાળી તથા સર્વે જીવોને આનંદ આપનારી ગધેદકની વૃદ્ધિ કરે છે. ગધેદકની વૃદ્ધિનું થવું તે દેવકૃત દશમો અતિશય છે ॥ ૪૧ ॥

ત્વત્પ્રભાવાન્પદી દેવૈર્નિર્જંકટકનિરાપયા ।

વાલુકાધૂલિનિર્મુક્તા દિશશ્ચ વિમર્સીકૃતાઃ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:—હે મનો ! આપના પ્રભાવથી પવનકુમાર જાતિના દેવો ત્યાંની પૃથ્વીને દરેક જાતનાં કાંટા કાંકરા વિગેરેથી રહિત શેગેથી રહિત વાલુકા તથા ધૂણ વિગેરેથી રહિત સર્વાંગમુંદર બનાવે છે. એથી સર્વ દિશાઓ પાસુ આધિક નિર્મલ ધર્મ જાય છે.

આ પૃથ્વીનું ધૂળ, કાંટા વિગેરેથી રહિત થવું તે ભગવાનનો દેવકૃત અગીયારમો અતિશય છે ॥ ૪૨ ॥

ત્વત્સમીપાજ્જનાનાં દિ જાતા પરિણતિઃ શુભા ।

પરમાનંદસંદોહા હૃદયાર્હદાકારિણી ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:—હે મનો ! આપની નિકટતાથી લોકોનાં પરિણામ અત્યંત શુદ્ધ, પરમાનંદ સ્વરૂપ, અને હૃદયમાં અત્યંત આહ્લાદ અને ધર્મપ્રેમ ઉપજાવનારાં ધર્મ જાય છે. સર્વ જીવોનું હર્ષિત અને મસજ થવું ભગવાનનો દેવકૃત બારમો અતિશય છે ॥ ૪૩ ॥

અર્હત્પુરોધર્મચક્રં ચચાલાધર્મનાશકમ્ ।

સહસ્રરિઃ સદા યુક્તં સ્વચ્છં વિમ્બં રવેરિવ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવની સામે હૃદયમાં ધર્મચક્ર ચાલે છે. તે ધર્મચક્ર અધર્મના નાશ કરનાર છે. તે એકહજાર આરોધી સદા મુશોભિત રહે છે. અને મૂર્ચના બિમ્બની સમાન સ્વચ્છ અને

દેવેષ્યમાન રહે છે. ધર્મચક્રનું આગળ ચાલવું તે ભગવાન અરહંત દેવનો દેવકૃત તોરમો અતિશય છે ॥ ૪૪ ॥

દ્રવ્યાણિ મંગલાન્યણૌ વ્યજનં ક્ષારિકા તથા ।

ફલ્લગ્નઃ સ્વાસ્તિકં છત્રં ષાપરં દર્પણં ઘ્વનાઃ ॥૪૫॥

અર્થઃ—ભગવાનની સામે પંખો, બતી, કલશ, સાથીઓ, ઇત્ર, ચામર, દર્પણ અને ધ્વજ એ આઠ મંગલદ્રવ્યો હોય છે. ભગવાનની સામે આઠ મંગલદ્રવ્યોનું હોવું દેવકૃત શ્રાદ્ધનો અતિશય છે ॥ ૪૫ ॥

વિનાશકા નૃર્ણા વ્યાધોઃ સુરોત્પન્નાશ્ચતુર્દશ ।

આનંદકારકા વિશ્વેડતિશયા इति वर्णिताः ॥૪૬॥

અર્થઃ—આ સંસારમાં મનુષ્યોની વ્યાધિઓનું ૧૨ કરનારા અને બંધાને આનંદ આપનારા અને દેવાના વડે થયેલા એવા ઉપર નાજાવ્યા મુજબ ચૌદ અતિશય થાય છે જેમનું મેં ઉપર વર્ણન કરેલું છે ॥ ૪૬ ॥

एवं समुदिताः सर्वे चतुर्स्त्रिंशत्प्रमाणकाः ।

अर्हतीडतिशयाः सर्वे दुःखदारिद्र्यानाशकाः ॥ ૪૭ ॥

અર્થઃ—એ પ્રમાણે અરહંતદેવના બધા મળીને એત્રીસ અતિશયો થાય છે. જે સર્વ પ્રકારનું દુઃખ અને દારિદ્ર્ય વિગેરે કુદ્ધ કુર્મુણોના નાશ કરનારા છે. અને ધર્મરૂપી ઉત્તમ મુખનું દર્શન કરાવવાવાળા છે. ખરેખર એ અતિશય ધર્મપ્રેમનું મહત્વ સમજાવે છે ॥ ૪૭ ॥

આઠ પ્રાતિહાર્ય.

પ્રાતિહાર્યાણિ કષ્યન્તે ઘણૌ સુલ્લકરાણિ ચે ।

મવ્યમાનોઃ સમાસિષોઃ પુષ્પમૂર્તેર્જિનેશિનઃ ॥૪૮॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવ ભવ્યહવરૂપી કમલને પ્રકૃતિ કરવાને માટે સૂર્ય સમાન છે, સમાના સાગર છે, અને પુણ્યની મૂર્તિ છે. એવા એ ભગવાનનાં સર્વે હવેને સુખકર એવાં આઠ પ્રાતિહાર્યોનું વર્ણન હવે કરવામાં આવે છે ॥ ૪૮ ॥

અશ્વોકો જાયતે यस્ય વાદર્પકજસેવનાત્ ।

વૃક્ષોઽપિ ધવ્યજીવાસ્તુ ભવન્ત્યેવ ન સંશયઃ ॥૪૯॥

વૃક્ષોઽશોકનામેદં પ્રથમે પ્રાતિહાર્યકં ।

સર્વશોકહરં ધવ્યજીવાનાં વાંચિષ્ઠતપદમ્ ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:—હે ભગવાન ! જ્યારે આપના ચરણરૂપી કમલની સેવા કરવાથી વૃક્ષ પણ અશોક થઈ બચે છે તો પછી ભવ્યહવ આપના ચરણ કમલની સેવાથી શોક રહિત થઈ બચે એમાં શંકા પણ સંદેહ નેવું નથી.

ભગવાનની પાછળ અશોકવૃક્ષનું રહેવું તે પ્રથમ પ્રાતિહાર્ય છે. આ અશોકવૃક્ષ સમસ્ત શોકોને દૂર કરનારા છે. ભવ્યહવેને ઇચ્છાનુસાર ફલ આપવાવાળું છે. ખરેખર, અશોકવૃક્ષ નામ પ્રમાણે શોક રહિત અરહંત ભગવાનની કૃપાથી કરે છે ॥ ૪૯-૫૦ ॥

માન્વહીનજનાશ્ચર્યં નિતાન્તૈશ્વર્યમૂચકમ્ ।

દિવ્યં સ્તુત્યં પ્રમાણુંજં જાતં સિંહાસનં પ્રભોઃ ॥૫૧॥

અર્થ:—ભાસ્વહીન મનુષ્યને નહિ મળી શકે તેવું, અત્યંત ઐશ્વર્ય ખતાવવાવાળું, અને દિવ્ય તથા સ્તુતિ કરવા યોગ્ય અને પ્રકારના સમૂહવાળું અરહંત ભગવાનનું સિંહાસન થાય છે. ને અત્યંત ધર્મનું ફલ ખતાવવાવાળું છે. મનુની પાસે સુંદર દિવ્ય સિંહાસનનું થવું તે ખીલું પ્રાતિહાર્ય છે ॥ ૫૧ ॥

સૂર્યાચન્દ્રમસૌ તસ્ય વપુઃ કાન્ત્યા પરાગ્નિર્ના ।

ઉત્ત્રવયમિપાત્તૌ ચ ત્રયો ભૂત્વા સદા સ્થિતૌ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવની ક્રાંતિથી સૂર્ય અને ચંદ્ર બંને પરાગ્નિત થઈ ગયા છે. સૂર્ય અને ચંદ્ર બંને ત્રણુ ઇન્દ્રોના રૂપમાં શોભવા માટે ત્રણરૂપ ધારણ કરી હંમેશાને માટે ભગવાનની સેવામાં તત્પર રહે છે. ભગવાનની ઉપર ત્રણુ ઇન્દ્રોનું હોય તે ત્રીજું પ્રતિહાર્ય છે. ॥ ૫૨ ॥

માર્મંદલમમાધૂરઃ શોભતે ગોસદાયકઃ ।

પૂર્વાષ્ણે યથા સૂર્યઃ સહસ્રાકરણૈર્વરઃ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:—નેવી રીતે પૂર્વાયણ (પૂર્વ દિશામાં આવેલા અચલ પર્વત) ઉપર સૂર્ય પોતાનાં જ હલને ફરણો વડે શોભાપમાન થાય છે એવીજ રીતે ભવ્યજીવોને મોક્ષમદ્ધાન કરવાવાળા ભગવાન અરહંતદેવ પોતાની ખાસે રહેલા ભામંડલની દિવ્ય પ્રભાથી અત્યંત સુંદર શોભાપમાન થાય છે. આવા દિવ્ય ભામંડલનું મનુની પીઠ પાછળ થયું તે ચોથું પ્રતિહાર્ય છે. ॥ ૫૩ ॥

સર્વભાષામયો દિવ્યધ્વનિઃ સ્વર્ગોસદાયકઃ ।

શિશિનાં મેઘવદ્ધાઽમૃદ્ધવ્યાનાં ક્લેશશાન્તયે ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:—નેવી રીતે વરસાદ ગ્રહણે સર્વ મહારણે કલેશ, વિષાદ કે ચિંતા દૂર કરે છે તેવીજ રીતે ભવ્યજીવોના સમસ્ત મહારણે કલેશ દૂર કરવાવાળી, તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષના આપવાવાળી, અને સર્વ ભાષામયી (જુદી જુદી જાતની દરેક ભાષામાં સમજી શકાય તેવી) એવી દિવ્યધ્વનિ ભગવાનનાં મુખથી નિરંતર સમવસરણુ વખતે

ઉચ્ચાર્યાશય છે. તે ઘણીજ પ્રિય અને મધુર લાગે છે. આમ દિવ્ય
ધ્વનિનું ખરવું તે પાંચમું પ્રાતિહાર્ય છે. ॥ ૫૪ ॥

પુષ્પવૃષ્ટિઃ સુરૈર્મૃત્તા પતિતા શાન્તિદા દિવઃ ।

દેવૈર્મલ્યા કૃતા પૂજા શ્રીપતેર્યશ્વસાં તતિઃ ॥ ૫૫ ॥

અર્થઃ—ભગવાનના સમવસરણુમાં દેવોએ કરેલી, અને ભવ્ય-
શૃંગેને સુખ આપવાવાળી પુષ્પવૃષ્ટિ આકાશમાંથી સતત થયાજ કરે
છે. તે એવી માલુમ પડે છે કે જાણે દેવો ઘણીજ ભક્તિ સાથે
ભગવાનની પૂજા કરી રહ્યા હોય અથવા 'ભગવાનના યશની પંક્તિ
ઉપર જ પડી રહ્યા હોય.

સતત પુષ્પવૃષ્ટિનું થવું તે ભગવાનનું છઠું પ્રાતિહાર્ય છે ॥ ૫૫ ॥

ચતુઃપદ્મિમમાર્ગેર્હિ યસૈશ્વાલિતવામરઃ ।

તરંગૈરિવ દુઃખાઘ્ને રસાજ જિનનાથકઃ ॥૫૬॥

અર્થઃ—યસૈશ્વાલિતના દેવ ભગવાનની બંને બાજુએ શાસક
(૬૪) આમરો સતત ઢોળે છે. એ આમરોથી ત્રણ હોકના સ્વામી
ભગવાન અરહંતદેવ એવા શાશ્વતમાન હોય છે કે જાણે ક્ષીરસાગર
સમુદ્રની લહેરો શ્રી ભગવાનની સેવા કરવાને માટે આવી હોય અને
નેવી શોભે છે તેવા દેખાય છે.

ભગવાનની ઉપર આમરોનું હુમ્મલોને માટે મૂલવું તે સાતમું
પ્રાતિહાર્ય છે ॥ ૫૬ ॥

દેવેશ્વરૈઃ સદા વેદ્યે મલ્લેશ્વિનાશિનિ ।

સ્નાનં કુર્મ્યઃ પ્રમોસ્તીર્થે દુંદુભિર્ધ્વનતીતિ સ્વં ॥૫૭॥

અર્થઃ—ભગવાન અરહંતદેવનું તીર્થ ધન્ત્રો વડે પાણી વંદનીય

છે. અને સંસારના સમસ્ત ક્ષિયોનો નાશ કરવાવાળું છે. એથી ભગ-
વાનના તીર્થમાં સર્વ બધ્ધલોકોએ હુમેશા રત્ન કરતા રહેવું નોકળે
એવી બળે સૂચના કરી રહી હોય એમ કુંકુભિ અવાજ હુમેશાં
આકાશમાં થયા કરે છે. સમવસરણુની ઉપર આકાશમાં સદાકાલ
કુંકુભિ અવાજનું થયા કરવું તે ભગવાનનું આપ્ત મતિદુર્ય છે ॥ ૫૭

इत्यष्टमातिहार्याणां रचना विश्वघोर्हिना ।

स्तुता भक्त्या सदानन्ददायिनी स्याज्जगत्पतेः ॥ ૫૮ ॥

અર્થ—એવી રીતે ભગવાન અરહંતદેવતાં આઠે પ્રતિહાર્યોની
રચના સમસ્ત સંસારના લોકોને મોહિત કરનારી છે. સદા આનંદને
આપવાવાળી છે. મેં પણ એ આઠે પ્રતિહાર્યોની રચનાની ભક્તિપૂર્વક
ઉપર મુજબ સ્તુતિ કરી છે ને ધણીજ કલ્યાણપ્રાપ્તિ છે. ॥ ૫૮ ॥

ચાર અનંત ચતુષ્ઠયો.

वर्षेते दधुना नूनं चतुष्टयमनंतकम् ।

षातिकर्मसयाज્ઞાતં કેવલજ્ઞાનમુચકમ્ ॥ ૫૯ ॥

अनन्तदर्शनं જ્ઞાનમનન્તસુખપૂરિતમ્ ।

અમન્તવીર્યસહિતં સર્વકેશવિદૂરકમ્ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ—ભગવાન અરહંતદેવતા અનંતચતુષ્ઠયો ને ચાર ૫
તેનું હવે આગળ વર્ણન કરવામાં આવે છે. ચાર ધાતિયાકર્મોના નાશ
થવાથી અનન્તદર્શન, અનંતરજ્ઞન, અનંતસુખ, અને અનન્તવીર્ય
આ ચાર અનંતચતુષ્ઠયો ભગવાન શ્રી અરહંતદેવને મગ્ધ હોય છે.
એ ચારે અનંત ચતુષ્ઠયો કેવલજ્ઞાનનાં સૂચક છે. અને સમસ્ત
ક્ષિયોનો દૂર કરવાવાળાં છે ॥ ૫૯-૬૦ ॥

સર્વદર્શનરોષસ્ય કર્મણોઽનન્તદર્શનમ્ ।

સપાત્સ્વમુત્સદં માત્તં લોકાલોકપ્રદર્શકમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવને સમસ્ત દર્શનાવરણી કર્મને નાશ થવાથી પોતાના આત્માને અક્ષય સુખ આપવાવાળું અને લોકે તથા અલોકે બંને મહાશિત કરનારું અને બતાવવાવાળું એવું અનંતા દર્શન માત્ર થાય છે ॥ ૬૧ ॥

સપાદિ કર્મણો જ્ઞાનાવરણસ્ય જગત્પતેઃ ।

અનન્તજ્ઞાનમમ્બલ્લોકાલોકપ્રકાશકમ્ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:—એજ મમાણે સમસ્ત જ્ઞાનાવરણી કર્મના નાશ થવાથી લોકે અને અલોકે બંનેને મહાશિત કરવાવાળું અનંતજ્ઞાન ભગવાન શ્રી અરહંતદેવને માત્ર થાય છે ॥ ૬૨ ॥

મોહકર્મસપાન્નૂનં શાન્તિદં સપર્વજિત્તમ્ ।

અનન્તસુખમાપદ્ધં સ્થિરં નિરુપમં મર્મોઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવને મોહનીય કર્મના સર્વથા નાશ થઈ જવાથી પૂર્ણ શાન્તિ આપવાવાળું, કેદી પાણુ નાશ ન થાય તેવું, સદા સ્થિર રહે તેવું અને ઉપમારહિત એવું અનંતસુખ પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૬૩ ॥

સપાર્દાર્પ્યમનન્તં હિ વીર્યરોષકકર્મણઃ ।

દર્શનજ્ઞાનયોઃ સ્થાનં શાયિકં હ્રમ્ભવત્પમોઃ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવને વીર્યોન્તરાય કર્મના અત્યંત ક્ષય થવાથી શાયિક અનંતવીર્ય પ્રગટ હોય છે. આ અનન્તવીર્ય દર્શન

અને જ્ઞાનનું સ્થાન છે. અર્થાત્ અનંતવીર્યના હોવાથીજ અનંતજ્ઞાન અને અનંતદર્શન થાય છે.

એ પ્રમાણે ભગવાન અરહંતદેવને અનંતદર્શન, અનંતજ્ઞાન, અનંતસુખ અને અનંતવીર્ય આ ચાર અનંતચતુષ્ટય હોય છે ॥૬૪॥

પ્રારમ્ભ ષોડશાનાં દિ ભાવનાનાં પ્રમાણતઃ ।

વદ્મં તીર્થકરત્વં દિ નામ પુણ્યં મિનંશિના ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:—તીર્થકર પરમદેવ તેમના પૂર્વ ભવમાં ચોલહ કારણ ભાવનાઓનું ચિંતન કરે છે. અને તે ભાવનાઓનું ચિંતન કરવાથીજ મહા પુણ્યસ્વરૂપ તીર્થકર નામના બધે કરે છે.

ભાવાર્થ:—પશુસાણાણી પહેલાં શ્રાવણ વદી ૧ થી જ પોડરા-કારણ વ્રતનો મહિમા જાણેલા બધા છે કે તે વ્રત વિધિપૂર્વક અને અત્યંત શ્રદ્ધાપૂર્વક સાચા દેવ શાસ્ત્ર ગુરુનો વિનય કરીને ઉદ્યાપન સાથે પૂર્ણ કર્યું હોય તો તીર્થકર પ્રકૃતિના બધે ભવ્યસ્થાવરી શકે છે. એ પ્રમાણે દરેક વ્રતોદ્યાપન વિગેરે શુદ્ધ અને વિધિપૂર્વક બરાબર સમજીને કરવું જોઈએ. જેથી આત્માનું કલ્યાણ થઈ શકે ॥ ૬૫ ॥

एवं तत्पुण्ययोगेनाचिन्त्यां पूर्वा मनोहराम् ।

आश्चर्यकारिकां लोके विभूतिं लब्धवान् विभुः ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે તીર્થકર પ્રકૃતિના બધે પ્રાપ્ત કરવાથી તે પુણ્યના યોગથી ભગવાન અરહંતદેવ તીર્થકર નામકર્મના ઉદ્યરૂપ મહાપુણ્યના નિમિત્તથી અત્યંત પવિત્ર, મનોહર, અને ત્રણે લોકોમાં આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરનારી સમવસરણુ બાહ્ય વિભૂતિ અને અનંત-ચતુષ્ટય રૂપી અંતરંગ વિભૂતિને પ્રાપ્ત કરે છે ॥ ૬૬ ॥

ભગવાન અરહંતદેવ અઢાર દોષોથી રહિત હોય છે
તે અઢાર દોષોનું વર્ણન.

તૃષાજન્યજરાસ્વેદેઃ છુષાશ્ચર્યપુતેઃ સદા ।

રાગરોગભયેઃ સ્વેદર્દુઃસ્વશોકેર્મવપદૈઃ ॥ ૬૭ ॥

નિદ્રાચિન્તામદેર્ષોર્દોષેર્દેવસમન્વિતેઃ ।

મુક્તોઽસ્તિ મરણેનાપિ મુક્તોઽન્તઃપતૃષ્ટવૈઃ ॥ ૬૮ ॥

અર્થઃ—તૃષા (તરસ), જન્મ લેવું, ઘડપણ, ખેડ, મુધા (ભૂખ), આશ્ચર્ય, શગ, શેઝ, ભય, સ્વેદ (પરસેવો) દુઃખ, શોક, નિદ્રા, ચિન્તા, મદ, મોહ, દેવ, અને મરણ એ અઢાર દોષ કહેવાય છે. એ સર્વ દોષ સંસારના સર્વ દુઃખોને દેનારા છે. ભગવાન અરહંતદેવ આ અઢાર દોષોથી રહિત હોય છે. અને અનંત ચતુષ્ઠોષથી મુશીભિત રહે છે ॥ ૬૭-૬૮ ॥

પૂર્ષોદિદૃશુર્ગૈરેભિઃ શોભિતં મુમુક્ષવદમ્ ।

અર્હન્તં મવનાશાય વન્દેઽહં મવનાશકમ્ ॥ ૬૯ ॥

અર્થઃ—ભગવાન અરહંતદેવ ઉપર કેવળ મુક્તિ સમગ્ર હેતાલીસ ગુણોથી મુશીભિત રહે છે. અને સંસારનો નાશ કરવામાં તત્પર છે. એટલે સંસારનો નાશ કરવાવાળા છે. અને પોતે આત્મજન્ય મુખને આપવાવાળા હોય છે. અને મુધા, તૃષા વિગેરે અઢાર દોષોથી મુક્ત હોય છે.

એવા શ્રી ભગવાન અરહંતદેવને હું મારો જન્મમરણરૂપ સંસારનો નાશ કરવા માટે સદાકાલ ત્રણે સમય વારંવાર મણામ કરું છું. તેમની સદાકાલ પૂજા કરું છું. ભવોભવ તેમના ચરણકમલની સેવા યાચું છું ॥ ૬૯ ॥

આ મંત્રાણે અરહંત પરમેશીના ગુણોનું વર્ણન પૂર્ણ કર્યું.

સિદ્ધપરમેષ્ઠી ના ગુણ.

યથાશક્ત્યૈવ વર્ણ્યન્તે શ્રીસિદ્ધપરમેષ્ઠિનામ્ ।

અઘૌ ગુણાઃ સદા ચિન્ત્યા અધુના સ્વર્ગપોક્ષદાઃ ॥૭૦॥

અર્થ:—ભગવાનન સિદ્ધ પરમેષ્ઠીને આઠ મુક્તિગુણ હોય છે. એ સર્વે ગુણો ચિંતન કરવા યોગ્ય છે. અને સ્વર્ગ મોક્ષનું મુખ્ય આપવાવાળા છે. એટલા માટે ભારી શક્તિમુક્ત એમના એ ગુણોનું વર્ણન કરું છું ॥ ૭૦ ॥

સમ્યક્ત્વેન ગુણેનેષ મુલ્લામૃતરસેન ચૈ ।

સ્થિરેણ મુલ્લપુંજેન સિદ્ધા ભાન્તિ મુસિદ્ધિદાઃ ॥૭૧॥

અર્થ:—મોક્ષદાયક પરમસિદ્ધિને આપવાવાળા શ્રી સિદ્ધ પરમેષ્ઠી પોતાના સમ્યક્ત્વ ગુણથી સદા સુરોચિત રહે છે. આ સમ્યક્ત્વ ગુણ મુખ્યરૂપી અમૃતના રસથી સદા ભરપૂર રહે છે. સદા સ્થિરરૂપ રહે છે. અને મુખ્યના હોય છે. આ સમ્યક્ત્વ ગુણ સિદ્ધપરમેષ્ઠીના પ્રથમ ગુણ છે ॥ ૭૧ ॥

સર્વદ્રવ્યાણિ જાનન્તઃ કેવલજ્ઞાનલઘ્વિતઃ ।

સપર્યયાણિ સિદ્ધા ચે તે ભવન્તુ મુલ્લાસયે ॥૭૨॥

અર્થ:—જે સિદ્ધ પરમેષ્ઠી પોતાની કેવલજ્ઞાનરૂપી લઘ્વિવર્ણે ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળમાં થતા વાળાં, અનંતાનંત પર્યાયો-સહિત સમસ્ત દ્રવ્યોને સ્પષ્ટ જાણે છે. સિદ્ધ પરમેષ્ઠી એવા અને મુખ્ય આપનારા થાય છે. આ અનંતજ્ઞાન સિદ્ધપરમેષ્ઠીના બીજા ગુણ છે ॥ ૭૨ ॥

અનંતાનંતવસ્તુનિ પश्यન્તઃ સ્વાત્મચક્ષુષા ।

શ્રમં વિના હિ શોભન્તે સિદ્ધા નિત્યમુલ્લપદાઃ ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:—મોક્ષરૂપી નિત્યસુખને આપવાવાળા એ સિંદ પરમેશ્વરી પોતાનાં શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ નેચે વડે જણપણ પરિશ્રમ વિના અનંતાનંત વસ્તુઓને જોઈ શકે છે. અને તેથી મુશોભિત જણાય છે. આ અનંતદર્શન સિંદ પરમેશ્વરીના ગ્રીષ્ણે ગુણ છે ॥ ૭૩ ॥

ગુણેનાનંતવીર્યેણ તેજોરાશિમયેન ચૈ ।

આનન્દસહિતાઃ સિદ્ધાઃ સિદ્ધિં દદુઃ સ્વસૌખ્યદામ્ ॥૭૪॥

અર્થ:—એ સિંદ પરમેશ્વરી તેજના સમૂહમય એવા અનંતવીર્ય નામના ગુણથી સદા આનંદ સહિત વિરાજે છે, એવા એ સિંદ ભગવાન પોતાના આત્મજન્ય સુખને આપવાવાળી સિદ્ધિ પ્રદાન કરે. સિંદને અનંતવીર્ય ગુણ હોયો તે જોયા મૂલગુણ છે ॥ ૭૪ ॥

નામકર્મણ્યાત્માસં સૂક્ષ્મત્વં સુખશાન્તિદય્ ।

સિદ્ધૈઃ સદા જગદ્ગ્ન્યૈઃ સંસારક્લેશનાશકૈઃ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:—ત્રણે લોકોના દારા વંદનીય અને સંસારના સમસ્ત કલેશોના નાશ કરવાવાળા એવા સિંદ પરમેશ્વરી ભગવાન પોતાના નામકર્મોના ક્ષય થઈ જવાથી સમસ્ત સુખ અને શાન્તિ આપવાવાળો સૂક્ષ્મત્વ નામના ગુણ પ્રાપ્ત કરે છે. સિંદ પરમેશ્વરીના આ સૂક્ષ્મત્વ પોષ્યમે ગુણ છે ॥ ૭૫ ॥

તથાયુઃકર્મણો નાશાદવગાદગુણેન તુ ।

જગ્ધેનાનન્દર્પુજેન સિદ્ધા માન્તિ સુશાન્તિદાઃ ॥૭૬॥

અર્થ:—સર્વોત્તમ શાન્તિ આપવાવાળા શ્રી સિંદ ભગવાનને આયુકર્મોના નાશ થઈ જવાથી અનંત આનંદનો સમૂહ એવો અવગાહન ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આ ગુણને લઈને ભગવાન સિંદ પરમેશ્વરી

સદા મુગ્ધોભિત રહે છે. આ અવગ્રહન ગુણુ તે સિંદ પરમેશ્વરીના
હથે ગુણુ છે ॥ ૭૬ ॥

સ્વર્ગમોક્ષપદાઃ સિદ્ધાસ્તથાગુરુલ્લુપ્તસૃષ્ટઃ ।

ગોચર્કર્મવિનાશાદિ યવન્તુ યવદાનયે ॥ ૭૭ ॥

અર્થઃ—સ્વર્ગ અને મોક્ષનું મુખ્ય આપવાવાળા સિંદ પરમે-
શ્વરીને ગોચરકર્મના નાશ થવાથી અગુરુલ્લુપ્ત ગુણુ પ્રાપ્ત થાય છે, એ
પ્રમાણે અગુરુલ્લુપ્ત ગુણુને પ્રાપ્ત કરનાર શ્રી સિંદ ભગવાન મારા
સંસારના નાશ કરે. આ અગુરુલ્લુપ્ત ગુણુ તે સિંદ ભગવાનના
સાતમે ગુણુ છે ॥ ૭૭ ॥

સાતાસાતસપાત્સિદ્ધૈરચ્ચાવાપગુણઃ પરઃ ।

માત્રઃ સદા દિ જગતઃ શાન્તિદઃ સુસ્વદાપકૈઃ ॥ ૭૮ ॥

અર્થઃ—સર્વ હોવાને મુખ્ય આપવાવાળા એ સિંદ ભગવાનને
સાતાવેદનીય અને અસાતાવેદનીય કર્મના અત્યંત નાશ થવાથી
સર્વોલ્લુપ્ત અને નરો લોકોને શાંતિ આપવાવાળો અચ્ચાબાધ ગુણુ
પ્રાપ્ત થયો છે, આ અચ્ચાબાધ નામનો ગુણુ શ્રી સિંદ ભગવાનનો
આઠમો ગુણુ છે ॥ ૭૮ ॥

ઈયદ્વર્ષિર્મૃગૈસ્તુષ્ઠાઃ સિદ્ધા લોકાગ્રવાસિનઃ ।

ચિદાનંદમયા લોકે શામન્તે શાન્તિસૌખ્યદાઃ ॥ ૭૯ ॥

અર્થઃ—એ પ્રમાણે ઉપર કહેલા આઠે ગુણે વડે સિંદ પર-
મેશ્વરી સદા સંતુષ્ટ અને આત્મામાં લીન રહે છે. લોકના શિખર ઉપર
વિરાજમાન થાય છે, ચૈતન્યસ્વરૂપ રહે છે, આનંદમય રહે છે, અને
સમસ્ત લોકમાં શાંતિ અને સુખને આપવાવાળા છે, એ ગુણેથી

સદા શ્રીસિદ્ધ ભગવાન શોભાયમાન રહે છે. તે સદા ચિરમરણીય અને કથ્યાણુકારી છે ॥ ૭૬ ॥

સિદ્ધાંદ્રિછોવયમદિતાન્ લોકાર્તાતસુખમદાન્ ।

ભક્ત્યા ધ્યાયામ્યહં સ્તૌમિ તદ્ગુણપ્રાપ્તયં સદા ॥૮૦॥

અર્થ:—જે સિદ્ધ ભગવાન ત્રણે લોકોના દારા પૂજ્ય છે અને અદૈકિક મોક્ષમુખને આપવાવાળા છે એવા સિદ્ધ ભગવાનનું હું એમના એ આઠ ઉત્કૃષ્ટ ગુણોની પ્રાપ્તિ માટે હંમેશાં ધ્યાન થરું છું; અને ભક્તિપૂર્વક સદા એમની સ્તુતિ કરું છું ॥ ૮૦ ॥

ઉપર મુજબ સિદ્ધ ભગવાનની સ્તુતિ સંપૂર્ણ થઈ હવે આચાર્ય પરમેશ્વરીના ગુણોનું વર્ણન કરવામાં આવે છે. તે હે ભવ્યભવો સાંભળો.

ભક્ત્યા યયા હિ કથ્યન્તે શાચાર્યપરમેષ્ઠિનામ્ ।

શુણાઃ સ્વર્મોક્ષદાઃ પૂતાઃ પદ્મિસત્પમયાન્વિતાઃ ॥૮૧॥

અર્થ:—આચાર્ય પરમેશ્વરીને છત્રીસ ગુણ હોય છે અને તે સર્વે ગુણો પવિત્ર હોય છે. તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપવાવાળા છે. એટલે હવે હું ભક્તિપૂર્વક એ ગુણોનું વર્ણન કરું છું. બાર પ્રકારનાં તપ, દસ પ્રકારનાં ધર્મ, છ આવસ્થક, પાંચ આચાર અને ત્રણ ગુણિ એ પ્રમાણે શ્રી આચાર્ય પરમેશ્વરીના ઉત્કૃષ્ટ અને મુખકારી છત્રીસ ગુણો હોય છે ॥ ૮૧ ॥

બાર પ્રકારના તપ.

તપો દ્યનશનં ઘત્તે ત્યક્ત્વાદારં ચતુર્વિધમ્ ।

ચિત્તાક્ષાણિ વશં નીત્વા લીનઃ સ્વાત્મનિ નૌમિ તમ્ ॥૮૨॥

અર્થ:—જે આચાર્ય ચારે મહારના આહારનો ત્યાગ કરીને અનશન અથવા ઉપવાસ નામે તપશ્ચરણ ધારણ કરે છે, વળી મન તથા ઇન્દ્રિયોને વશ કરીને પોતાના આત્મામાં સદા લીન રહે છે એવા આચાર્ય પરમેશ્વરી હું નમસ્કાર કરું છું. આ અનશન નામે પ્રથમ તપ છે. અને શ્રી આચાર્યને પદ્મો ગુણ છે ॥ ૮૨ ॥

સ્વાધ્યાયધ્યાનદેવોર્ષવમોદયે તપો વરમ્ ।

શૃત્વા યો વત્તે પાતું સ્વરસં નૌમિ સં મુદા ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:—જે આચાર્ય સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનમાં લીન થવા માટે અવમોદય તપને ધારણ કરે છે અને એ રીતે પોતાના આત્મજન્ય પરમાનંદ રસનું રસણ કરવાને માટે સદા મથલ કરતા રહે છે. હું એવા આચાર્ય પરમેશ્વરી ઘણી મસતતા સાથે વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. આ ઉનોદર નામનું ત્રીજું તપ છે અને આચાર્યશ્રીને ખીન્ને ગુણ છે ॥ ૮૩ ॥

इच्छाविनाशदेतार्यः परीक्षार्य दि कर्मणः ।

वृत्तिसंख्यातवो वत्ते चर्यार्य नૌમિ સં મુદા ॥ ૮૪ ॥

અર્થ:—જે આચાર્ય પોતાની ઇચ્છાને નાશ કરવાને માટે અને કર્મોના ઉદયની પરીક્ષા કરવાને માટે આહાર સેવાં જતી વખતે વૃત્તિ-પરિસંખ્યાન (“ અમુક સ્થાન ઉપર આહાર મલશે તોજ સદૃશ અથવા નહિ. અથવા પડગાહના વખતે અમુક આવુંજ નિમિત્ત મલશે તોજ આહાર સદૃશ, નહિતર નહિ. ” એ મહાશ્વેના નિયમ) નામનું તપશ્ચરણ ધારણ કરે છે. એવા આચાર્યને હું મસત થઈને નમસ્કાર કરું છું. આ વૃત્તિપરિસંખ્યાન નામનું ત્રીજું તપ છે, અને આચાર્યશ્રીને ત્રીજો ગુણ છે ॥ ૮૪ ॥

। ષાઠી રસૈરયં ચાત્મા નૈવ સુખ્યતિ પુખ્યતિ ।

વિદાય પદ્મસાન્ સુષ્ટઃ સ્વરસે નૌમિ તં સદા ॥૮૫॥

અર્થ:—આ આત્મા ખાલ્લરસો (ખાત્રે, મીઠો, તુરો, કેડવો, ખારો, કપાયલો એ છ રસ) થી કદી પણ સંતુષ્ટ થઈ શકતો નથી અને કદી પુષ્ટ પણ થઈ શકતો નથી. એવો વિચાર કરીને તે આચાર્ય છ રસોના ત્યાગ કરી પિતાના આત્મરૂપી રસમાંજ સદા સંતુષ્ટ રહે છે એવા આચાર્ય પરમેશ્વરીને હું સદા નમસ્કાર કરું છું. આ રસ-પરિત્યાગ નામે યોગ્યું તપ છે. અને આચાર્યના એથી ગુણુ છે ॥ ૮૫ ॥

વિષયેગનિરોધાર્થે સ્થાને નિર્મન્ટુકે વસન્ ।

एकान्ते यतते स्थातुं स्वपदे योऽपि नीमि तम् ॥ ८६ ॥

અર્થ:—તે આચાર્ય પિતાના મનના વેગને રોકવા માટે છવળંતુ રહિત કોઈપણ એકાંત સ્થાનમાં નિવાસ કરે છે; અને પિતાના શુદ્ધ આત્મામાં સીન રહેવા માટે મથત કરે છે એવા આચાર્યને હું નમસ્કાર કરું છું. આ વિવિક્તરાધ્યાસન નામે પાંચમું તપ છે અને આચાર્ય પરમેશ્વરીના પાંચમો ગુણુ છે ॥ ૮૬ ॥

છીતે કર્મવિનાશાર્થે નદાસ્તીરે તરોસ્તલે ।

वर्षाकाले तु ग्रीष्मे हि गिरौ संतिष्ठते यतिः ॥ ८७ ॥

અર્થ:—તે આચાર્ય પિતાના કર્મોના નાશ કરવા માટે શિયાળામાં નદીના કિનારે ધ્યાન કરે છે, વર્ષાઋતુમાં પૃથ્વીની નીચે ધ્યાન આરણ્ય કરે છે, અને ઉનાળાની ઋતુમાં પર્વત ઉપર ધ્યાન કરે છે. આ કાયકલેશ નામનું છઠું તપ છે અને આચાર્ય પરમેશ્વરીના છઠો ગુણુ છે ॥ ૮૭ ॥

एवं पदभेदकं बाह्यं तपः प्रोक्तं सुदुर्दरम् ।

अधुना प्रोच्यते नूनमन्तरंगं हि पदविषयम् ॥ ८८ ॥

અર્થ—ઉપર મુજબ અત્યંત દુર્દર (જેને કાપર પ્રુષ્ઠ ધારણ ન કરી શકે) એવાં છ મહારનાં બાહ્ય તપોનું નિરૂપણ કર્યું. હવે આગળ છ મહારનાં અંતરંગ તપોનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે ॥ ૮૮ ॥

गुरवे कृतदोषं यो निवेदयति शुद्धधीः ।

न करोति पुनर्दोषं तप्तः स्वात्मनि नैमિ तम् ॥ ८९ ॥

અર્થ—જે આચાર્ય શુદ્ધબુદ્ધિને ધારણ કરી પોતાના કરેલા દોષોને જેવા તે તેવાજ સ્વરૂપમાં ગુરુના સામે કહે છે. (એમાં કોઈપણ મહારની લક્ષ્ણ ગણવા નથી) વળી ફરીથી તેવા દોષ કહીપણ કરવા નથી, અને પોતાનાં આત્મામાં તૃપ્ત રહે છે એવા આચાર્ય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ પ્રયશ્ચિત નામનું પહેલું અંતરંગ તપ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના સાતમે ગુણ છે ॥ ૮૯ ॥

सम्पद्गद्गबोधचारिभैर्भूषितानां हि योगिनाम् ।

कुरुते विनयं भवत्या तप्तः स्वात्मनि नैમિ तम् ॥ ૯૦ ॥

અર્થ—જે આચાર્ય સમ્પદગદ્ગબોધચારિભૈર્ભૂષિતાનાં હિ યોગિનામ્ । કુરુતે વિનયં ભવત્યા તપ્તઃ સ્વાત્મનિ નૈમિ તમ્ ॥ ૯૦ ॥

त्यक्त्वा मानं प्रमादं यो बालवृद्धादियोगिनाम् ।

वैपायृत्यं सदा कुर्वन् स्वपदे नौमि तं स्थिरम् ॥ ૯૧ ॥

અર્થ:— ને આચાર્ય પોતાનું માન, અપમાન અથવા પ્રમાદને છોડી દઈ બાલક અથવા વૃદ્ધ યુનિયોનું વૈયાવૃત્ય (સેવ, ચાકરી) કરે છે અને સદા પોતાના આત્મામાં સ્થિર રહે છે એવા આચાર્યની હું સ્તુતિ કરું છું. આ વૈયાવૃત્ય નામે ત્રીજું અંતરંગ તપ છે, અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના નવમે ગુણ છે. ॥ ૯૧ ॥

येन ज्ञानादेवृद्धयर्थं पठ्यते पाठ्यते श्रुतम् ।

स्वस्वादं स्वादयन् धीरः स्वाध्यायतपसा युतः ॥ ९२ ॥

અર્થ:—એવા એ આચાર્યવર્ગ પોતાનાં જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય વધારવાને માટે અનેક લેનધર્મનાં શાસ્ત્રો ભણે છે અને ભણાવે છે. તથા એ ધીરવીર પોતાના આત્મજન્ય રસના સ્વાદનું આસ્વાદન કરતા રહે છે, એવી રીતે હંમેશાં સ્વાધ્યાયરૂપી તપશ્વરણુથી સદા સુશોભિત રહે છે. આ સ્વાધ્યાય નામે ચોથું અંતરંગ તપ છે, અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના દશમે ગુણ છે ॥ ૯૨ ॥

बाह्यन्तर्भेदतः संगं तापदं द्विविधं हि यः ।

त्यक्त्वा पुनः शरीरादि निर्मोहोऽभूत्स्वસિદ્ધયે ॥ ९३ ॥

અર્થ:—એ આચાર્ય બાહ્ય અને અંતરંગ બંને પ્રકારથી આપ-વાવાળા એવીસ પ્રકારના કુઃખકર પરિમેષ્ઠીના ત્યાગ કરે છે અને પોતાના આત્માની શુદ્ધતા મગ્ન કરવા માટે શરીરથી પણ મમત્વનો ત્યાગ કરે છે. આને વ્યુત્સર્ગ નામનું તપશ્વરણુ કહે છે. આ પાંચમું અંતરંગ તપ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના અગિયારમે ગુણ છે. ॥ ૯૩ ॥

त्यक्त्वार्तरौद्रदुर्घ्यानि धर्मे शुक्लं करोति यः ।

आत्मनात्मनि चात्मानं ध्यायते नैમિ तं મુદા ॥ ૯૪ ॥

અર્થ:—ને આચાર્ય આર્તધ્યાન અને સૈદ્ધ્યાન એ એ અશુભ

ધ્યાનને ત્યાગ કરી ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાન એ બે શુભ ધ્યાનને ધારણ કરે છે, જે હંમેશા પોતાના આત્મામાં પોતાના આત્માની દ્વારા પોતાના આત્માનું ધ્યાન ધરે છે એવા શ્રી આચાર્યને હું મસજ ધર્મને નમું છું. આને ધ્યાન નામનું તપશ્ચરણ કહે છે. આ ૭૩ અંતરંગ તપ છે અને આચાર્યને બારમો ગુણ છે. ॥ ૯૪ ॥

સ્વર્ગોત્તરં શ્રેયઃસ્વદં શાંતિદં તથા ।

તપો દ્વાદશયા મોક્ષં સ્વમુલ્લાસપકં યથા ॥ ૯૫ ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે મેં બારે પ્રકારનાં તપશ્ચરણોનું સ્વરૂપ કહ્યું જે બારે તપશ્ચરણો સ્વર્ગ-મોક્ષને આપવાવાળાં છે. સમસ્ત ક્ષિતિને દૂર કરવાવાળાં છે. શુભ આપવાવાળાં છે. શાંતિ આપનારા છે. અને પોતાના આત્મજન્ય શુભને પ્રાપ્ત કરાવનારાં છે. ॥ ૯૫ ॥

દશધર્મનું સ્વરૂપ.

સપદ્યોત્તકા પર્મા દશાવતિવિનાશકાઃ ।

વર્ણ્યન્તે હિ સમાધાસુ શાંતિસાહ્યમદા નૃણામ્ ॥ ૯૬ ॥

અર્થ:—હવે હું દશ ઉત્તમધર્મ (ઉત્તમસત્ય, ઉત્તમમહર્ષ, ઉત્તમઆર્જવ, ઉત્તમશ્રદ્ધા, ઉત્તમસત્ય, ઉત્તમસંયમ, ઉત્તમત્યાગ, ઉત્તમઅક્રિયન્ય અને ઉત્તમજ્ઞસચ્ચ) નું વર્ણન કરું છું. આ સર્વ ધર્મ પોતાના આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપને પ્રકાશિત કરવાવાળા છે. સમસ્ત આપત્તિઓને નાશ કરવાવાળા છે, અને મનુષ્યને હંમેશા શાંતિ અને શુભ આપનારા છે ॥ ૯૬ ॥

ક્રોધત્યાગાત્સમાધર્મો જાયતે મોક્ષદો નૃણામ્ ।

માત્વેતિ ક્રોધમુજિહ્વા સ્વર્ણસ્ય સ્તવીમિ તમ્ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ:—કૌંઠિકધાન ત્યાગ કરવાથી મનુષ્યને મોક્ષમુખ આપવાવાળો ઉત્તમક્ષમા ધર્મ માત્ર થાય છે. આમ સમજી આચાર્યશ્રી કૌંઠિકને છોડી કંઈ પોતાના સમારૂપ આત્મધર્મમાં લીન રહે છે. એવ આચાર્ય દેવની હું સ્તુતિ કરું છું. આ ઉત્તમક્ષમા નામે પ્રથમ ધર્મ છે. અને આચાર્યપરમેશ્વરીના તેરમે ગુણ છે.

ભાવાર્થ—કહું છે કે સ્તમા ધીરસ્વ મૂયજમ્ । ત્યારે ધીરવીર પુરુષોનું આખૂણું શું ? તો ખરેખર એ ઉત્તમક્ષમા છે. હે ભવ્યજીવો ! ઉત્તમ ક્ષમા એવો ઉત્તમ-ધર્મ છે કે તેને જો ચારિત્રમાં ધારણ કરવામાં આવે તો ગમે તેવી આપદ્તિમાંથી સહેલાઈથી બચી જવાય છે. કોઈ આપણને કહું વચન કહી જાય, માર મારે, તાડન કરે પણ તેવા સમયે ગુસ્સો ન કરતાં ચાંત ભાવે સહન કરવાથી દુઃખ દેનાર મનુષ્ય પણ નરમ બની જાય છે. તેનાં આત્મપરિણામ સુધરી જાય છે. આમ ઉત્તમ-ક્ષમાથી આત્માનું અને પર આત્માનું કલ્યાણ થઈ શકે છે. આથીજ આચાર્ય દેવશ્રીએ દર્શાવેલા આ ધર્મ વર્ણાવ્યો છે. આચાર્યદેવ પણ શુદ્ધિ ભક્તિપૂર્વક આ ઉત્તમ ક્ષમા ધર્મનું પાલન કરે છે. ॥ ૮૭ ॥

મહેન્માર્દવધર્મો દિ, માનત્યાગાત્સુખપદઃ ।

માત્વા ત્યવત્ત્વેતિ માનં યો, તિષ્ઠત્યાત્મનિ જોમિ તમ્ ॥૯૮॥

અર્થ:—માનકધાન ત્યાગ કરવાથી સર્વે જીવોને મુખ આપવાવાળો માર્દવ-ધર્મ પ્રગટ થાય છે. એમ સમજી ને આચાર્ય માન કધાન ત્યાગ કરી પોતાના આત્મામાં લીન રહે છે તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ઉત્તમ-માર્દવ નામની બીજી ધર્મ છે. અને આચાર્ય પરમેશ્વરીના ચૌદમે ગુણ છે.

ભાવાર્થ—ફણ અને દુઃખકર એવી ચાર કથાઓ (ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ) માં માન કથાથી બીજી કથા છે. આ કથાથી ૯૭ ઘડી ઘડીમાં પોતાને સંસારી મુખમાં રાચતો જોઈ ભારે અહંકાર ધારણ કરે છે. પણ ચેતન ભાઈ (અહત્મા) એ ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ કે સાંસ્કૃતિક મુખ અનિત્ય છે. કૃત્રિમ છે. સાતાવેદનીય કર્મનું ફળ છે. અહંકાર રાવાણનેવા મહાન નરપતિઓના નથી રહ્યો તો આપણે માણસો તો શા વિસાતમાં ? મતલબ કે અહંકાર બહુ અનિષ્ટ છે. બલાભલા ભૂપતિઓને ઘડીના છઠ્ઠ ભાગમાં પાંચમાલ કરી નાખે છે. એમ સમજી મહામુનિરાજ શ્રી આચાર્ય પરમેશ્વરી આ ફણ રાત્રીનો ત્યાગ કરી ઉત્તમ-આર્જવ ધર્મનું પાલન કરે છે. માટે હે મનુષ્ય ! તમે પણ આત્મકલ્યાણ માટે કદી પણ અહંકાર ન કરી, શુદ્ધ અને સાચા ગુણદેવની સહાય લઈ ઉત્તમ-આર્જવ ધર્મ ધારણ કરો. ॥ ૬૮ ॥

મહેદાર્જવધર્મો હિ માયાત્યાગાન્મનોદરઃ ।

इत्थं मायाग्रहं ह्रुत्वा वृष्टः स्वात्मनि नौपि सप्त ॥९९॥

અર્થ—એ મગાણે માયાચારનો ત્યાગ કરવાથી મનોહર આર્જવ ધર્મ મગટ થાય છે. આમ સમજીને જો આચાર્ય માયારૂપી પિશાચનો ત્યાગ કરી પોતાના આત્મામાં સંતુષ્ટ રહે છે એવા આચાર્ય ને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ઉત્તમ-આર્જવ નામે જીજ્ઞે ધર્મ અને આચાર્યશ્રીના પંદરમો ઉત્તમ ગુણ છે.

ભાવાર્થ—“ અહંકારીના મિત્ર માયાચારી ” આ ઉપરથી વરતજ સમજી રાકાય કે જ્યારે અહંકાર દુઃખકર અને ફણ રાત્રી છે તો માયાચારી કેમ નહિ હોય ? મતલબકે માયાકથાથી પણ ચેતન-ભાઈનો ફણ રાત્રી છે. માયાને આધીન થયેલા મનુષ્યોના કોઈ જરા પણ વિશ્વાસ કરી રાકવું નથી, કારણ કે માયાચારી મનુષ્યો બોલે કાંઈ,

કરે કાંઈ ખીજું, અને કાર્ય કરાવે કાંઈ તદન જુદુંજ. માયાથી મનુષ્ય હંમેશાં ખીજે કેવી રીતે દુઃખી થાય, સ્વારે ભ્રાસ કરતાં ઉતરતો થાય, ક્યારે તેના નાશ થાય આવી અનેક કલ્પનાઓથી ભરપૂર પેતરોએ મનમાં ઝોડવ્યા કરે છે. અને કેટલીક વાર જાતે ન કરે તો અનુભવનાથી ખીજા પાસે પણ પોતાના શત્રુને (આર્જવધર્મ પાળતા મનુષ્યને) હેરાન કરાવે છે. આથી આ માયાકપાયનો ત્યાગ કરવો જોઈએ એમ સમજી મહાત્મનિરાજ માયાનો ત્યાગ કરી ઉત્તમ-આર્જવ-ધર્મનું પાલન કરે છે. માટે હે ભવ્યજીવો ! તમે પણ એ ઉત્તમ-આર્જવ ધર્મનું આત્મકલ્યાણ માટે શુદ્ધિપૂર્વક પાલન કરો ॥ ૯૯ ॥

સત્યધર્મો ભવેન્નૂનમનૃતસ્ય વિવર્જનાત્ ।

બુધ્ધ્યા ત્યક્ત્વેતિ યોઽસત્યં સ્વધર્મે નૌમિ તિષ્ઠતિ ॥૧૦૦॥

અર્થ:—મિથ્યા ભાષણ અથવા જૂઠું બોલવાનો ત્યાગ કરવાથી અવશ્ય ઉત્તમ સત્યધર્મ મળત થાય છે. આમ સમજીને ને' આચાર્ય અસત્ય ભાષણનો ત્યાગ કરીને પોતાના આત્મામાં સદા લીન રહે છે તેમને હું નમસ્કાર ભક્તિપૂર્વક કરું છું. આ ઉત્તમ સત્યનામે ગ્રાથે ધર્મ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના સોલમો ગુણ છે.

ભાવાર્થ:—“જૂઠું બોલે ને ઘણી પાછળથી પસ્તાય.” એ કહેવત મુજબ જૂઠું બોલનાર વ્યક્તિ છેવટે ઘણો હેરાન થાય છે. જૂઠું બોલનાર ધિક્કારને પાત્ર થાય છે. જ્યાં ત્યાં સાચું જૂઠું કરી તે લોકોનું અહિત હંમેશાં કરે છે. તેના બદલામાં તેને ઘણું દુઃખ પાછળથી સહન કરવું પડે છે. જ્યારે સત્ય બોલનાર માણસનો છેવટે જય થાય છે. કહેવત પણ છે કે સત્યમેવ જયતે । માટે આવો વિચાર કરી શુકદેવ ‘સત્ય-ધર્મનું’ પાલન કરે છે. ઉત્તમ સત્યધર્મનું પાલન કરનાર જીવો આ ભવમાં અને પરભવમાં ઉચ્ચ કોટિનું અત્યંત સુખ બોગવે છે ॥૧૦૦

વીચર્યમો મવેન્નૂનં કોમત્યાગાત્સુહારદઃ ।

ત્યક્ત્વેતિ સ્વાત્માનં ધ્યાયતે ચો દિ નૌપિતમ્ ॥૧૦૧

અર્થઃ—લોભધ્યાયનો ત્યાગ કરવાથી સર્વે જીવોને સુખ આપવાનો ઉત્તમશૌચ ધર્મ મળત થાય છે. આત્મ વિચારીને ને આચાર્ય લોભનો ત્યાગ કરી પોતાના આત્માનું ચિત્તવન કરે છે તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. આ શૌચ નામે પાંચમો ધર્મ છે અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના સત્તરમો ગુણ છે.

સાવાર્થઃ—“લોભને ઘોભ નહિ”. એ કહેવા મુજબ લેખકથાય એવા છે કે ને માણસ તેનાં મોહપાશમાં નડીતો છે, તે કરી પાણી સુખ પામી શકતો નથી. મક્ત શ્રીકૃષ્ણ મેઘવંતી દેખાડે છે લોભી માણસ નેમ મરણને શરણ થાય તેમ કહેવી મુશ્કેલી પડી શકતો નથી. એટલે કે લોભનો ત્યાગ કરવામાં આવે તો એ મુશ્કેલી મળત થાય, અને તે સદ્ગુણને ઉત્તમશૌચ ગુણ ગણાય અને મહા-મુનિરાજ લોભનો ત્યાગ કરીને જીવન આત્મવિમલ પદ પ્રાપ્ત કરે છે. નેથી આત્મકલ્યાણનો સુમાર્ગ મોકળો કરી મન કરે ૧૧૧ ॥

મવેદક્ષનિરોધાદિ સંયમઃ ક્લેશનાશકઃ ।

ત્યક્ત્વેતિ સ્વાત્માનં ધ્યાયતે ચો દિ નૌપિતમ્ ॥૧૦૨

અર્થઃ—સમસ્ત ઇન્દ્રિયોનો નિયંત્રણ કરી એટલે વશ કરવાથી ક્ષિપ્રોને દૂર કરનારો સંયમધર્મ મળત શરૂ થાય. આ સમજીને ને આચાર્ય ઇન્દ્રિય સુખોનો ત્યાગ કરી પોતાના આત્માનું ચિત્તવન કરે છે તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ક્લેશને નામે છામો ધર્મ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના અષ્ટમેષ્ટીના

11

સાવાર્થઃ—ઇન્દ્રિયજન્ય સુખ અંતરે

માણસો ઘડીબર કૃત્રિમ આનંદ પામી શકે છે. કિન્તુ આત્માને આનંદ તો આત્મસ્વરૂપને સમજવા માટે તેમાં લીન રહેવાથી મળે છે. માટે આચાર્ય મહારાજ ઇન્દ્રિયોથી મળતા સુખનો નિરોધ કરે છે. ઇન્દ્રિયોને વશ કરી લે છે. અને સાંસારિક અસાધ્યતા સુખને તબ્બ ખત કરે છે. આથી ઉત્તમસંયમ નામે ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે, જે સંયમ ધર્મ આ ભવસાગર તરવા માટે ચેતનરૂપ નાવિકને ઉત્તમ હુલેસાની ગરજ મટાડે છે. માટે ઉત્તમસંયમ પ્રાપ્ત કરવા માટે ખતો ખત ભવ્યભવોએ કરવોજ નેધએ ॥ ૧૦૨ ॥

इच्छारोधात्तपोधर्मः धेयानिति विचारयन् ।

इच्छारोधं हि यः कुर्वन्नास्ते स्वात्मनि नौमि तम् ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:—સર્વ મકારની ઇચ્છાએને રોકવાથી તપ નામે ઉત્તમ ધર્મ પ્રગટ થાય છે, જે આચાર્ય આ તપોધર્મને સર્વોત્કૃષ્ઠ માને છે. અને એજ વિચાર કરી સદા ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરતા કરતા પોતાના આત્મામાં લીન રહે છે એવા શ્રી આચાર્યને હું નમસ્કાર કરું છું. આ તપ નામે સાતમે ધર્મ છે અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના આગણીસમે ગુણ છે.

સાવાર્થ—“ઇચ્છા વિચ્છિન્ના સંમાન છે” નેમ વિચ્છિન્ન એટલે વિચિન્ના ડંખે મારીને ફાળ આપે છે તેમ ઇચ્છા પાણી માણસને પગવારમાં અનેક ઘેર કુકર્મ કરવા માટે મોહપારમાં જકડી રહે. ઇચ્છાને વશ થઈ માણસ કુકર્મ કરતાં પીછે હઠ કરતો નથી. પણ જરૂર તેને તેમાં કરેલાં કુકર્મોના બદલો ભોગવ્યા વિના છૂટકોજ નથી. ઇચ્છાને વશ થઈ માણસ ને સુકૃત્ય કરે તો તે સારી ઇચ્છા ગણાય. પણ મહા-મુનિરાજ તો ઇચ્છા માત્રનો ત્યાગ કરે છે. અને ઇચ્છાના નિરોધ થવાથીજ ઉત્તમતપોધર્મનું યથાવિધે પાલન કરી શકે છે. તપોધર્મનું

પાલન કરવાથી ઉત્તમ સુખ-મોક્ષરૂપી સાચું સુખ સરળતાથી પ્રાપ્ત કરે છે ॥ ૧૦૩ ॥

ત્યાગવર્મો મહેદન્યમાવાનાં વર્મનાદિતિ ।

.. પરમાર્થં ત્યજન્ કુર્વન્ દાનં સ્વં વેચિ નૌમિ સમ્ ॥૧૦૪॥

અર્થઃ—પોતાના આત્મામાંથી નિજ પરભાવેના સર્વથા ત્યાગ કરવાથી ત્યાગધર્મે મગ્ન થાય છે. એથીજ આચાર્ય ખીજ ભાવેના ત્યાગ કરી જ્ઞાન વિગેરેનું ઉત્તમ દાન કરે છે, અને પોતાના આત્માના સ્વરૂપને સારી રીતે જાણે છે એવા આચાર્યને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ઉત્તમત્યાગ નામે આક્રમે ધર્મ છે. અને શ્રી આચાર્ય પરમેશ્વરીના વીસમે ગુણ છે.

આચાર્યઃ—પરભાવ જિહ્વે આત્માના ઉચ્ચ ભાવેથી વિરુદ્ધ સાંભારિકે મોહમાયાના ભરેલા વિચારો, આ ભાવનાઓ અને કૃત્યકર છે. તેના ત્યાગ કરીને આત્મ-સુખ મેળવવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. ઉત્તમત્યાગ ધર્મે ચાર મહારનાં દાન કરવાથી મગ્ન થાય છે. દાન ચાર મહારનાં, આ મળાણે છે—(૧) આહારદાન, (૨) શયનદાન, (૩) ઔષધદાન, (૪) અભયદાન. દરેકે બધાંથી પોતાની યથા-શક્તિ અમુક દાન કરવું જોઈએ. તત વિગેરે સમયે અને જૈનીઓએ પર્યુપણના ત્યાગધર્મના દિવસે જરૂર ચારે મહારના દાનમાં પોતાથી બનતો ફાળો આપવો જોઈએ. જેથી આત્માનું અને પર આત્માનું કલ્યાણ, યદ્યપિ; અને ઉચ્ચ સુખ પ્રાપ્ત કરી શકાય ॥ ૧૦૪ ॥

વાદાધ્યન્તરસંગૌ દિ સંવત્સવા સ્વાત્પનિ તિષ્ઠતિ ।

.. મેદવિદ્વાનશઙ્ગં યઃ કરે ધૃત્વા સ્તવીમિ સમ્ ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થઃ—જે આચાર્ય બેદ વિદ્વાનરૂપીશસ્ત્ર હાથમાં લઈને બાહ્ય અને આંતર સર્વ પરિઘોને દૂર કરે છે, અને સર્વનો ત્યાગ કરે છે.

અને છેવટે પોતાના આત્મામાં લીન રહે છે એમની હું સ્તુતિ કરું છું. આ ઉત્તમ આર્કિયન્ય નામે નવમો ધર્મ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીનો એકવીસમો ગુણ છે. ॥ ૧૦૫ ॥

ભાવાર્થ—એવીસ મહારના પરિગ્રહો છે. દરા બાહ્ય પરિગ્રહો અને ચૌદ અંતરંગ પરિગ્રહો. આ સર્વે પરિગ્રહો અત્યંત દુઃખકર છે. મધ્યમ મુનિરાજ બાહ્ય પરિગ્રહોથી દૂર ષર્ધ જાય છે. પછી ધીમે ધીમે અંતરંગ પરિગ્રહો તણ દેવાનો ચત્ન કરે છે. અને જૈનધર્મના ઉત્તમ બેઢવિજ્ઞાનરૂપી શસ્ત્રને લઈને તે પરિગ્રહોનો વિનશ કરી દે છે નેથી તેઓ પોતાના આત્મામાં લીન ષર્ધ રાકે છે. શ્રાવકો પરિગ્રહોના ત્યાગ ન કરી શકે તો તેમણે અવશ્ય પ્રમાણુ સખખુન્ન જોઈએ. અને તેથી પણ સ્વાત્મસુખ તરફ દૃષ્ટિ નાખી નાકે છે. ને મહામુનિરાજ પરિગ્રહોના ત્યાગ કરે છે તેમને મારા નમસ્કાર છે. આ સંસારમાં પરિગ્રહ તો વધારીએ તેટલો વધે અને ઘટાડીએ તેટલો ઘટે. માટે મનોભાવના મખળ રાખી આત્મચિંતવન કરવું જોઈએ ॥ ૧૦૫ ॥

सर्वाः स्त्रियः परित्यज्य मुक्तिर्लासंगमाय यः ।

चिन्मये स्वात्मनि स्थातुं यतते स्तौमि सं सदा ॥ १०६ ॥

અર્થ— ને આચાર્ય સર્વ મહારની સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરી મુક્તિરૂપી સ્ત્રીને જોળવવા મયત્ન કરે છે અને વિદાનન્દમય પોતાના આત્મામાં લીન રહેવાં માટે સદા મયત્ન કરે છે એવા આચાર્યની હું સેવક સ્તુતિ કરું છું. આ પ્રજ્ઞાચર્ય નામે દરામો ધર્મ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીનો બાવીસમો ગુણ છે.

ભાવાર્થ—નવ મહારની શીલંની વાડ સર્વે મનુષ્યો અને સ્ત્રીઓએ રાખવી જોઈએ. ને એ શીલજત પાળે છે તેઓ દીપી નીકળે છે. તેમની કીર્તિનાં ચોમેર વખાણુ થાય છે. સીતા, અંજના, વિગેરે

સતીએ શીલ રક્ષાને માટે . મશહૂર છે . પુરુષોએ પણ પ્રજ્ઞચર્ય ધારણ કરવું જોઈએ . જેઓ આ સંસારની સ્ત્રીઓના સુખનો ત્યાગ કરીને સદા આત્મચિંતન કરે છે તે વંદનીય છે . પૂજનીય છે . એવા શ્રી મહામુનિરાજ સર્વત્ર પ્રભાવશાળી વ્યક્તિતરીકે પૂજાય છે . ખરેખર, સંસારની વિચિત્ર માયા અને મોહનો જેઓ ત્યાગ કરી સદાને માટે ઉત્તમ પ્રજ્ઞચર્ય વ્રત પાળે છે તેવા શ્રી આચાર્ય દેવને મારા વંદન છે . ઉત્તમ પ્રજ્ઞચર્ય ગુણને ધારણ કરવાને માટે સર્વે જીવોએ મનોમજા દેખવીને ઉત્તમ વિચાર કરવા જોઈએ , અને પ્રજ્ઞચર્ય રાખવું જોઈએ ॥ ૧૦૬ ॥

સ્વર્મોક્ષદાયિનો દયા ભવલેશવિનાશિનઃ ।

મન્દબુધ્યા મયા દ્યેતે દશષર્માસ્તુ વર્ણિતાઃ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:—એ ઉપર કહ્યા મુજબ દશ ઉત્તમ ધર્મો સ્વર્ગ અને મોક્ષનું સુખ આપવાવાળા છે . સર્વના હૃદયને આકર્ષિત કરવાવાળા છે , અને સંસારના સમસ્ત ક્ષિયેષોનો નાશ કરનારા છે , એવા એ દશ ધર્મોનું મેં મારી મંદબુદ્ધિ પ્રમાણે વર્ણન કર્યું છે ॥ ૧૦૭ ॥

છ આવશ્યકનું વર્ણન.

પણામાવશ્યકાનાં તુ ભવલેશવિનાશિનામ્ ।

વ્યાધ્યાધિનાશકાનાં ચ વર્ણનં ક્રિયતેઽધુના ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:—સમસ્ત વિગેરે છ આવશ્યકો સંસારના બધા ક્ષિયેષોનો નાશ કરવાવાળાં છે , અને આધિ, વ્યાધિ વિગેરે સર્વ રોગોનો નાશ કરવાવાળાં છે , એવાં છ આવશ્યકોનું વર્ણન હવે કરવામાં આવે છે . ॥ ૧૦૮ ॥

રાગદ્વેષો પરિત્યજ્ય સમં જાનન્ પ્રિયામિયૌ ।

પદાર્થો યતતે ધ્યાતું સ્વાત્માનં પ્રણમામિ તમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થ:—જે આચાર્ય રાગ અને દ્વેષને સર્વથા છોડી દઈને પ્રિય અને અપ્રિય દરેકે પદાર્થોને સરખા માની બંધામાં સમતાભાવ રાખે છે અને હંમેશાં પોતાના આત્માનું ધ્યાન કરવા માટે મથત્ન કરે છે એવા આચાર્યને હું નમસ્કાર કરું છું. આ સમતા નામે પ્રથમ આવશ્યક છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીને તોવીસમે ગુણુ છે ॥ ૧૦૯ ॥

भवत्याईतां सदा मध्ये वंदनां कुरुते यातेः ।

एकस्यैवं स शुद्धात्मा वंदनाप्रविधायकः ॥ ૧૧૦ ॥

અર્થ:—જે આચાર્ય મુનિરાજ અરહંત દેવોમાંથી ગમે તે કોઈ એક અરહંતદેવની ભક્તિપૂર્વક વંદના કરે છે તે શુદ્ધ આત્માને ધારણ કરવાવાળા વંદના નામે આવશ્યકને ધારણ કરનારા કહેવાય છે. આ વંદના નામે બીજું આવશ્યક છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીને એવીસમે ગુણુ છે ॥ ૧૧૦ ॥

योऽईतां मोक्षदानां हि स्तुत्या मोक्षो भवेदिति ।

ज्ञात्वा कुर्वन् स्तवं नित्यं तप्तः स्वात्मनि नोमि तમ્ ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થ:—ભગવાન અરહંતદેવ મોક્ષ આપવાવાળા છે. એટલે જોમની સ્તુતિ કરવાથી અવશ્ય મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેમ સમજીને જે આચાર્ય શ્રી અરહંતદેવની હંમેશાં ભક્તિપૂર્વક સ્તુતિ કરે છે અને જે પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં હંમેશાં તૃપ્ત રહે છે, એવા આચાર્યદેવને હું નમસ્કાર કરું છું. આ પરમેષ્ઠીની સ્તુતિ કરવી તે સ્તુતિ નામે ત્રીજું આવશ્યક છે, અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીને પચ્ચીસમે ગુણુ છે ॥ ૧૧૧ ॥

પત્તાદિકે કૃતં દોષં શુરં ચો નિવેદયેત્ ।

પતિક્રમણમાર્કુર્ષન્ શુદ્ધસ્તિષ્ઠતિ નૌમિ તમ્ ॥૧૧૨॥

અર્થ:—જે આચાર્ય પખચડીયું, ખાસ અને વર્ષ વિગેરેમાં કરેલા અથવા પ્રમાણી ઉત્પત્ત થયેલા દોષોને શુરની આગળ યદાસ્વરૂપમાં જણાવે છે અને પ્રતિક્રમણ કરીને શુદ્ધ આત્મામાં નિવાસ કરે છે એવા આચાર્ય પરમેશ્વરે હું નમસ્કાર કરું છું. આ પ્રતિક્રમણ નામનું એવું આવશ્યક છે અને આચાર્યનો છત્રીસમો શુભ છે ॥ ૧૧૨ ॥

અતીતેજાગતે કાલે કૃતદોષં સ્વપ્નન્ દૃષમ્ ।

પરવારુવાનં સદા કુર્ષન્ જ્ઞાનઃ સ્વાત્મનિ નૌમિ તમ્ ॥૧૧૩॥

અર્થ:—જે આચાર્ય ભતકાળ અથવા ભવિષ્યકાળમાં કરેલા સમગ્ર દોષોને તદ્દ દે છે અને હંમેશાં પશ્ચાત્તાપ અથવા ત્યાગ કરીને પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં લીન રહે છે એવા શ્રી આચાર્યને હું વંદન કરું છું. આ પ્રત્યાજ્ઞાના નામે પાંચમું આવશ્યક છે. અને શ્રી આચાર્ય પરમેશ્વરેના સત્ત્રીસમો શુભ છે. ॥ ૧૧૩ ॥

દેશાંઙ્ગજ્ઞોઽસ્મિ ચૈતન્યરૂપોઽસ્મીતિ નિર્મં સ્મરન્ ।

વ્યુત્સર્ગે પારયન્નિત્યં તુષ્ઠઃ સ્વાત્મનિ નૌમિ તમ્ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:—હું આ શરીરથી જુદો છું અને ચૈતન્યસ્વરૂપ છું. એ પ્રમાણે પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ ચિત્તવૈન જે આચાર્ય હંમેશાં વ્યુત્સર્ગ ધારણ કરે છે અને પોતાના આત્મામાં હંમેશાં તૃપ્ત રહે છે એવા આચાર્યને હું વંદન કરું છું. આ વ્યુત્સર્ગ નામે છઠ્ઠું આવશ્યક છે અને આચાર્ય પરમેશ્વરેના અશ્વત્થીસમો શુભ છે ॥ ૧૧૪ ॥

પદ્વિશનાં દિ ચૈતેર્ષા વર્ણનં ક્લેપનાશકમ્ ।

આવશ્યકગુણાનાં હિ કામદં મોહદં કૃતમ્ ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે આચાર્ય પરમેશ્વરીના ને છ આવશ્યક ગુણ છે તેનું વર્ણન સર્વ કલેશનો નાશ કરવાવાળું છે, બધી ઇચ્છાઓને પૂર્ણ કરવાવાળું છે અને મોહની ભામિ કરવાવાળું છે. તેનું વર્ણન ઉપર મુજબ મેં કર્યું છે ॥ ૧૧૫ ॥

પંચાચાર વર્ણન.

શાન્તિસૌખ્યકરા નિત્યં પંચાચારાઃ સુખપદાઃ ।

વર્ણ્યન્તે કામદા વંદ્યા મન્યતાવિનાશકાઃ ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:—દર્શનાચાર વિગેરે પંચાચાર શાન્તિ અને સુખને આપવાવાળા છે. સદા સુખી કરનારા છે. વંદનીય છે; અને ભવ્ય જીવેલા સમસ્ત સંતાપને દૂર કરનારા છે. એવા પાંચ આચારોનું હવે વર્ણન કરવામાં આવે છે ॥ ૧૧૬ ॥

પંચવિંશતિદોષેભ્યો રહિતં દર્શનં દધન્ ।

તત્ત્વશ્રદ્ધાં નિમે કુર્વન્ છીનઃ સ્વાત્મનિ નૌમિ તમ્ ॥ ૧૧૭ ॥

અર્થ:—ને આચાર્ય પચ્ચીસ દોષોથી રહિત એવા સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત કરે છે અને ને પોતાના આત્મામાં જીવાદિક સાતે તત્ત્વોનું શ્રદ્ધાન કરે છે અને પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં હંમેશાં લીન રહે છે એવા આચાર્ય પરમેશ્વરીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ દર્શનાચાર નામે પ્રથમ આચાર છે અને આચાર્ય પરમેશ્વરીના આગાધુનીસભા ગુણ છે ॥ ૧૧૭ ॥

येनात्मा बुध्यते नित्यं घोषाघोषो निवर्त्यते ।

तज्જ્ઞાનં હૃદિ સંસ્થાપ્ય નિમે હૃત્તોડસિ નૌમિ તમ્ ॥૧૮॥

અર્થ:—જે જ્ઞાનવરે હૃદયમાં આત્માનું સ્થાપન કરી શકાય છે, તે જ્ઞાનથી પોતાનું હૃદય મોહ શુદ્ધી કરી શકે છે, એ જ્ઞાન ક્ષેત્રે જે ક્ષિતિ અનુભવવાનું ને આચાર્ય પોતાના હૃદયમાં સ્થાપન કરે છે અને તેથી પોતાના આત્મામાં ગુણ રહે છે તેમને હું ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર કરું છું. આ જ્ઞાનાચાર નામે બીજા આચાર છે અને આચાર્ય પરમેશ્વરીના ત્રીસમો ગુણ છે ॥ ૧૧૮ ॥

पंचषाचारमास्पर्शन् परानाचारयन् ध्रुवम् ।

निरयं तिष्ठति स्वे स्थाने मकत्या यां नૌમિ તં હૃદા ॥૧૯॥

અર્થ:—જે આચાર્ય પાંચે પ્રકારના આચારોનું અધ્યયન પૂર્ણ અનુભવવારિતનું સ્વયં પાલન કરે છે, અને અન્ય મુનિશિષ્ય પાસે પાલન કરાવે છે અને મહા પેલાના આત્મામાં લીન રહે છે, એવા આચાર્યને હું ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર કરું છું. આ ચારિત્ર્યચાર નામે ત્રીજા આચાર છે, અને આચાર્ય પરમેશ્વરીના ક્ષેત્રીસમો ગુણ છે ॥ ૧૧૯ ॥

यां द्वादशतपः कुर्वन् घोषार्द्रं कारयन् परान् ।

स्मरन् व्यापयन् तिष्ठन्નિમે घात्मानि નૌમિ તમ્ ॥૨૦॥

અર્થ:—જે આચાર્ય મોક્ષ આપવાના બાર વ્રતના તપ-ચરણોનું સ્વયં પાલન કરે છે, અને બીજા મુનિશિષ્ય પાસે પાલન કરાવે છે તથા ભવ્યગુણને પોતાના આત્મામાં રસ પીંડી રાખે છે અને આત્મામાં લીન રહે તેથી રીતે સ્થપિત કરે છે, એને પોતાના મુદ્ધ આત્મામાં લીન રહે છે, એવા આચાર્યને હું નમસ્કાર કરું છું. આ

તપ નામે યોધે આચાર છે, અને આચાર્ય પરમેષીના બ્રહ્મીમમે ગુણ છે ॥ ૧૨૦ ॥

સ્વાત્માનં મોચયેદન્યાત્સ્વપદે સ્યાપમેદ્દૃઢવમ્ ।

સ્વરાજ્યાય સ્વર્ગોર્ષેણ યત્તતે નામિ તં મુદા ॥ ૧૨૧ ॥

અર્થ:—ને આચાર્ય પોતાના વીર્યાચારવટે અથવા આત્મ બલની દ્વારા પોતાના આત્માને સમસ્ત પદાર્થોથી અલગ કરી દે છે અને પોતાના આત્માને પોતાના આત્મભક્ત્ય સ્વરાજ્યની પ્રાપ્તિ માટે પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં લીન કરી દે છે એટલે કે હૃમેશ શુદ્ધ આત્માની પ્રાપ્તિ માટે મથત કરે છે એવા આચાર્યને હું મસત થઈને નમું છું. આ વીર્યાચાર નામે પાંચમો આચાર છે અને શ્રી આચાર્ય પરમેષીના તેત્રીસમો ગુણ છે ॥ ૧૨૧ ॥

સ્વર્ગોક્ષદાયકાઃ પૂતા મવદુઃસ્વનિવારકાઃ ।

પંચધાપિ મયાચારા વર્ણિતા હિતકારકાઃ ॥ ૧૨૨ ॥

અર્થ:—આ પાંચ આચાર સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપવાવાળા છે. પવિત્ર છે. સંસારના દુઃખોનો નાશ કરનારા છે અને બધાનું હિત કરનારા છે. એવા પાંચ આચારોના સ્વરૂપનું મેં ઉપર મુજબ વર્ણન કર્યું છે ॥ ૧૨૨ ॥

ત્રણ ગુતિઓનું વર્ણન.

વર્ણ્યન્તે ગુણયઃ પૂતા મવદહિવિનાશિકાઃ ।

સ્વરાજ્યદાયિકા દ્વયા નિઝમાવચિવોષિકાઃ ॥ ૧૨૩ ॥

અર્થ:—હવે ત્રણ ગુણિઓનું વર્ણન કરવામાં આવે છે. આ ત્રણ ગુણિઓ સંસારરૂપ અગ્નિનો નાશ કરવાવાળી છે. આત્માના

શુદ્ધતારૂપ સ્વચિન્મયને આપનારી છે. હૃદયને મનાહર લાગે છે. પવિત્ર છે. અને પોતાના શુદ્ધ આત્માના સ્વરૂપને સમજાવવાવાળી છે ॥૧૨૩॥

મોચયિત્વાઽશુમાચિતં શુભં સંસ્થાપ્ય કામદં ।

શુભાદપિ નિજે છીનં મનોગુપ્તિધરં સ્તુવં ॥ ૧૨૪ ॥

અર્થ:—જે આચાર્ય પોતાના હૃદયને અશુભ ધ્યાનથી દૂર કરી ઇચ્છાએને પૂર્ણ કરવાવાળા શુભ ધ્યાનમાં લગાડે છે અને ફરીથી શુભ ધ્યાનથી પણ સ્વહૃદયને દૂર કરીને પોતાના આત્મમાં છીન કરે છે. એવી મનોગુપ્તિને ધારણ કરવાવાળા આચાર્ય પરમેષ્ઠીની હું સ્તુતિ કરું છું. આ મનોગુપ્તિ નામે પ્રથમ ગુપ્તિ છે અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીને એત્રીમમે ગુણ છે ॥ ૧૨૪ ॥

શાસ્ત્રવાદ્યં વચસ્ત્વક્ત્વા મૌનં સંદધતે યતિઃ ।

વચોગુપ્તિધરં નૌમિ સ્વાત્મધ્યાનપરાયણમ્ ॥ ૧૨૫ ॥

અર્થ:—જે આચાર્ય શાસ્ત્રની બહારનાં સમસ્ત વચનોનો ત્યાગ કરીને સદા મૌન ધારણ કરે છે અને પોતાના આત્મધ્યાનમાં સદા છીન રહે છે. એવા વચનગુપ્તિને ધારણ કરનારા આચાર્યને હું નમસ્કાર કરું છું. આ વચનગુપ્તિ બીજું ગુપ્તિ છે અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીને પાંચીસમે ગુણ છે ॥ ૧૨૫ ॥

મોચયિત્વા વપુઃ પાપાત્ કામગુપ્તિં દધન્મુનિઃ ।

સ્વાત્મકાર્યરતો યો દિ તે નમામિ સ્વશુદ્ધયે ॥૧૨૬॥

અર્થ:—જે આચાર્ય પોતાના શરીરને સમસ્ત પાપકર્મોથી દૂર કરી કામગુપ્તિને ધારણ કરે છે અને જે પોતાના આત્માને શુદ્ધ કરવાના કાર્યમાં છીન રહે છે એવા આચાર્ય પરમેષ્ઠીને હું મારા

આત્માની શુદ્ધિ અર્થે નમસ્કાર કરે છું. આ કાયગુપ્તિ ત્રીજું ગુણ છે. અને આચાર્ય પરમેષ્ઠીના છેત્રીસમો ગુણ છે ॥ ૧૨૬ ॥

યુગ્મયો વર્ણિતાઃ પૂતાઃ જન્મમૃત્યુવિનાશિકાઃ ।
પદત્વંઢરાજ્યદાયિન્યો મોક્ષસૌખ્યવિધાયિકાઃ ॥૧૨૭॥

અર્થઃ—ઉપર મુજબ મેં યથાશક્તિ ત્રણે ગુપ્તિઓનું વર્ણન કર્યું છે. એ ત્રણે ગુપ્તિઓ પવિત્ર છે. જન્મમરણનો નાશ કરવાવાળા છે. છ ખંડોના રાજ્યને આપવાવાળી છે અને મોક્ષમુખને પ્રદાન કરવાવાળા છે. (માટે દરેકે ત્રણે ગુપ્તિ નું યથાશક્તિ પાલન કરવું જોઈએ ને મહામુનિરાજ આ ગુપ્તિઓનું યથાવિધ પાલન કરે છે તેમને મારા ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર છે.) ॥ ૧૨૭ ॥

एवं हि वर्णिता इति आचार्यपरमेश्विनः ।

पद्मविंशति गुणाः पूताः संसारक्षेत्रनाशकाः ॥૧૨૮॥

અર્થઃ—એ મહારો મેં શ્રી આચાર્ય પરમેષ્ઠીના પવિત્ર અને સંસારના સમસ્ત ક્ષેત્રોને નાશ કરનારા એવા છેત્રીસ ગુણોને વર્ણન કર્યું છે ॥ ૧૨૮ ॥

ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના ગુણ.

उपाध्यायस्य वर्ण्यन्ते पूताः स्वर्गोत्तदा गुणाः ।

पंचविंशतिसंख्याका वाञ्छितार्थप्रदायिनः ॥-૧૨૯॥

અર્થઃ—હવે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના પચ્ચીસ ગુણોને કહેવામાં આવે છે. એ પચ્ચીસ ગુણો પવિત્ર છે. અને સ્વર્ગ મોક્ષને આપવાવાળા છે, અને ઇચ્છા અનુસાર કૃપા પણ આપવાવાળા છે ॥ ૧૨૯ ॥

આચારાંગં પઠોક્ષિત્યં મુનિધાવકમોચરમ્ ।

પાઠયંથ વરાન્ મઘ્યાન્ નૌમિ સં સ્વરસે રસમ્ ॥૧૩૦॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વી મુનિ અને શ્રાવકની સમસ્ત ક્રિયાઓને રહેવાવાળા આચારાંગ નામે પ્રથમ અંગને નિત્ય ભણે છે અને ભવ્યભવેને ભણાવે છે તથા જે સદા પોતાના આત્મરસમાં લીન રહે છે. એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વીના આચારાંગમાં પારંગત થવું એ પ્રથમ મહત્ત્વુ છે.

ભાવાર્થ—જેનાગમમાં કહ્યું મુજબ શ્રાવક અને મુનિશ્રવ ક્રિયાઓ પાળવાં બિંબેએકાં છે. તે બધી શ્રાવકો અને મુનિશ્રવોને પાળવાની ક્રિયાઓના આ આચારાંગ નામે અંગમાં સમાવેશ થઈ ગયે છે. અને તેને ઉપાધ્યાય પરમેશ્વી બચાવર ભણી શે છે. અને પોતે ચારિત્રમાં મૂકી તેનું યથાનિયતિ પાલન કરે છે. અને શ્રાવકોને ઉપદેશ આપી શ્રાવકોની ક્રિયાઓ પાળાવવા સુમયત્ન કરે છે એવા શ્રી.ઉપાધ્યાયપરમેશ્વી વદનીય છે ॥ ૧૩૦ ॥

પઠન્મૂવકૃતાંગં યાં દીક્ષાઉદાદિવોષકમ્ ।

અન્યથા પાઠયન્ દક્ષઃ સ્વકાર્યે નૌમિ સં સદા ॥૧૩૧॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વી દીક્ષા છેદ વિગેરેને મગ્ન કરવા-વાળા એવા સૂત્રકૃતાંગ નામે બીજા અંગને સ્વયં ભણે છે. અને બીજા ભવ્યભવેને ભણાવે છે અને પોતાના આત્મકાર્યમાં સંતો તેત્પર રહે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ સૂત્રકૃતાંગ નામે બીજું અંગ છે અને તેમાં પારંગત થવું તે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વીના બીજા ગુણ છે ॥ ૧૩૧ ॥

સ્પર્નાંગં પાઠયન્મયાન્ વસ્તુમાવાદિવોષકમ્ ।

પઠંથ સ્વપૃદ્ધં મન્તું યત્તથે સ્તૌમિ સં સદા ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય વસ્તુસ્વભાવ અથવા પદાર્થોના સ્વભાવને મટ કરવાવાળા સ્થાનાંગ નામે અંગને સ્વયં ભણે છે તથા અન્ય ભણેલાને ભણાવે છે તથા જે મોક્ષરૂપી પિતાના ગૃહમાં જવા માટે સદા મયત્ન કરતા રહે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને ઘણી પ્રમત્તા સાથે હું નમસ્કાર કરું છું. આ સ્થાનાંગ નામે ત્રીજું અંગ છે અને તેમાં પારંગત થવું તે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના ત્રીજો ગુણ છે ॥ ૧૩૨ ॥

પાઠયન્સમવાયાંગિં પઠન્ જીવાદિવોધકમ્ ।

પરાન્ સ્થાને નિજે સ્થાતું ચતતે યો દિ નૌમિ તમ્ ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય હવ અહવ વિગેરે પદાર્થોના ઉત્પત્તિ સ્થાન વિગેરેને મટ કરવાવાળા સમવાયાંગ નામે અંગને પોતે ભણે છે અને અન્ય હવેન-ભણાવે છે; અને જેઓ પોતાનાં મોક્ષરૂપી સ્થાનમાં રહેવાને માટે હંમેશા મયત્ન કરે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું આ સમવાયાંગ નામે ચોથું અંગ છે અને આ ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીનો ચોથો ગુણ સમવાયાંગમાં પારંગત થવાથી મળે છે ॥ ૧૩૩ ॥

દ્યૌરુપાપ્રકૃતિનામાનં યઃ પઠેત્ પાઠયેત્ પરાન્ ।

સં સ્તેવીમિ પદાર્થસ્ય મેદાર્થદાદિમુચકમ્ ॥ ૧૩૪ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય સમસ્ત પદાર્થોના બેદ અને પ્રમેદને સચિત્ત કરવાવાળા દ્યૌરુપાપ્રકૃતિ નામે અંગને સ્વયં ભણે છે; અને અન્ય મુનિઓને ભણાવે છે, એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીની હું સ્તુતિ કરું છું આ દ્યૌરુપાપ્રકૃતિ નામે પાંચમું અંગ છે. અને તેમાં પારંગત થવું તે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના પાંચમો ગુણ છે ॥ ૧૩૪ ॥

पठन् शत्रुकथां यो जीवाम्बरादिसंस्तु ।

पाठपंथ पराश्रित्य निम्ने विष्टुति नीति दृष्टुं ॥ १३३ ॥

અર્થ:—ને ઉપાધ્યાય હવે અહીં જિ. મહેતાની
મોક્ષિત કરવાવાળા સાત્ત્વિકાંગ નામે એને જોઈને કહે છે. અને
બીજા મુનિયોને ભણાવે છે. તથા ને એને જોઈને કહે છે.
એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને કું નમસ્કાર મું કું મું મું મું મું
કું અંગ છે, અને તેમાં પારંગત થવું તે જિ. મહેતાની કહે
શુભ છે ॥ ૧૩૫ ॥

पठन्नुपासकाध्यायं श्रावकाचारसङ्घः ।

योऽप्याथ पाठयन् दशः स्वपथं गतिं च ॥ १३ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય શ્રાવણગારનું કર્મ કરાવે છે તેને
પ્રાધ્યપન નામે અંગને અર્પણ કરે છે, અને તેને પૂજારી કહેવાય
છે; અને જે પોતાના આત્મધર્મને શ્રાવણ કરવાનું કરે છે તેને
ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને કું સદા નમસ્કાર કરે છે. એ ઉપાધ્યાય
તપનું અંગ છે અને ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરવાનું
તપનું અંગ છે ॥ ૧૩૬ ॥

अन्तर्दृशनापामिं केवल्याचारोत्तमः ।

पठंश्च पाठयन्त्योऽन्यान् । पश्चात् स्यात्पठेत्तद्वत् ॥ ३० ॥

અર્થ:—એક એક તીર્થેકરનાં જમ્મું એક એક જગ્યાએ
વિલિ થાય છે. નેએ ઉપસર્ગ સહન કરીને જમ્મું
મને નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરે છે તેનું ક્ષીર કૃતિ એક
|| એ આડમાં અંગમાં છે || ને ઉપસર્ગ કરીને જમ્મું

અને બીજા મુનિયોને ભણાવે છે અને ને પોતાના આત્મામાં સદા
લીન રહે છે, એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું આ
અન્તઃકૃત દશાંગ નામે આઠમું અંગ છે; અને તેમાં પારંગત થવું તે
ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના આઠમે ગુણ છે ॥ ૧૩૭ ॥

પોરોપસર્ગજેતૃણાં મુનીનાં વૃત્તસોધકમ્ ।

અનુત્તરોપપાદાંગે પઠ્યતે યેન પાઠ્યતે ॥ ૧૩૮ ॥

અર્થ:—ને મુનિ ઘોર ઉપસર્ગ દત્તીને અનુત્તર વિમાનોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે, એવું વર્ણન અનુત્તરોપપાદ નામના નવમાં અંગમાં
છે. ને ઉપાધ્યાય આ નવમા અંગને ૨૧યું ભણે છે, અને અન્ય મુનિ-
યોને ભણાવે છે એમને હું નમસ્કાર કરું છું આ અનુત્તરોપપાદાંગ
નામે નવમું અંગ છે અને એને ભણવું તે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના
નવમે ગુણ છે ॥ ૧૩૮ ॥

મક્ષાનાં સુત્રદ્વયોદિઃ મૂલકં પાઠયન્ પઠન્ ।
મક્ષવ્યાકરણાંગં યસ્ત્વતઃ સ્વાત્મનિ નૌપિ તમ્ ॥ ૧૩૯ ॥

અર્થ:—ને ઉપાધ્યાય મુખ્ય, દ્વય, દંડવત, મરણ, લાભ,
અલાભ આદિ પ્રશ્નોત્તરોને સચિત કરવાવાળા મક્ષ વ્યાકરણ નામે
અંગને ૨૧યું ભણે છે, અને બીજા મુનિયોને ભણાવે છે. તથા ને
પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં લીન રહે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું
નમસ્કાર કરું છું આ મક્ષવ્યાકરણાંગ નામે દસમું અંગ છે; અને
તેવું પડન પાડન કરવું તે શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના દસમે ગુણ
છે ॥ ૧૩૯ ॥

પઠન્ વિપાકમૂત્રાંગં દ્રવ્યમાવાદિકર્મણામ્ ।

પોતકં પાઠયન્ નિત્યં નિજે ત્સોઽસ્તિ નૌપિ તમ્ ॥ ૧૪૦ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય દ્વ્યકર્મ, ભાવકર્મ અને તેના ઉદ્ધ
ઉદ્ધરણા આદિને પ્રકાશિત કરવાવાળા વિપાકમૂત્ર નામે અંગને સ્વયં
ભણે છે અને અન્ય મુનિઓને ભણાવે છે. તથા જે પોતાના આત્મામાં
સદા તૃપ્ત રહે છે, એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને નમસ્કાર કરે છું. આ
વિપાકમૂત્ર નામે અગ્નીઆરમ્બ અંગ છે. અને તેનું પાકન પાકન કરવું
તે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીના અગ્નીઆરમ્બે મુશ્કેલ છે ॥ ૧૪૦ ॥

एवमेकादर्शगं यो स्वस्वमादाविबोधकम् ।

व्याख्यादिनामकं घटे सुखशान्तिप्रदायकम् ॥ ૧૪૧ ॥

અર્થ:—જે અગ્નીઆર અંગ પોતાના આત્મેશ્વરી સ્વભાવને
પ્રતિબોધિત કરવાવાળા છે. આધિવ્યાધિએના નાશ કરવાવાળા છે, અને
મુખ અને શાન્તિ આપવાવાળા છે. શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરી એ સર્વ
અગ્નીઆર અંગોને ધારણ કરે છે. સ્વયં ભણે છે અને અન્યોને
ભણાવે છે. (તેના શ્રી ઉપાધ્યાયને મારા પારંપાર પ્રણામ છે) ॥ ૧૪૧

वर्ण्यतेऽथ सुभवाणां स्वधर्मादिप्रबोधकाः ।

चतुर्दश सुपूर्वा हि याथात्म्यमुखदायकाः ॥ ૧૪૨ ॥

અર્થ:—હવે અહીંથી આગળ શ્રેષ્ઠ, ભવ્યોને આત્મસ્વરૂપ
ખતારવાવાળા અને યથાર્થ મુખ આપવાવાળા એવા આદિ પૂર્વનું
સ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે ॥ ૧૪૨ ॥

पठन्नुत्पादपूर्वं यो ग्रीष्मात्पत्त्यादिमूत्रकम् ।

पाठयन् हि पराशित्यं तृष्टः स्वात्मानि नौमि तम् ॥ ૧૪૩ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરી ઉપ વિગેરે પદાર્થોના ઉત્પાદ
વ્યથ, ક્રોધ વિગેરે સમસ્તધર્મોને પ્રગટ કરવાવાળા ઉત્પાદપૂર્વ નામના

પ્રથમ પૂર્વને સ્વયં ભણે છે, અને બીજા મુનિયોને સદા ભણાવે છે તથા ને પોતાના આત્મામાં સદા સંતુષ્ટ રહે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ઉત્પાદપૂર્વ નામે પહેલો પૂર્વ છે અને તેનું પડન પાડન કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરના આરમ્ભો ગુણ છે ॥

સદા યોઽગ્રાયણીપૂર્વે પ્રમાણનયવાચકમ્ ।

પઠંશ્વ પાઠયન્ વેત્તિ સ્વાત્માનં નીમિત્તં મુદા ॥ ૧૪૩ ॥

અર્થ:—ને ઉપાધ્યાય નય અને પ્રમાણોનું સ્વરૂપ બતાવવાવાળા અગ્રાયણી પૂર્વને સ્વયં ભણે છે અને બીજા મુનિયોને ભણાવે છે તથા ને પોતાના આત્માના સ્વરૂપને સારી રીતે જાણે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરને હું ધણી પ્રસન્નતાથી નમસ્કાર કરું છું. આ અગ્રાયણી પૂર્વ નામે બીજો પૂર્વ છે, તેનું પડન પાડન કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરનો તેરમો ગુણ છે ॥ ૧૪૪ ॥

ત્રીર્થાનુવાદર્થે યો તીર્થઠ્ઠદીર્ઘમૂચકમ્ ।

પઠંશ્વ પાઠયંશ્ચાન્યાન્ નીમિત્તં સ્વરસે રતમ્ ॥ ૧૪૫ ॥

અર્થ:—ને ઉપાધ્યાય તીર્થકરનાં બલ અને શક્તિને સંચિત કરનાર ત્રીર્થાનુવાદ પૂર્વને સ્વયં ભણે છે; અને બીજા મુનિયોને ભણાવે છે અને પોતાના આત્મસ્થમાં સદા લીન રહે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ત્રીર્થાનુવાદ નામે ત્રીજો પૂર્વ છે અને તેનું પડન પાડન કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરના ચૈતન્ય ગુણ છે ॥ ૧૪૫ ॥

યોઽસ્તિનાસ્તિપ્રવાદં દિ જોવાઝીવાદિગોચરમ્ ।

પઠંશ્વ પાઠયંશ્ચાન્યાન્ દક્ષસ્સ્વાત્મનિ નીમિત્તમ્ ॥ ૧૪૬ ॥

અર્થ:—ને ઉપાધ્યાય છપ, અછપ વિગેરે સમસ્ત પદાર્થોના અસ્તિત્વ, નાસ્તિત્વ વગેરે ધર્મોને સંચિત કરવાવાળા અસ્તિનાસ્તિ

પ્રવાદ નામના પૂર્વને સ્વયં ભણે છે, અને અન્ય મુનિયોને ભણાવે છે. ને પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ બતાવવામાં ચતુર છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ અસ્તિનાસ્તિપ્રવાદ નામે શ્રાવે પૂર્વ છે અને તેનું પાઠ પાઠ કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના મંદરમાં શુભ છે ॥ ૧૪૬ ॥

પઠન્ જ્ઞાનપ્રવાદં હિ જ્ઞાનાજ્ઞાનાદિચોધકમ્ ।

પરાન્ હિ પાઠયન્નિત્યં નિમે રુદ્ધોઽસ્તિ નીમિ ત્ત્વ્ ॥૧૪૭

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય જ્ઞાન અથવા અજ્ઞાનના સ્વરૂપને બતાવવાવાળા જ્ઞાનપ્રવાદ નામે પૂર્વને સ્વયં ભણે છે અને બીજા મુનિયોને સદા ભણાવતા રહે છે, અને ને પોતાના આત્મામાં તૃપ્ત રહે ॥ એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ જ્ઞાનપ્રવાદ નામે પાંચમો પૂર્વ છે અને તેનું પાઠ પાઠ કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના મંદરમાં ઉત્તમ શુભ છે ॥ ૧૪૭ ॥

સત્પ્રવાદં ચો યોગી દશધોવત્યાદિચોધકમ્ ।

પઠન્ પાઠયન્ તુષ્ટઃ સ્વરસે નીમિ તં સદા ॥ ૧૪૮ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય ઉદિત વિગેરે દશ મંદરના વચ્ચેના સૂચિત દરવાવાળા સત્યપ્રવાદ પૂર્વને સ્વયં ભણે છે અને બીજા મુનિયોને ભણાવે છે, તથા ને પોતાના આત્મરસમાં સદા સંતુષ્ટ રહે છે એવા શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને મદ્ય હું નમસ્કાર કરું છું. આ સત્યપ્રવાદ નામે છઠો પૂર્વ છે. અને શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના સત્તરમો શુભ ॥ શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠી તેનું ઉત્તમ રીતે પાઠ પાઠ કરે છે ॥ ૧૪૮ ॥

શ્રદ્ધયાત્મપ્રવાદં હિ સૂર્યમૂર્યાદિચોધકમ્ ।

યઃ પઠન્ પાઠયન્ સ્થાતું સ્ત્રીમિ તં ગતસે નિમે ૧૪૯

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય મુર્તિ, અમુર્તિ વિગેરે કર્મોના સ્થાપને
મતિબોધિત કરવાવાળા આત્મભવાદને સ્વયં ભજી છે અને અન્ય મુનિ-
ષ્ટને ભણાવે છે, અને જે પોતાના આત્મામાં મિષ્ટ રહેવાનો મઠ
મથન કરે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું આ
આત્મભવાદ નામે સત્તમે પૂર્વ છે અને તેનું પાઠ પાઠ કરવું તે
ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના અદ્વરમે શુભ છે ॥ ૧૪૯ ॥

કર્મવંષોદપાર્દીના ઘોઠકં વાઠવન્ વઠન્ ।

કર્મવવાદં સકલં દશસ્વાત્મનિ નૌપિ તમ્ ॥૧૫૦॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય કર્મોના બંધ અથવા કર્મોના ઉદ્ધ
વિગેરેને બતાવવાવાળા સમગ્ર કર્મ મથાદને સ્વયં ભજી છે અને અન્ય
મુનિષ્ટને ભણાવે છે, અને જે પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ ભણાવમાં
ચતુર છે. એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ કર્મ-
ભવાદ નામે આઠમે પૂર્વ છે અને તેનું પાઠ પાઠ કરવું તે અમ-
ણીમમે શુભ છે ॥ ૧૫૦ ॥

મત્પાણ્યાનમવાદં યો વ્રતસંહ્યાનવોષકમ્ ।

વઠંઠચ વાઠવર્હાનિઃ સ્વપદં નૌપિ તં સદા ॥ ૧૫૧ ॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય મતેની મંજ્યા અથવા વિધિ વિગેરેને
મઠ કરવાવાળા મત્પાણ્યાનમથાદને સ્વયં ભજી છે તથા અન્ય મુનિ-
ષ્ટને ભણાવે છે, અને જે પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં સદા લીન રહે છે
એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીની હું મઠ કરુનિ કરું છું આ મત્પાણ્યાન
મથાદ નામે નવમે પૂર્વ છે અને તેનું પાઠ પાઠ કરવું તે ઉપાધ્યાય
પરમેષ્ઠીના વીસમે શુભ છે ॥ ૧૫૧ ॥

વઠન્ છદ્ધમદાવિધાવોષકં વાઠવન્ વરાન્ ।

નિત્યં વિધાનુવાદં યો સ્વાત્માનં વેસિ નૌપિ તમ્ ॥૧૫૨

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય લઘુવિદ્યા અને મહુવિદ્યા બતાવવાવાળા વિદ્યાનુવાદ નામના પૂર્વને સ્વયં ભણે છે અને અન્ય મુનિયેને ભણાવે છે, અને જે આત્માના સ્વાદને બહુસારી રીતે ભણે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ વિદ્યાનુવાદ નામે દસમો પૂર્વ છે. અને તેનું પઠન પાઠન કરવું તે શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને એકવીસમો શુભ છે ॥ ૧૫૨ ॥

પોઽપ્યાન્ કસ્યાણવાદં ચે અર્દ્ધર્થાદિબોધકમ્ ।

પઠન્ ચા પાઠયન્ માત્રે શુદ્ધે જ્ઞાનોઽસ્તિ નૌમિ તમ્ ॥૧૫૩॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય ભગવાન અરહંત દેવના ગર્ભ, જન્મ, વપ, કેવલ અને મોક્ષ આ પાંચે કસ્યાણુકૃતિં બોધ કરાવનારા કસ્યાણુવાદને સ્વયં ભણે છે, અને અન્ય મુનિયેને ભણાવે છે. જે પોતાના શુદ્ધ બાવોમાં સદા લીન રહે છે તેવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ કસ્યાણુવાદ નામે અગીઆરમો પૂર્વ છે અને તેનું પઠન પાઠન કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને બાવીસમો શુભ છે ॥ ૧૫૩ ॥

માણાવાયં પઠન્ પોઽપ્યાન્ મંત્રવાદાદિગોચરમ્ ।

પાઠયલ્લમતે નિત્યં સ્વસ્વાદં નૌમિ તં સદા ॥૧૫૪॥

અર્થ:—જે ઉપાધ્યાય મંત્રવાદ વિગેરેને બોધ આપનાર માણાવાય નામના પૂર્વને સ્વયં ભણે છે અને અન્ય મુનિયેને ભણાવે છે અને જે પોતાના આત્માના સ્વાદને સદા માત્ર કરે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને હું સ્તુતિ કરું છું. આ માણાવાય નામે બારમો પૂર્વ છે અને ઉપાધ્યાય પરમેશ્વરીને તેનું પઠન પાઠન કરવું એ તેવીસમો શુભ છે ॥ ૧૫૪ ॥

પઠન્ ક્રિયાવિશાલં યો કલાહન્દઃપ્રવોચકમ્ ।

પાઠયંશ્ચ સદાન્યાન્ દિ નિજે તુષ્ટોઽસ્તિ નીમિ તમ્ ॥૧૫૫॥

અર્થઃ—જે ઉપાધ્યાય કલા હંદ પગેરે વિષયેને બતાવવાવાળા ક્રિયાવિશાલ નામે પૂર્વેને સ્વયં ભણે છે અને અન્ય મુનિયેને ભણાવે છે અને જે પોતાના આત્મામાં સંતુષ્ટ રહે છે એવા શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું સદા નમસ્કાર કરું છું. આ ક્રિયાવિશાલ નામે તેરમો પૂર્વ છે અને તેનું પઠન પાઠન કરવું તે ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના શ્રેયીસમો ગુણ છે ॥ ૧૫૫ ॥

યો લોકવિન્દુસારં દિ મોક્ષસૌરુપાદિમૂચકમ્ ।

પઠન્ ષા પાઠયન્નિત્યં લીનઃ સ્વાત્મનિ નીમિ તમ્ ॥૧૫૬॥

અર્થઃ—જે ઉપાધ્યાય મોક્ષસુખના સ્વરૂપને કહેવાવાળા લોક-વિન્દુસાર પૂર્વેને સ્વયં ભણે છે અને અન્ય મુનિયેને ભણાવે છે, અને જે પોતાના આત્મામાં સદા લીન રહે છે એવા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ લોક વિન્દુસાર નામે ચૌદમો પૂર્વ છે અને શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના પચીસમો ઉત્તમ ગુણ છે ॥ ૧૫૬ ॥

ચતુર્દશસુપૂર્વાણિ ગદિતાનીતિભક્તિતઃ ।

ગયા સ્વર્મોક્ષમૂલ્યાનિ સંસારધ્વંસકાનિ દિ ॥ ૨૫૭ ॥

અર્થઃ—એ પ્રમાણે મેં ભક્તિપૂર્વકે ચૌદ પૂર્વાનું સ્વરૂપ કહ્યું. આ ચૌદ પૂર્વો સ્વર્ગ મોક્ષને આપવાવાળા છે, અને નન્મમરણરૂપ સંસારનો નાશ કરવાવાળા છે ॥ ૧૫૭ ॥

एवं समुदिताः सर्वे पंचविंशतिसंख्यकाः ।

उपाध्यायगुरोदक्ता ह्येषा दुःसहस्रा गुणाः ॥૧૫૮॥

અર્થ:—આ પ્રમાણે અગીયાર અંગ અને ચૌદ પૂર્વ મળીને
ત્રેં શ્રી ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીના સર્વ પ્રત્યક્ષ ગુણો બતાવ્યા છે. આ
સર્વે ગુણો મનોહર છે અને દુઃખોના નાશ કરવાવાળા છે ॥ ૧૫૮ ॥

સાધુ પરમેષ્ઠીના ગુણ.

સ્વર્ગોત્તરા ગુણા વ્રૂનમણ્ણવિશ્વતિસંગ્વયાઃ ।

સાર્થોદ્ધિઃસ્વદરા દ્વયા વર્ણ્યન્તે હિ સુસ્વમદાઃ ॥૧૫૯॥

અર્થ:—હવે સાધુઓના અશ્વત્થવીસ મુક્તગુણ બતાવવામાં આવે
છે. એ સર્વે ગુણો મોક્ષમુખ આપનારા છે. દુઃખોનો નાશ કરવાવાળા
છે, અત્યંત મનોહર છે અને સર્વે જીવોને મુખ આપવાવાળા છે ॥૧૫૯॥

વ્રતસ્થાવરજીવાન્ ધો જીવસ્યાનાદિપુ સ્થિતાન્ ।

જ્ઞાત્વા નિજાત્મવદ્રસન્ મમ્નઃ સ્વાત્મનિ જૌમિ સમ્ ॥૧૬૦॥

અર્થ:—જે સાધુ ચૌદ જીવસ્થાનોમાં રહેવાવાળા સર્વે વ્રત અને
સ્થાવર જીવોની પોતાની આત્માસમાન બાંધીને સદા રક્ષા કરે છે
અને જે પોતાના આત્મામાં સદા લીન રહે છે એવા સાધુ પરમેષ્ઠીને
હું નમસ્કાર કરું છું. આ અર્હિસા નામે પ્રથમ મહાવ્રત છે અને સાધુ
પરમેષ્ઠીનો પ્રથમ ગુણ છે.

ભાવાર્થ:—સર્વે પ્રકારના જીવો અનતાનંત છે. તેમની ચાર
પ્રકારે હિંસા થાય છે. દુઃખ દેવું, રીબાવવું તે પણ હિંસા છે. હિંસા
મતલબ કે અનેક રીતે જીવો કરે છે. પણ મહામુનિરાજ અર્હિસા
મહાવ્રતને પાળે છે, તેથી તેઓ પોતે પોતાના આત્મા જેવા જ અન્ય-
જીવોના આત્માને ગણી ॥ છે અને અન્ય જીવોની પણ રક્ષા કરે છે.
આમ અર્હિસા મહાવ્રત પાળે છે અને મોક્ષમુખ મેળવવા પ્રયત્ન
કરે છે ॥ ૧૬૦ ॥

વચોઽમિવાનૃતં ત્યક્ત્વા ક્લેશવૈરાદિવર્દકમ્ ।

દિતં મિતં મિયં સત્યં મુવન્ સ્વં વેત્તિ નૌમિ તમ્ ॥૧૬૧॥

અર્થ:—જે સાધુ ક્રોધ, વૈર વિગેરેને વધારનારા અમિય અને અસત્ય વચનોનો સર્વથા ત્યાગ કરે છે, અનુ સર્વનું હિત કરનારા, પરિમિત, મિય અને સત્ય વચનો હંમેશાં કરે છે, અને જે આત્મસ્વરૂપને સ્વયં સારી રીતે જાણે છે એવા સાધુ પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ સત્યમહાવ્રત નામે બીજું મહાવ્રત છે. અને સાધુ પરમેશ્વરને બીજો ગુણ છે ॥ ૧૬૧ ॥

વિસ્મૃતં પતિતં દ્રવ્યં પરગ્રામવનાદિષુ ।

ત્યક્ત્વાઽદત્ત સ્વષાઘં યસ્ત્વૃષ્ઠઃ સ્વાત્મ્યનિ નૌમિ તમ્ ॥૧૬૨॥

અર્થ:—જે સાધુ કોઈ નગર, ગામ, વન વિગેરે કોઈપણ જગ્યાએ કોઈની ભૂલથી પડી ગઈ હોય, ભૂલી ગયું હોય, અથવા એવું દ્રવ્ય હોય તેના સર્વથા ત્યાગ કરી દે છે અને પોતાના આત્માથી નેટલા ખાસ પદાર્થ છે તેમને આપ્યા શિવાય ઋણુ ન કરે એટલે કે ચોરી પાપનો સર્વથા ત્યાગ કરી હંમેશાં પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં તૃપ્ત રહે છે. એવા શ્રી સાધુપરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ અચોર્ય મહાવ્રત ત્રીજું મહાવ્રત છે અને સાધુ પરમેશ્વરને ત્રીજો ગુણ છે ॥ ૧૬૨ ॥

શ્ચીમાત્રં મૌસદેનોર્યેત્યક્ત્વા તત્ત્વં નિષ્ઠં સ્મરન્ ।

સ્વાત્મન્યેવ સદા તુષ્ઠા નૌમિ તં સ્વાત્મસાધકમ્ ॥૧૬૩॥

અર્થ:—જે સાધુ મોક્ષ માત્ર કરવાને માટે સ્ત્રી માત્રનો ત્યાગ કરી દે છે. પોતાના આત્મતત્ત્વનું હંમેશાં સ્મરણ કરતા રહે છે. પોતાના આત્માની શુદ્ધતાને જ હંમેશાં સિદ્ધ કરે છે, અને જે પોતાના આત્મામાં

સદા સંતુષ્ટ રહે છે. એવા સાધુપરમેશ્વરીને સદા હું નમસ્કાર કરું છું. આ પ્રત્યક્ષ નામે યોથું મહાવ્રત છે અને સાધુ પરમેશ્વરીના યોથે ઉત્તમ ગુણ છે ॥ ૧૬૩ ॥

यस्त्यक्त्वाऽन्तरीहेःसंगं परवस्तुनि निर्ममः ।

हृष्टः स्वात्मनि वंदे तं निजात्परासिकं मुनिम् ॥ ૧૬૪ ॥

અર્થ:—ને સાધુ પરપદાર્થેના મમત્વનો સર્વથા ત્યાગ કરીને અંતરંગ અને બહિરંગ સર્વે પ્રકારના પરિગ્રહેના સર્વથા ત્યાગ કરી દે છે, અને પોતાના આત્મામાં સદા સંતુષ્ટ રહે છે એવા સાધુ પરમેશ્વરી હું નમસ્કાર કરું છું. આ પરિગ્રહત્યાગ નામે પાંચમું મહાવ્રત છે અને સાધુ પરમેશ્વરીના પાંચમે ગુણ છે ॥ ૧૬૪ ॥

पदाग्रतानां पंचानां स्वरूपं कथितं मुनेः ।

दुःखहर्तुः क्षमासिन्धोर्भवकुण्डविनाशिनः ॥૧૬૫॥

અર્થ:—ને મુનિ મમત્ત દુઃખોતું હરણુ કરનારા છે, દુઃખોનો નાશ કરનારા છે, ક્ષમાના સાગર છે, સંભારના સમસ્ત ક્ષિયોને દૂર કરનારા છે, એવા શ્રી મુનિશ્રવણનાં પાંચ ઉત્તમ મહાવ્રતોતું સ્વરૂપ મેં ઉપર મુજબ વર્ણવ્યું છે ॥ ૧૬૫ ॥

वर्ण्यन्ते समितेः पंचभेदाः सुखकराः सदा ।

स्वर्गोत्सदायकाः पापरोषकाः क्लेशनाशकाः ॥૧૬૬॥

અર્થ:—આગળ હવે સાધુઓની પાંચ સમિતિઓતું વર્ણન કરવામાં આવે છે. આ પાંચ સમિતિઓ સુખ આપવાવાળી છે સ્વર્ગ-પ્રાપ્તિને આપનારી છે. પાપોના રોકવાવાળી છે, અને ક્ષિયોને નાશ કરવાવાળી છે ॥ ૧૬૬ ॥

ચતુર્દશતથમાણં યો માર્ગે વશવન્ દિને સદા ।

ઈર્ષાસમિત્યા ધર્માર્થે યસ્નાદ્રુચ્છતિ નૌમિ તમ્ ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ:—જે સાધુ પરમેષી ઈર્ષાસનિતિથી દિવસે ચાર હાથ લૂમિ આગળ જોવાં જોવાં ધર્મકાર્યને માટે દ્રુક્ત પ્રયત્નપૂર્વક ગમન કરે છે એવા સાધુપરમેષીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ચાર હાથ આગળ લૂમિને જોતાં જોતાં શુદ્ધિ લૂમિઉપર ગમન કરવું તે પ્રથમ ઈર્ષા સનિતિ છે અને સાધુ પરમેષીને હશે શુભ છે ॥ ૧૬૭ ॥

પરનિંદાદિયુક્તાં યાં માયાં દશવિધાં ત્યજન્ ।

વાર્ષં યો હિતદાં વિષ્ટો વદન્ સ્વં વેત્તિ નૌમિ તમ્ ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ:—જે સાધુ બીજાની નિંદારૂપ વચન અથવા કહોર વચન આદિ દશ પ્રકારની નિંદા કરવા જેવ્ય ભાશનો બોલવા માટે સર્વસ્વ સ્થાગ કરી રહે છે અને પોતાના આત્મા તથા અન્ય છવોને હિત કરવાવાળી તથા સર્વને મિત્ર લાગે તેવી મીઠી મધુરી ભાષા બોલે છે. અને પોતાના આત્માના સ્વરૂપને સારી રીતે જાણે છે. એવા સાધુ પરમેષીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ભાષા નામે બીજી સમિતિ છે અને સાધુ પરમેષીને સાતમો શુભ છે ॥ ૧૬૮ ॥

દોષાન્તરાયનિર્મુક્તં શ્રાવકૈઃ શ્રુદ્ધમર્પિતમ્ ।

મગ્નં હંમન્ સદા ત્વીનો નિગાત્મનિ નમામિ તમ્ ॥ ૧૬૯ ॥

અર્થ:—જે સાધુ હેતાલીમ દોષ અને બગીસ અંતરાય આદિથી મુક્તિ, અને શ્રાવકોએજ આપેલ શુદ્ધ આધારને ગ્રહણ કરે છે અને પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં સદાલીન રહે છે એવા સાધુ પરમેષીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ક્ષણ સનિતિ નામે ત્રીજી સમિતિ છે અને સાધુ પરમેષીને આઠમો શુભ છે. જે શુભથી મુનિમહાસાગ આત્મકલ્યાણ કરે છે ॥ ૧૬૯ ॥

જ્ઞાનસંપદપાત્રાણિ યો વૃદ્ધાતિ ચિસર્જન્તિ ।

પરવર્તન્તે સદા સમ્યક્ સમિત્યા નીમિ તં મુદા ॥૧૭૦॥

અર્થ:—જે સાધુ પરમેશ્વી જ્ઞાન અને સંન્યાસનાં પાત્રોને (શસ્ત્ર, પીઝી, કમંડલુ વિગેરે) સમિતિપૂર્વક ઐશ્વર્ય કે જોઈ જાળવીને શ્રદ્ધા કરે છે. ત્યાં ત્યાં બહુજ સાંભળાપૂર્વક મૂકે છે અને લે છે તથા પોતાની પ્રવૃત્તિ પણ સમિતિપૂર્વક હંમેશા રાખે છે, એવા સાધુપરમેશ્વીને હું પ્રમદ્ભવિતથી નમસ્કાર કરું છું. આ આદાનનિર્લેપણુ નામે એથી સમિતિ છે અને સાધુ પરમેશ્વીને નવમો ગુણુ છે ॥ ૧૭૦ ॥

ધ્યાનેઽધિષ્ઠે વિશાકે દિ મહમૂત્રવિસર્જનમ્ ।

કુર્વન્ યો મવનાશં ચ સ્વપદે નીમિ તં સ્થિરમ્ ॥૧૭૧॥

અર્થ:—જે સાધુ ઇષ્વરનું રહિત વિશાકસ્થાનમાં જોઈને અને બરાબર સંશોધન કરીને મદ્મૂત્ર કરે છે અને પોતાના જન્મ-મરણરૂપ સંસારનો નાશ કરે છે અને પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં સદા સ્થિર રહે છે. એવા સાધુ પરમેશ્વીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ઉત્સર્ગ-મિતિ નામે પાંચમી સનિતિ છે. અને શ્રી સાધુપરમેશ્વીને દશમો ગુણુ છે. જેથી વિજીકર અને કલ્યાણમૂર્તિ મુનિમહારાજ મોક્ષ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરે છે ॥ ૧૭૧ ॥

સ્વર્ગોક્ષદાયકસ્યેતિ સંસારક્ષવકારેકાઃ ।

પ્રોક્તાઃ સપિતયઃ પંચ સાધોઃ સર્વોદિતંકરાઃ ॥૧૭૨॥

અર્થ:—જે સાધુ પરમેશ્વી સ્વર્ગમોક્ષને આપવાવાળા છે એમની પાંચે સમિતિઓનું ઉપરમુગ્ધ વર્ણન કર્યું છે. આ પાંચે સમિતિઓ સંસારનો નાશ કરનારા છે અને સર્વ જીવોનું હિત કરનારી છે ॥૧૭૨॥

સ્વાત્મતત્ત્વવિદઃ સાધોઃ પાપહર્તુઃ કૃપાનિધેઃ ।

પંચેન્દ્રિયનિરોધો દિ ગુણઃ સંઘર્ષ્યતેઽધુના ॥ ૧૭૩ ॥

અર્થઃ—ને સાધુ પોતાના આત્મતત્ત્વને જાણવાવાળા અને પાપોનો નાશ કરનારા છે અને કૃપાના સમગ્ર છે, એવા સાધુઓના પંચ ઇન્દ્રિયનિરોધ કરવાથી ઉત્પન્ન થયેલા ગુણોનું હવે વર્ણન કરવામાં આવે છે. ને પ્રમત્ત ચિત્તે તુલ્યમાં ઉતારો ॥ ૧૭૩ ॥

શીતોષ્ણકર્કશાદિભ્યો વસ્તુભ્યો યો ન રુઢ્યતિ ।

શીતોષ્ણાદિવદિર્ભૂતે સ્થિરઃ સ્વાત્મનિ નીમિ સમ્ ॥ ૧૭૪ ॥

અર્થઃ—ને સાધુ શીત, ઉષ્ણ, કઠોર વગેરે અશ્વિ ઉત્પન્ન કરવાવાળા પદાર્થોથી પણ કદી રૂઢ થતા નથી અને શીત, ઉષ્ણ, કઠોર વગેરેથી સર્વથા ભિન્ન એવા પોતાના આત્મામાં સદા સ્થિર રહે છે એવા સાધુ પરમેશ્વરીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ સ્પર્શેન્દ્રિયનો નિરોધ કરવો તે પ્રથમ ઇન્દ્રિયનિરોધ છે, અને સાધુ પરમેશ્વરીના અગ્નીઆરમ્ભે ગુણ છે ॥ ૧૭૪ ॥

દધિદુગ્ધઘૃનાદિભ્યો વિરક્તઃ સત્સુસ્ત્રમદે ।

સ્વરસે યઃ સ્થિરે વૃત્તઃ સદા તં સ્તૌમિ કામદે ॥ ૧૭૫ ॥

અર્થઃ—ને સાધુ દૂધ, ઇન્દ્રિયનાં મુખ્ય આપવાવાળા દહીં, દૂધ, પી, મિદાન વિગેરે પદાર્થોથી સદા વિરક્ત રહે છે, અને સ્થિરભૂત પોતાના આત્મરસમાં મદા વૃત્ત રહે છે તથા ને જીવોની સર્વ ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કરવાવાળા છે એવા સાધુ પરમેશ્વરીને હું સદા સ્તુતિ કરું છું. આ રસના ઇન્દ્રિયનો નિરોધ કરવો તે બીજા ઇન્દ્રિયનો નિરોધ છે, અને શ્રી સાધુ પરમેશ્વરીના આરમ્ભે ગુણ છે ॥ ૧૭૫ ॥

યઃ સુગંધાદિ દર્ગેષાદિરક્તઃ પરચ્છન્નઃ :

લીનઃ સ્વાત્મસુગંધે ચ વંદે તં દાદર્શ દુર્લભ ॥ ૧૩૬ ॥

અર્થઃ—તે સાધુ સુગંધે અથવા દુર્ગંધાદિરક્ત અર્થે ન મદ્ય વિરક્ત રહે છે, અને પોતાના શુદ્ધ આત્મરમ્યાને રૂપે રહે છે, અને તે જીવોની સમગ્ર ઇન્દ્રિયોને પૂર્ણ રીતે આકર્ષિત કરે છે. સાધુ પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ શ્રી સુગંધાદિરક્ત લીન ઇન્દ્રિયને નિગેષ છે. અને શ્રી સ્વાત્મસુગંધે તેમ જ તેથી ભવ્યજીવને સુખકર એવા આત્મરમ્યાને રહે છે. ॥ ૧૩૬ ॥

જીવાર્જાવાદિવસ્તુનાં રૂપં મેદૃષ્ય વિર્લસ્ય ।

ન ક્રુધ્યન્ સ્વરસે લીનસ્તિષ્ઠત્યાચ્ચ રસે રસુ ॥ ૧૩૭ ॥

અર્થઃ—તે સાધુ રંગ, આગ, શિષ્ય, અથવા અમિથ રૂપને કદી પણ ક્રોધ કરે નહીં. તે પાણી પોતાના આત્મરમ્યામાં લીન થઈ શકે તેવા રસને એવા સાધુ પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. તેથી ઇન્દ્રિયને નિગેષ છે. અને રસને ક્રોધ કરે નહીં. ઉત્તમ ગુણ છે ॥ ૧૩૭ ॥

જીવાદિવસ્તુનઃ શ્રુત્વા પંચદર્શનં ત્રિધ ॥

સ્વમાવાચલિતો ન ક્ષ્યાયઃ કાર્મણિ ન મૃદા ॥ ૧૩૮ ॥

અર્થઃ—તે સાધુ પરમેશ્વરના પંચમ આદિ ત્રિધ મુખેને સંબોધિત કરે તેવા સ્વમાવાચલિત સ્વભાવથી ચલાયમાન થતા નથી. કાર્મણિ ન મૃદા પાતિ કરતા રહે છે. એવા શ્રી સ્વાત્મસુગંધે તેમ જ તેથી ભવ્યજીવને સુખકર એવા આત્મરમ્યાને રહે છે. ॥ ૧૩૮ ॥

શ્રોત ઇન્દ્રિયનો નિરોધ કરવો તે પાંચમી ઇન્દ્રિયનો નિરોધ છે, અને
ગ્રી સાધુ પરમેષ્ઠીનો પંદરમો ગુણ છે ॥ ૧૭૮ ॥

સાધોઃ સ્વર્ણોક્ષદાતુર્દિ મુક્તિમર્ચુઃ સમાનિધેઃ ।

અક્ષરોષગુણાઃ પંચ પ્રોક્તા મંદધિયા મયા ॥૧૭૯॥

અર્થઃ—જે સાધુ સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપવાવાળા છે. મુક્તિદીપી
ગ્રીના સ્વામી છે અને જે સમાનતા સાગર છે, એવા સાધુ મહારાજના
પાંચ ઇન્દ્રિયોના નિરોધ કરવારૂપ પાંચ ગુણોનું મંદબુદ્ધિવાળા મેં તેનું
યથાસક્તિ વર્ણન કર્યું છે ॥ ૧૭૯ ॥

કૃષ્ણદર્શદયામૂર્તેઃ શાંતિદાતુઃ સમાનિધઃ ।

પદાવયવકા હિ વર્ણ્યન્તે ગુણાઃ સાધોઃ દુઃસ્વંકરાઃ ॥૧૮૦॥

અર્થઃ—જે સાધુ સમસ્ત ક્ષિરોદ્યને દૂર કરનાર છે તે દયાની
મૂર્તિ છે અને સમસ્ત જીવોને શાન્તિ આપવાવાળા છે, અને જે
સમાની નિધિ છે એવા સાધુનાં સમસ્ત જીવોનું હિત કરનારાં જ
આવશ્યકોનું હવે પછી વર્ણન કરવામાં આવે છે ॥ ૧૮૦ ॥

આત્મવાશે પદાર્થે યો નિત્યેઽનિત્યે પ્રિયેઽપ્રિયે ।

સામ્યં દૃષ્ટ્વા સ્થિતો ધ્યાતીચિદાનંદે હિ નૌમિ તમ્ ॥૧૮૧॥

અર્થઃ—જે સાધુ પોતાના આત્માથી પ્રિય, નિત્ય, અનિત્ય,
પ્રિય, અપ્રિય વિગેરે સમસ્ત પદાર્થોમાં સમતા રાખીને ચિદાનંદમય
પોતાના આત્મામાં સદા સ્થિત રહે છે એવા સાધુને હું નમસ્કાર
કરું છું. આ સમતા નામે પહેલું આવશ્યક છે અને સાધુ પરમેષ્ઠીનો
સોલસમો ગુણ છે ॥ ૧૮૧ ॥

અર્હત્સિદ્ધાદિપૂજ્યાનાં વિકાલે મક્તિવંદનામ્ ।

કુર્વન્ યો નિમરાણ્યેઽમૃત સ્થિરસ્તં નૌમિ મોક્ષદમ્ ॥૧૮૨॥

અર્થ:—જે સાધુ ભગવાન અરહંત દેવ અથવા સિદ્ધ પરમેષ્ઠી વિગેરે પૂજ્ય પુરુષોની માનક્રાંત્ર, મંથાનક્રાંત્ર, અને સાધકાંત્ર ત્રણે વખત ભક્તિ અને વંદના કરતા કરતા પોતાના આત્મરૂપ રાજ્યમાં સદા સ્થિર રહે છે અને ભવ્યભવને મોક્ષ આપવાવાળા છે એવા સાધુ પરમેષ્ઠીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ વંદના નામે બીજું આવશ્યક છે, અને સાધુ પરમેષ્ઠીના સત્તરમો ગુણ છે ॥ ૧૮૨ ॥

પૃષ્ઠમાદિગિનાનાં યાં કુર્વન્ ગુણસ્તવાદિકમ્ ।

મનોવાકાવધૃધ્યા યઃ સ્તોમિ તં વૃક્ષપાત્મનિ ॥ ૧૮૩ ॥

અર્થ:—જે સાધુ પોતાના મન, વચન, અને કાયાની શુદ્ધતાથી ભગવાન પૃષ્ઠપદ્મ વિગેરે તીર્થકેશના ગુણોની સ્તુતિ કરતા કરતા પોતાના આત્મરૂપમાં સદા તૃપ્ત રહે છે એવા સાધુઓની હું સ્તુતિ કરું છું. આ સ્તુતિ નામે ત્રીજું આવશ્યક છે, અને સાધુ પરમેષ્ઠીના અગ્રરમો ગુણ છે ॥ ૧૮૩ ॥

દ્રવ્યસંપ્રાદિમાર્ગેષુ કૃતદોષાદિવર્તનમ્ ।

યઃ પ્રતિક્રમણં કુર્વન્ સ્વં વૈચિ સ્તોમિ તં મુદા ॥ ૧૮૪ ॥

અર્થ:—જે સાધુ પરમેષ્ઠી દ્રવ્ય, દેવ, કાંત્ર, ભાવ વિગેરે વડે સ્વયં કરેલા અથવા કરાવેલા ક્રોધોને સર્વથા ત્યાગ કરીને મતિહિમ્નને પ્રારણ કરે છે અને પોતાના આત્મસ્વરૂપને સારી રીતે જાણે છે એવા સાધુઓની હું મક્તજના સાથે સ્તુતિ કરું છું. આ મતિહિમ્ન નામે ચોથું આવશ્યક છે અને સાધુ પરમેષ્ઠીના આગણવીસમો ગુણ છે ॥ ૧૮૪ ॥

સાવચદ્રવ્યમાવાનાં પ્રત્યારુપાનં વિધાય યઃ ।

નિરવયેષુ ભાવેષુ ષતંતે નૌમિ તં સ્થિરમ્ ॥ ૧૮૫ ॥

અર્થ:—જે સાધુ પાપસહિત દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ વિગેરે ભાવોને સર્વથા ત્યાગ કરીને એટલે પ્રત્યાખ્યાન કરીને નિર્દોષ અથવા પાપરહિત દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ ભાવોમાં સ્થિર રહેવા માટે સદા મયત્ન કરે છે અને પોતાના આત્મામાં સ્થિર રહે છે, એવા સાધુ પરમેશ્વરીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ પ્રત્યાખ્યાન નામે પાંચમું આવશ્યક છે અને શ્રી સાધુ પરમેશ્વરીના વીસમો ગુણ છે ॥ ૧૮૫ ॥

આત્મા ચિન્મયમાત્રોઽસ્તિ યમ જ્ઞાત્વંતિ ચિહ્નતઃ ।
તન્વાદૌ નિર્મયઃ સમ્યો છીનઃ સ્વાત્મનિ નૌપિ તમ્ ॥૧૮૬॥

અર્થ:—જે સાધુ પરમેશ્વરી પોતાના આત્મનાં ચિન્હોથી જ પોતાના આત્માને ચૈતન્યમાન સમજીને પોતાના શરીરથી મમત્વને સર્વથા ત્યાગ કરી દે છે અને પોતાના આત્મમાં મદા લીન રહે છે એવા સાધુપરમેશ્વરીને હું નમસ્કાર કરું છું. આ વ્યુત્સર્ગ નામે છઠું આવશ્યક છે અને શ્રી સાધુપરમેશ્વરીના એકવીસમો ગુણ છે ॥ ૧૮૬ ॥

સંસારનાશકસ્યેતિ સ્વર્ગમોક્ષપદાવિનઃ ।

સમાસિધોર્ધનઃ પ્રોક્તા યે પદાવશ્યકા ગુણાઃ ॥૧૮૭॥

અર્થ:—જે સાધુ જન્મમરણરૂપ સંસારનો નાશ કરવાવાળા છે, સ્વર્ગ મોક્ષને આપવાવાળા છે, અને સમાના સાગર છે એવા સાધુના ને છ આવશ્યક ગુણો છે તેનું મેં ઉપરમુખ્ય વર્ણન કરેલું છે ॥૧૮૭॥

હોષાદયોઽથ વર્ણ્યન્તે ગુણાઃ સપ્ત મહાગુણેઃ ।

સમાસિધોર્ધિ મઠ્યાનામધ્યાનાંયવિનાશિનઃ ॥૧૮૮॥

અર્થ:—જે સાધુ સમાના સાગર છે, જે ભયજીવોના અજ્ઞાન-અધિકારને દૂર કરવાવાળા છે એવા મહાગુણિ સાધુ પરમેશ્વરીના કેશલ્લેખ વિગેરે સાતે ગુણોનું વર્ણન કરવામાં આવે છે ॥ ૧૮૮ ॥

હાંચં દ્વિત્રિચતુર્પાસૈઃ કુર્વન્નુપચસેન્મુનિઃ ।

વિરક્તઃ સન્ હિ તન્વાદૌ હીનઃ સ્વાત્મનિ નૌમિ તમ્ ॥૧૮૯

અર્થઃ—જે સાધુ મુનિ પોતાના શરીરથી સદા વિરક્ત થઈ જે મહુનિ, વાગુ મહુનિ અથવા ચાર મહુનિ પોતાના વાગુને કેશણ્ણ્ય કરે છે. અને તે દિવસ નક્કી ઉપવાસ કરે છે, અને જે પોતાના આત્મામાં હીન રહે છે એવા સાધુ પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ કેશણ્ણ્ય સાધુ પરમેશ્વરના ખાલીસમો ગુણ છે ॥ ૧૮૯ ॥

યાદ્યવસ્ત્રાદિભિર્વૃક્તં ત્રિનાલિંગં મુનિર્મલમ્ ।

સ્વર્પોત્તસાધકં ઘૃત્વા નિત્રે યો નૌમિ તં સ્થિરઃ ॥ ૧૯૦ ॥

અર્થઃ—ત્રિનાલિંગ અથવા નમ્ન અવસ્થા ખાલ્ય વસ્ત્રાદિથી રહિત છે. અત્યંત નિર્મલ છે. અને સ્વર્ગ અને મોક્ષસિદ્ધ કરવાવાળી છે. એવી કઠિન નમ્નાવસ્થાને ધારણ કરી જે સાધુ સદા પોતાના આત્મામાં સ્થિર રહે છે એવા સાધુએને હું નમસ્કાર કરું છું. આ ત્રિનાલિંગ અથવા નમ્ન અવસ્થા ધારણ કરવી તે સાધુ પરમેશ્વરના તેવીસમો ગુણ છે ॥ ૧૯૦ ॥

મમાત્મા જ્ઞાનવૈરાગ્યમહર્ષેનૈવ હિ શુદ્ધયતિ ।

જ્ઞાત્વા ત્યક્ત્વા જઞ્ઞસ્નાનં જ્ઞાને યો નૌમિ તં સ્થિરમ્ ॥૧૯૧

અર્થઃ—આમારો આત્મા જ્ઞાન અને વૈરાગ્યથી નલથીજ શુદ્ધ થઈ કરે છે, ખીજ કાંઈથી નહિ. એમ સમગ્ર સાધુ જલસ્નાનનો હંમેશા ત્યાગ કરી દે છે. અને પોતાના આત્મજ્ઞાનમાં સદા હીન રહે છે. એવા સાધુ પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. આ સ્નાન ત્યાગ નામે સાધુને એવીસમો ગુણ છે. ॥ ૧૯૧ ॥

તુળકંટકધૂમ્પાદી શયનં કુરુતે હિ યઃ ।
કર્મ જેતું વિસ્ત્રાંતઃ સન્ જાગ્રથાત્મનિ નૌપિ તમ્ ॥૧૯૨॥

અર્થઃ—જે સાધુ કર્મોને છોડવાને માટે શરીરથી વિસ્ત્રાંત થઈ
સુક્રાસ અગર કાંટા વિગેરે થી ભરપૂર એવી ખરબચડી જગીન ઉપર
હંમેશા શયન કરે છે અને પોતાના આત્મામાં સદા જાગ્રત રહે છે.
એવા સાધુ પરમેશ્વરે હું નમસ્કાર કરું છું આ ભૂમિપર સૂઈ જાય તે
સાધુ પરમેશ્વરે પચ્ચીસમે ગુણ છે. ॥ ૧૯૨ ॥

વન્તાદિપર્પણં ત્યક્ત્વા કરાંગુલ્યા હિ નિસ્પૃહઃ ।
સ્વાત્માનુભવસમ્પન્નસ્તૃપ્તો યો નૌપિ તં નિજે ॥ ૧૯૩ ॥

અર્થઃ—જે સાધુ પોતાના શરીરથી સર્વથા નિસ્પૃહ થઈ હાથ
આંગળાઓથી પણ કદી કંઈકેને ધસતા નથી. સદા પોતાના આત્મા
અનુભવથી મુશ્કેલી રહે છે. પોતાના આત્મામાં સદા નૃપ રહે ।
એવા શ્રીસાધુ પરમેશ્વરે હું નમસ્કાર કરું છું આ દંત ધાવન
ત્યાગ તે શ્રીસાધુપરમેશ્વરે છવીસમે ગુણ છે. ॥ ૧૯૩ ॥

શુદ્ધે સ્થાનાત્રિકે કુર્વન્ ધ્યાનાર્થે સ્થિતિભાંજનમ્ ।
સ્થિત્વા હસ્તપુટૈર્થો હિ જીનઃ સ્વાત્મનિ નૌપિ તમ્ ॥૧૯૪॥

અર્થઃ—જે સાધુ પોતાનું ધ્યાન ધારણ કરી શકે તેટલાને માં
પ્રાનાણ, સત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણે શુદ્ધ વર્ણોમાંજ ઉભા ઉભા કરપાત્ર
માંજ આહાર ગ્રહણ કરે છે અને પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં સદા લીન
રહે છે. એવા સાધુ પરમેશ્વરે હું નમસ્કાર કરું છું આ સ્થિતિભાંજન
અથવા ઉભાઉભા બોજન આહાર તરીકે લેવું તે સાધુ પરમેશ્વરે
સત્તવીસમે ઉત્તમ ગુણ છે. ॥ ૧૯૪ ॥

કુર્વન્ પયોક્તકાલે ચ ઈકશુક્તિં વિરાગવાન્ ।

સમ્યગ્જ્ઞાનાદિષ્ટદ્વયે ત્સઃ સ્વાત્મનિ નૌમિ તમ્ ॥ ૧૯૫ ॥

અર્થ:—સંસારશરીર અને ભોજોથી તત્કાલે વિરક્ત થવાને પ્રયત્ન કરતા સાધુ પોતાના સમ્યગ્જ્ઞાન વિગેરે ગુણોની વૃદ્ધિને માટે શબ્દોનાં કહેલા વખતે દિવસમાં એક વખતજ આહાર લે છે. અને પોતાના શુદ્ધ આત્મામાં સદા લીન રહે છે એવા સાધુ પરમેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું આ દિવસમાં એકવાર ભોજન કરવું તે સાધુના અશ્વત્થસમો ગુણ છે. ॥ ૧૯૫ ॥

સાધોર્મૂલ્કગુણાઃ પ્રોક્તા અષ્ટાવિંશતિસંસ્પૃકાઃ ।

સ્વર્મોસદેતર્થાં દંતે ક્રોધલોભાદિનાશકાઃ ॥ ૧૯૬ ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે એ સાધુ પરમેશ્વરના અશ્વત્થસ મૂલગુણોનું વર્ણન કર્યું છે. એ સર્વે મૂલગુણો સ્વર્ગ અને મોક્ષનું કારણ છે. અને ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ક્રિયાઓને નાશ કરવાવાળા છે. ॥૧૯૫॥

અથ પ્રજાસ્તિ: ।

મસિદે મૂલસંયેઽસ્મિન્ શુદ્ધે સેનાન્વયે ધરે ।

ગચ્છે પુષ્કરકે જાતો જિનસેનો મહાકવિઃ ॥ ૧ ॥

દેવેન્દ્રકીર્તિઃ સંજાતસ્તસ્ય શિષ્યાન્વયે શુભે ।

ધર્મસ્ય નેતા સચ્છિષ્યઃ સૂરિઃ શ્રીશાંતિસાગરઃ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—આ મસિદે મૂલસંઘમાં સેનાગણ અને પુષ્કર ગચ્છમાં

મસિદે આચાર્ય જિનસેન મહાકવિ થઈ ગયા. એ આચાર્ય જિનસેનની શિષ્યપરંપરામાં મુનિરાજ દેવેન્દ્રકીર્તિ થઈ ગયા. આને તે દેવેન્દ્રકીર્તિના શિષ્ય ધર્મના મુખ્ય નેતા એજ શ્રી આચાર્ય શાંતિસાગરની છે.

આસીદ્યં મહાસૂરિર્મોજગ્રામનિવાસિનઃ ।

ભીમગૌડસ્ય સત્યાયાઃ સુપુત્રઃ સાતગૌડકઃ ॥ ૩ ॥

મુનિદીપ્તિ સમાદાય માત્રઃ સૂરિપદં ક્રમાત્ ।

મમ દીપ્તિગુરુઃ સોઽયં જીયાદાચંદ્રતારકમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ—આ આચાર્ય શાંતિસાગરની મહારાજ ભોજ (બેલગાંવ)

ગ્રામના રહેવાસી પાટીલ ભીમગૌડના મુપુત્ર છે. એમનું નામ સાતગૌડ હતું અને એમની માતાનું નામ સત્યવતી હતું. એ સાતગૌડ મુનિદીપ્તિ ગ્રંથણ કરી અનુક્રમે આચાર્યપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે. એજ આચાર્ય શ્રી શાંતિસાગરજી મારા દીક્ષાગુરુ શ્રી છે. અને એ મારા દીક્ષાગુરુ શ્રી આચાર્ય શાંતિસાગરજી મહારાજ આ પૃથ્વી ઉપર ન્યાં મુઠી સૂર્ય, ચન્દ્ર નક્ષત્રગણના વાસ વગેરે રહે ત્યાં મુઠી સદાકાલ નયવન્ત રહે ॥૩-૪॥

મુમુક્ષુસ્તસ્ય શિષ્યોઽહં મુનિઃ શ્રીકૃન્ધુસાગરઃ ।

અન્યે ચ ષડ્વઃ શિષ્યાઃ સંજ્ઞાતાસ્તસ્ય યોગિનઃ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ—મોક્ષની ઇચ્છા રાખવાવાળો હું મુનિ કૃન્ધુસાગરજી
એમનેજ આચાર્ય સંજ્ઞાતાસાગરજીને શિષ્ય છું. એ આચાર્યને મારા
મિત્રાથ ખીજા ઘણા શિષ્યો છે. ॥ ૫ ॥

શ્રીવીરસાગરો વિદ્વાન્ મુણક્ષો નેમિસાગરો ।

શ્રીચન્દ્રસાગરો યોગી દયાનુઃ પાપસાગરઃ ॥ ૬ ॥

નમિસાગરયોગીયો મુમુક્ષુરાદિસાગરઃ ।

સ્માર્તો વક્તા તપસ્વી ચ મુનિઃ મુખર્મસાગરઃ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ—વિદ્વાન્ વીરસાગર અનેક મુક્ષેને લાભુવાવાળા અને
નેમિસાગર, યોગિરાજ ચન્દ્રસાગર, દયાનિધિ પાપસાગર, યોગિરાજ
નમિસાગર, મોક્ષની ઇચ્છાવાળા આદિસાગર અને સ્મૃતિ, શાસ્ત્રોના
પરમવક્તા અને તપસ્વી મુનિરાજ મુખર્મસાગર વિગેરે ઘણા તેમના
શિષ્યો છે ॥ ૬ - ૭ ॥

મધ્યમારનદેશસ્ય ચાંબલીપ્રાપવાસિનઃ ।

તોતારામસ્ય મેવાયા પર્યક્ષો વરનન્દનઃ ॥ ૮ ॥

વિદ્વાન્નંદનલાલોઽયં મુનિર્મૂત્તર મુખર્મપીઃ ।

મુખર્મસાગરો જાતઃ મૂરિકલ્પઃ પ્રપાઠકઃ ॥ ૯ ॥

મુખર્મધ્યાનદીપાદિવાચ્છાળા મૂલકારકઃ ।

મુખર્મસાગરઃ સોઽયં જીયાદિવાગ્નુર્મય ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ—મધ્યમારનદિયે ચાંબલી ગામના રહેવાસી તોતારામ

અને તેમના ધર્મપત્ની એવાદેવીથી ઉત્પન્ન થએલા એક ધર્માત્મા
સુપુત્ર હતા. તેમનું નામ નંદનલાલ હતું. તે નંદનલાલ વિદ્વાન હતા.
અને સદ્બુદ્ધિને ધારણ કરવાવાળા હતા. એજ નંદનલાલ મુનિદીક્ષા
લઈને મુધર્મ ૥૨૨ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયા છે. એજ આચાર્યશ્રી માફક
અધારે ભાણુવનારા છે અને મારા વિદ્યારુક છે. એવા મુધર્મસાગર
મુનિ સદા દર્શિત રહે ॥ ૮-૯-૧૦ ॥

एनापुरस्थसातप्पासरस्वत्योः सुतोत्तमः ।

रामचन्द्रः मृदीक्षित्वा जातोऽहं कुंधुसागरः ॥ ११ ॥

અર્થ:—એનાપુર (એલગાવ) ના રહેવાસી સાતપ્પા અને
સરસ્વતીદેવીના ઉત્તમ પુત્ર રામચન્દ્ર મુનિદીક્ષા લઈને હું મુનિ કુંધુ-
સાગર થયો છું ॥ ૧૧ ॥

उदगीरपुरे श्रेष्ठी गंगासानामकोऽभवत् ।

तद्धार्या रुक्मिणीं द्रष्टुं रामचन्द्रः सुतस्तयोः ॥ १२ ॥

मूरेराज्ञां समादाय ययैव कुंधुसिन्धुना ।

दीक्षितः सोऽपि भव्यात्मा विद्वान् सुमत्तिसागरः ॥ १३ ॥

અર્થ:—ઉદગીર નગરમાં એક ગંગાસા નામે શેઠ રહે છે
તેમની સ્ત્રીનું નામ રુક્મિણી છે. તેમને રામચન્દ્ર નામે એક પુત્ર હતા.
મેં કુંધુસાગર મુનિએ આચાર્ય શાંતિસાગરજીની આજ્ઞા લઈને એ
ભવ્ય અને વિદ્વાન રામચન્દ્રને મુનિદીક્ષા આપી છે અને એમનું નામ
સુમતિસાગરજી રાખવામાં આવ્યું છે ॥ ૧૨-૧૩ ॥

चतुर्विंशतितीर्थेऽस्तुतिः पंचगुरुस्तुतिः ।

चरित्रं शान्तिसिंघोश्च यावना रचिता मया ॥ १४ ॥

અર્થ:—મેં અત્યારમુંવીમાં એવોસ તીર્થ કર સ્તુતિ, પંચપરમેષ્ઠી સ્તુતિ, આચાર્ય શાંતિસાગરજીનું ચરિત્ર, અને નિજાત્મશુદ્ધિઆપના વિગેરે ઇચ્છેની રચના કરેલી છે. ॥ ૧૪ ॥

દીક્ષાગુરોરેવ ચ શાંતિસિંધોઃ, સંસારહર્તુઃ શિવસૌખ્યદાતુઃ ।
કૃપામસાદાદિ મુખર્ધનામ્નો, વિદ્યાગુરોરેવ દયાર્દ્રમૂર્તેઃ ॥ ૧૫ ॥
શ્રીકુંડુનામ્ના મુનિના સ્વપુષ્પા, સ્વજન્મમૃત્યોંશ્ચ વિનાશહેતોઃ ।
યથા પરેયાં મુલ્લશાંતિદેતોર્યથાર્યધર્મસ્ય ચ વોપદેતાઃ ॥ ૧૬ ॥
નામ્ના દિ ધોધામૃતસાર એવ, ગ્રંથસ્તુતીયો રચિતથ ભવત્યા ।
અજ્ઞાનહર્તા નિજવોધકર્તા, મેસા ધ્રુવં ક્રોધચતુષ્ટયસ્ય ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:—જન્મભરણુપી સંસારને નાશ કરવાવાળા, અને મોક્ષ-મુખ આપવાવાળા આચાર્યશ્રી શાંતિસાગરજી મહારાજ મહારા દીક્ષા-ગુરુ છે. અને દયાનીમૂર્તિ એવા મુનિરાજ મુખર્ધનામ્નો આશ વિદ્યા-ગુરુ છે. એ બંને ગુરુઓની કૃપાના પ્રમાણથી મેં મુનિરાજ કુંડુસાગર-જીએ પોતાના જન્મભરણુનો નાશ કરવા માટે, બીજા જીવોને સુખ, શાંતિ પ્રાપ્ત કરી રાકવા માટે, યથાર્થ ધર્મના (બિનધર્મના) જ્ઞાનને પ્રચાર કરવાને માટે ‘ ધોધામૃતસાર ’ નામે ત્રીજી ગ્રંથે મારી ખુદ્ધિ અનુસાર બનાવ્યો છે. આ ગ્રંથ પાસુ અત્યંત મનોહર છે. અજ્ઞાનને નાશ કરનાર છે; અને આત્મજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરવાવાળો છે. તથા ચારે કપાયો ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભનો નાશ કરવાવાળો આ ગ્રંથ છે. એવા એ ઉત્તમ રજનથી ભરપૂર ગ્રંથની રચના મેં ભક્તિપૂર્વક કરી છે ॥ ૧૫ - ૧૬ - ૧૭ ॥

છંદોઽલંકારશાસ્ત્રે વા ન ચ કાવ્યકલાદિકં ।

નૈવ મીત્યાદિશાસ્ત્રં ચ ન્યાયવ્યાકરણાદિકમ્ ॥ ૧૮ ॥

વિશેષં પર્વશાસ્ત્રં વા નૈવ જ્ઞાનામિ સત્ત્વતઃ ।

તથાપિ કેવલં ભવત્યા સ્થિતિતોઽયં મયાઽધુના ॥ ૧૯ ॥

અર્થ.—જો કે હું ઇંદ્રિયાત્મ, અલંકારશાસ્ત્ર, કાવ્યશાસ્ત્ર, કલા વિગેરેની જાણુતો નથી. નથી નીતિશાસ્ત્રને જાણુતો, કે નથી ન્યાય વ્યાકરણને હું જાણુતો. તથા ધર્મશાસ્ત્રને પણ સારીરીતે જાણુતો નથી. તો પણ કેવલ ભક્તિવશ થઈને મેં આ વખતે આ શાસ્ત્ર લખ્યું છે. ॥ ૧૮-૧૯ ॥

ન કૃતં ત્યાગિપૂજાર્થે નાહંકારધિયા દયા ।

કેવલં મહ્યમીવાનાં હૃદયદુઃસ્વપ્નશાન્તયે ॥ ૨૦ ॥

શાશ્વતસ્ય સુખસ્યાર્થે સ્વાદાર્થે સ્વસુખસ્ય વા ।

સ્વર્ગોક્ષદાયકં દૃષ્યં સ્તુત્યં સ્વપરચોષકમ્ ॥ ૨૧ ॥

ચાંચિદતાર્થમદં પૂર્તં રોગશંકાર્તિનાશકમ્ ।

પરમેષ્ઠિનાં ગુણાનાં વા પંચાનાં પરિવર્ણનમ્ ॥ ૨૨ ॥

મનોવાકાવસંશુદ્ધ્યા ભક્તિભાવવશેન હિ ।

ચિદિતં સર્વદાસ્તિર્થં મંગલાર્થં ચ સર્વદા ॥ ૨૩ ॥

અર્થ — આ શ્રોતમાર્ગમતીપદ્ય પાંચ પરમેષ્ઠીઓના ગુણોનું વર્ણન મેં પોતાની અસિદ્ધિ-ખ્યાતિને માટે કર્યું નથી, પોતાનું માટેપણા બતાવવા માટે કર્યું નથી, પોતાનું અભિમાન બતાવવા માટે કર્યું નથી. પરંતુ ફક્ત બ્રહ્મજ્ઞોનાં ક્ષિય અને દુઃખોને શાંત કરવાને માટે વર્ણન કર્યું છે. અર્થવા હૃદયેશ નિત્યરૂપે રહેવાવાળા શ્રોતમુખની પ્રાપ્તિ માટે, અથવા પોતાના આત્મબળને આનંદરસની પ્રાપ્તિ માટે, અથવા સમસ્ત જ્ઞોની શાંતિ માટે અથવા સર્વદા મંગલ રહેવા માટે પોતાની ભક્તિ

અને પેલાની માખાવનાને વશ થઈને અને મન વચન અને કાપની શુદ્ધિપૂર્વક આ પદ્ધતિ પરમેશ્વરિયા શુદ્ધિનું વર્ણન કર્યું છે. આ વર્ણન સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપવાવાળું છે. મનેદ્વર છે મોક્ષનીય છે પેલાના આત્માનું અને પરપણેના સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવવાવાળું છે. હિંમત નુશ્વર કૃપા આપવાવાળું છે. પવિત્ર છે. અને શોભ શોક વગેરે આધિ વ્યક્તિએના નાશ કરવાવાળું છે. અને હિંમત મંગલ કરનાર છે ૥ ૨૦ - ૨૧ - ૨૨ - ૨૩ ॥

શ્રીયં સ્યત્વા પ્રમાદં દિ મનોરાક્ષાપશુદિતઃ ।

પટન્તુ પાઠયન્સ્વપ્નાન્ મદ્યાન્ પ્રંપમિમં સદા ॥ ૨૪ ॥

અનુમયન્તિ યે મધ્યા મક્ત્યાનુમાયન્તિ યે ।

મયન્તિ નામયન્તોતિ વઠન્તિ પાઠયન્તિ ચ ॥ ૨૫ ॥

સ્પરન્તિ સ્પારયન્નાનિ શૃંખન્તિ શ્રાવયન્તિ ને ।

સંમારમાર મીઠ્યં દિ મુક્ત્વા નિત્યં મનોહરમ્ ॥ ૨૬ ॥

સંમાર દુઃસ્વતાં દુર્લાભૃત્વા જન્મમરણાન્તકાન્ ।

સ્વર્પાક્ષી ક્રમતો ધીરા લખન્તે મ્યામ્મસાપકાઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—હે ભવ્યલોકો ! હવે પ્રમાદને તુલના છોડી દે મન વચન અને કાપની શુદ્ધિપૂર્વક આ ગ્રંથને હિંમેશ ભણો અને ખીલ ભવ્યલોકને સા ભણવો. ને ભવ્યલોક આ ગ્રંથને અનુભવ કરે છે અને ખીલને અનુભવ કરાવે છે. પોતે નમસ્કાર કરે છે. ખીલની પાસે નમસ્કાર તેને કરાવે છે. પોતે મમસ્કાર કરે છે. અન્યલોકો પાસે મમસ્કાર કરાવે છે. પોતે સાંભળે છે. સાંભળાવે છે એવું એ પેલાના આત્માને સિદ્ધ કરવાવાળું

ભવ્યપુત્ર્ય હંમેશા મનોહર લાગતા સંસારના ઇન્દ્ર, ચક્રવાર્તી વર્ગોરેન
સારભૂત સુખોના આનુભવ કરતા, જન્મ-મરણ અને ઘડપણ થી ભરેલા
આ સંસારના દુઃખોના નાશ કરે છે અને અત્યુક્તિ સ્વર્ગ અને પરી
બ્રાહ્મ માત્ર કરે છે. ॥ ૨૪ - ૨૫ - ૨૬ - ૨૭ ॥

મૃદ્ધિપિપ્પલિકા પૂતે ચતુર્વિંશતિકે શતે ।

વર્ષે વીરમધોર્માસિ ડયેષ્ટે સ્વર્મોક્ષદાયિનઃ ॥ ૨૮ ॥

પક્ષેડાસિતવ્રયોદશ્યાં સુંદરે સાંમવાસરે ।

દિમ્પતસિંહનરેશસ્ય ન્યાયનીતિદયાપુજઃ ॥ ૨૯ ॥

શ્રેષ્ઠરત્નધનાર્કાર્ણે દિમ્પતે નગરે વરે ।

ધ્વજાદિધૂપિને સ્થિત્વા શ્રીચન્દ્રમધુમન્દિરે ॥ ૩૦ ॥

મોક્ષમાર્ગમદીપોઽયં ગ્રંથઃ સ્વર્મોક્ષસાંખ્યદઃ ।

છિત્તિતો ભવ્યબોધાર્થે ભવાગ્રેઃ શાંતિદેતવે ॥ ૩૧ ॥

સ્વાનંદસ્લાદતુષ્ટેન દિગંધરમૃલિંગિના ।

શાંતિસાગરશિષ્યેણ કુન્દુમાગરયોગિના ॥ ૩૨ ॥

કૃતા જયપુરે ભાષા નાનુલાલેન શાસ્ત્રિના ।

દશા ચ મંગલકરી માદ્રમાસે ગુરી દિને ॥ ૩૩ ॥

શુક્લપક્ષસ્ય પંચમ્યાં ચતુર્નવતિસંયુતે ।

एकोनविंशतिशतે શકે શ્રીવિક્રમસ્ય વૈ ॥ ૩૪ ॥

ધિતામણઃ કલ્પતરોઃ સપ્તાનં સુસ્વપદં વાંચિતદં યથેષ્ટમ્ ।

ગ્રંથં શ્રુતું ધ્વાંતરં સ્વમૂલાત્સુબોધદં મોક્ષપદમદં વૈ ॥ ૩૫ ॥

સરંતિ ગાયંતિ પઠંતિ ભક્ત્યા ત એવ મન્યાધ નરામરત્વમ્ ।

લબ્ધ્વા લભન્તે સુસ્વદં સુધર્મે ક્રમાત્તથા શાશ્વતકં સ્વરાજ્યમ્ ॥

शिववरसुखदात्री वीरवाणी सदैव ।

मम शुभमतिदाता शान्तिसिन्धुः सुधर्मः ॥ ३९ ॥

અર્થ:—પરમદેવ ભગવાન્ શાંતિનાથ દુનરાજ સદા જ્યવંત રહેલ દેવ, મનુષ્ય અને મુનિયોની દ્વારા પૂજ્ય શ્રીવર્ધમાન ભગવાન્ સદા જ્યવંત રહેલ ઐજમભાણે મોક્ષમુખને આપવાગી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીની વાણી સદા જ્યવંત રહે. અને આચાર્ય શાંતિસાગર તથા મુખર્મસાગર કે જે અને શુદ્ધ બુદ્ધિ આપવાવાળા છે તે સદા જ્યવંત રહે ॥ ૩૮ - ૩૯ ॥

॥ समाप्तं ग्रंथः ॥

श्री आचार्य कुंतुसागर ग्रंथमालाके स्थापितदस्त

१ श्री दि. जैन मंदिर जहेर	२२ शा. छोटालाल दीनारदास
२ श्री. दि. जैन मंदिर नरसीपुर.	२३ शा. हरीलाल मगनलाल
३ शा. हेमचंद दीनारदास नरसीपुर	२४ श्री. दि. जैनमंदिर
४ से उमरचंद अमपालाल	२५ शा. विमललाल मारुवाल
५ शा. हरजीवनदास नारायणजी जहेर	२६ शा. केवलदास रावजीमाई
६ दामोदरदास मोहरदास	२७ शा. वीरलाल जेठचंद साबरी
७ शा. शिवलाल हनुमंतिदास	२८ शा. काशीदास नानचंद ईश्वर
८ श्री शिवलाल जेठचंद	२९ सेठ अवीरचंद लालमीचंद
९. न. ध्यानदासजी	३० सेठ भोजजी शंभुरामजी मंदर
१० शा. पुरुषोत्तमदास मगनलाल जहेर	३१ शा. भंरालाल वीनाम्बरदास
११ शा. भीखलाल रावचंद	३२ शा. मणीलाल जेठिंगमाई
१२ शा. जेठचंद दोलचंद	३३ शा. कुलचंद तारामाई
१३ शा. मणिलाल केवलदास	३४ विमललाल शिवलाल
१४ श्री मणीचंद देवकास	३५ सुनीलाल नमोत्तमदास नरसीपुर
१५ श्री हरचंद गोरधनदास	३६ रेवचंद रवचंद
१६ शा. नेमचंद नलकचंद नरसीपुर	३७ गांधी उमरचंद कुलचंद
१७ शा. नेमचंद शिवुवनदास	३८ शा. रेवचंद ऐमचंद
१८ शा. केवललाल लालुमाई	३९ लमनलाल जेठामाई पोशीना
१९ शा. हरीलाल शक्तिदास	४० वि. तोहरमल कन्देयालाल क
२० शा. शिवलाल लालुमाई	
२१ सेठ साकरचंद मगजीवनदास	